MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

INDRĖ VILKELYTĖ

Profesinio mokymo politikos įgyvendinimas Europos Sąjungoje: Lietuvos patirtis

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. dr. Gediminas Kazėnas

Vilnius, 2010

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

INDRĖ VILKELYTĖ

Profesinio mokymo politikos įgyvendinimas Europos Sąjungoje: Lietuvos patirtis

Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62603S203

Vadovas
doc. dr. G. Kazėnas

2010 12

Recenzentas

2010 12

Atliko
ESAmn8-02 gr. stud.
I. Vilkelytė

2010 12

Vilnius, 2010

TURINYS

ĮVADAS 6
1. PROFESINIS MOKYMAS EUROPOS SĄJUNGOJE 9
1.1. Profesinio mokymo politika ir kryptis ES 9
1.1.1. Profesinio mokymo ir neformaliojo mokymosi sąvokos 9
1.1.2. Profesinis mokymas ir neformalusis mokymas ES švietimo politikos dokumentuose 11
1.1.3. Profesinio mokymo politikos įgyvendinimo priemonės 17
1.2. ES gyventojų dalyvavimo profesiniame mokyme apimtys 27
1.3. Mokymosi motyvacija 33
2. PROFESINIO MOKYMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE 39
2.1. Tyrimo metodologijos aprašymas 39
2.2. Profesinio mokymo politikos formavimas Lietuvoje 41
2.3. Profesinio mokymo institucinė sistema 48
2.4. Profesinių kvalifikacijų sistema 50
2.5. Profesinio mokymo politikos įgyvendinimas praktiniame lygmenyje 53
2.5.1. Socialinė partnerystė profesinio mokymo sistemoje 53
2.5.2. Darbo rinkos vaidmuo profesinio mokymo sistemoje 56
2.5.3. Profesinio mokymo finansavimas 60
2.5.4. Profesinio mokymo kokybės vertinimas 68
2.5.5. Neformaliojo mokymosi pripažinimas profesinio mokymo sistemoje 72
2.5.6. Profesinio mokymo politikos įgyvendinimo Lietuvoje ekspertų vertinimas 78
IŠVADOS 80
REKOMENDACIJOS 81
LITERATŪRA 82
ANOTACIJA 92
ANNOTATION 93
SANTRAUKA 94
SUMMARY 95
PRIEDAI 96

LENTELĖS

1 lentelė. Leonardo da Vinči programos raida nuo 2000 m.;
2 lentelė. Apklaustų ekspertų sąrašas;
3 lentelė. Profesinio išsilavinimo lygiai Lietuvoje;
4 lentelė. Profesinių mokyklų lėšos pagal finansavimo šaltinius;
5 lentelė. Bedarbių mokymo finansavimas;

PAVEIKSLAI

1 pav. Suaugusieji, mokęsi bet kokia mokymosi forma ES per 2000-2008 m., proc.;
2 pav. Pagrindinį išsilavinimą įgijusių ir toliau dalyvaujančių profesinio mokymo sistemoje mokinių dalis, proc.;
3 pav. Įmonės, vykdančios darbuotojų profesinį mokymą ES 1999 m. ir 2005 m., proc.;
4 pav. Pagrindinės priežastys, lemiančios įmonių pasirinkimą nevykdyti darbuotojų mokymų, Europos Sąjungoje 2005 m. proc.;
5 pav. Neformaliuoju būdu besimokantys suaugusieji, darbą nurodę kaip pagrindinę mokymosi priežastį 2007 m. Europos Sąjungoje, proc.;
6 pav. Mokymosi aprėptis pagal švietimo lygmenis 2000-2009 m.;
7 pav. Valstybės politika darbo rinkoje;
8 pav. Bedarbių, nusiųstų į mokymo priemonę, pasiskirstymas pagal mokymo programas, 2009 m.;
9 pav. Formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi santykis ir vertinimo pobūdis;

SANTRUMPOS

BPD — Bendrasis programavimo dokumentas;
CEDEFOP — *European Centre for the Development of Vocational Training*;
ECVET — *European credit system for Vocational Education and Training*;
EKS — Europos kvalifikacijų sąranga (angl. EQF — *European Qualifications Framework*);
ES — Europos Sąjunga (angl. EU — *European Union*);
ESF — Europos Socialinis fondas (angl. ESF — *European Social Fund*);
ISCED — International Standart Classification of Education;

KTU — Kauno technologijos universitetas;

LDB — Lietuvos darbo birža;

LPK — Lietuvos pramonininkų konfederacija;

SADM — Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;

ŠMM — Švietimo ir mokslo ministerija;

ŪŠEG — Ūkio šakų ekspertų grupė;

VPU — Vilniaus pedagoginis universitetas.

ĮVADAS

Darbo problema. Siekimas integruotis į europines profesinio mokymo struktūras bei prisitaikyti prie nuolat kintančios darbo rinkos kelia naujus reikalavimus profesiniam mokymui Lietuvoje. Todėl iš profesinio mokymo politikos tikimasi, jog bus sudarytos sąlygos, kad žmogus galėtų įgyti kvalifikaciją, kuri atitiktų nuolatinės mokslo ir technologijų pažangos, ekonomikos internacionalizavimo, taip pat nuolat besikeičiančios žinių visuomenės poreikius[1].

Vis dažniau girdime apie nuolat augančią profesinio mokymo svarbą visuomenėje, jo reikšmingumą įgyvendinant strateginius ekonominius ir socialinius šalies tikslus, tačiau ilgą laiką profesinio mokymo problemų sprendimai buvo komplikuoti dėl nepakankamo šios srities problemų suvokimo. Šį teiginį pastaraisiais metais pagrindžia nemažai faktų ir tendencijų: didžiosios dalies Lietuvos gyventojų turima kvalifikacija neatitinka darbo rinkos reikalavimų; lyginant su išsivysčiusiomis Europos Sąjungos šalimis, nepakankamai išplėtota profesinio mokymo sistema. Tik nedidelė dalis suaugusiųjų dalyvauja profesinio mokymosi programose, o įsitvirtinti darbo rinkoje sunku dėl neformaliojo mokymosi pripažinimo stokos.

Viena iš svarbiausių užduočių įgyvendinant žinių ekonomiką yra sudaryti sąlygas plėtoti žmogiškuosius resursus. Atvira darbo rinka ir žmogaus teisės laisvai gyventi, studijuoti, mokytis ir dirbti visose ES šalyse narėse reikalauja, kad žinios, įgūdžiai ir kvalifikacijos būtų aiškiai suprantamos ir kad jos būtų pripažįstamos visose ES šalyse narėse. Neformalaus mokymosi įvertinimas ir pripažinimas yra mokymosi visą gyvenimą strategijos pagrindas.[2]

Paskutiniaisiais metais Lietuvoje profesinio mokymo srityje vykdomos reformos, tačiau profesinio mokymo įstaigų prestižas vis dar yra žemas, o dažnas tokią įstaigą baigęs mokinys — potencialus bedarbis.

Tyrimo aktualumas. Šiuo metu visuomenės požiūris į profesinį mokymą sparčiai kinta, ypač dėl Europos Sąjungos didelio dėmesio šiai sričiai. Skatinamos įvairios dialogo iniciatyvos tarp profesinio mokymo institucijų ir verslo subjektų. Vis daugiau įmonių ryžtasi investuoti į darbuotojų kvalifikaciją ir išsilavinimą. Mokymasis tampa nuolatine gyvenimo dalimi, o mokymosi galimybės turi būti prieinamos bet kurioje aplinkoje ir nebūtinai formalios ar institucinės.

Šio tyrimo aktualumą lemia tai, kad šiuo metu Lietuvoje vykdoma profesinio mokymo sistemos reforma, kuria siekiama optimizuoti profesinių mokyklų tinklus, rengiami dokumentai perkeliantys pagrindines ES švietimo politikos idėjas į Lietuvos profesinio mokymo sistemą, keičiamas mokymo

[1] Baltoji knyga: profesinis rengimas (iki aukštojo universitetinio lygmens) – Vilnius: Spauda, 1999. – p. 78. – ISBN 986-9343-2-X

[2] A Memorandum on Lifelong Learning. – 2000. – URL: http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf [žiūrėta 2010-08-17]

turinys ir mokymo programų registras, pradedama suvokti neformaliojo mokymosi vertinimo sistemos problematiką.

Darbo tikslas — atskleisti profesinio mokymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje, išanalizuoti jo ypatumus ir perspektyvas.

Darbo objektas — profesinio mokymo politika Lietuvoje.

Siekiant minėto tikslo buvo iškelti šie **uždaviniai**:

1. Aptarti profesinio mokymo sistemos reikšmę ir priemones ES;
2. Atskleisti ES gyventojų dalyvavimo profesinio mokymo procesuose ypatumus ir motyvaciją;
3. Atlikti profesinio mokymo situacijos Lietuvoje analizę ir įvertinti profesinio mokymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje, remiantis strateginiais šalies švietimo politikos dokumentais;
4. Atlikti ekspertų interviu ir pateikti siūlymus dėl profesinio mokymo sistemos tobulinimo Lietuvoje.

Šiame darbe naudojami **metodai**:

1. mokslinės literatūros duomenų analizė — siekiant atskleisti profesinio mokymo bei neformaliojo mokymosi teorines nuostatas;
2. teisės aktų ir kitų dokumentų analizė — siekiant apibrėžti profesinio mokymo bei neformaliojo mokymosi ES ir Lietuvoje teisinį reglamentavimą;
3. statistinių duomenų analizė — siekiant išsiaiškinti ES gyventojų dalyvavimo įvairiuose mokymosi procesuose apimtis ir motyvaciją;
4. lyginamosios analizės metodas yra svarbus siekiant palyginti Lietuvos profesinio mokymo sistemos rodiklius su ES pasiekimais;
5. ekspertų interviu metodu yra atliktas magistro baigiamojo darbo tyrimas, kuriuo siekiama apibrėžti profesinio mokymo sistemos problematiką bei neformaliojo mokymosi įtaką tobulinant profesinio mokymo sistemą Lietuvoje.

Hipotezė. Lietuvos gyventojų dalyvavimo profesiniame mokyme apimtys tiesiogiai priklauso nuo šalyje egzistuojančios profesinio mokymo organizacinės sistemos.

Mokslinio tiriamojo darbo struktūra. Be įvado ir išvadų darbas susideda iš dviejų pagrindinių dalių.

Pirmoje dalyje teoriniu aspektu aprašomos profesinio mokymo bei neformaliojo mokymosi sąvokos, apibrėžiamas jų teisinis reglamentavimas ES švietimo politikos dokumentuose, aptariamos profesinio mokymo politikos įgyvendinimo priemonės ES bei analizuojamos ES gyventojų dalyvavimo profesiniame rengime apimtys ir mokymosi motyvacija. Antroje dalyje, remiantis ekspertų interviu metu gautais tyrimo

rezultatais, pateikiama profesinio mokymo politikos įgyvendinimo Lietuvoje analizė, apibrėžiamas profesinio mokymo ir neformaliojo mokymosi teisinis reglamentavimas, profesinio mokymo institucinė, kvalifikacijų sistemos, didelis dėmesys skiriamas profesinio mokymo politikos įgyvendinimui praktiniame lygmenyje, čia pateikiamas profesinio mokymo kokybės vertinimas, socialinių partnerių (darbdavių) vaidmuo, aptariamas finansinis prieinamumas bei neformaliojo mokymosi vertinimo ir pripažinimo priemonės.

1. PROFESINIS MOKYMAS EUROPOS SĄJUNGOJE

1.1. Profesinio mokymo politika ir kryptis ES

1.1.1. Profesinio mokymo ir neformaliojo mokymosi sąvokos

Mokykloje įgyjamų žinių, įgūdžių ir sąvokų neužtenka visam gyvenimui. Šiuolaikinis gyvenimas teikia daugiau galimybių ir alternatyvų, bet kartu daugiau rizikos ir netikrumo. Tad tokiame socialiniame pasaulyje aukščiausios kokybės prekė yra naujausia informacija, žinios ir įgūdžiai. Žmonėms turi būti sudarytos sąlygos nuolat mokytis. Tačiau jie neturės mokymosi motyvų, jei mokymo turinys ir metodai neatitiks jų poreikių, o įgytos žinios ir įgūdžiai nebus vertinami darbe. Todėl švietimui ir mokymui tenka pagrindinis vaidmuo sprendžiant problemas, su kuriomis susiduria ES — senėjanti visuomenė, augantys naujų technologijų ir įgūdžių poreikiai. Daugiau reikia investuoti į žmogiškąjį kapitalą, švietimo bei mokymo sistemas pritaikyti taip, kad jos padėtų spręsti minėtas problemas[3].

Gerą mokymosi rinkos veikimą ir plačią įgūdžių bazę užtikrina Mokymosi visą gyvenimą strategija[4], kuri apima visas mokymosi formas ir situacijas. Yra išskiriami trys pagrindiniai mokymosi veiklos tipai: *formalusis, neformalus* ir *savaiminis*. Profesinis mokymas yra neatsiejama formalaus ir neformalaus mokymosi dalis. Jam tenka svarbiausias vaidmuo stiprinant žmogiškąjį kapitalą, norint pasiekti ekonomikos augimo, užimtumo ir socialinių tikslų. Profesinis mokymas yra viena pagrindinių priemonių, suteikiančių ES piliečiams reikalingų įgūdžių, žinių bei gebėjimų įsitvirtinti darbo rinkoje ir žiniomis grindžiamoje visuomenėje.[5]

Profesinis išsilavinimas įgyjamas ir tobulinamas profesinio mokymo įstaigose: profesinėse mokyklose, profesinio mokymo centruose, kursuose ir specializuotose profesinio mokymo įstaigose bei įmonėse. Profesinis mokymas siejamas su bendruoju lavinimu. Į profesines mokyklas paprastai priimami **moksleiviai**, įgiję pagrindinį ar bendrąjį vidurinį išsilavinimą.

Atnaujintame Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme **profesinis mokymas** apibrėžiamas kaip *mokymas pagal profesinio mokymo programas, padedantis asmeniui įgyti kvalifikaciją*

---

[3] Blažienė A. K. Europos Sąjungos direktyviniai dokumentai, nagrinėjantys neformalųjį tęstinį suaugusiųjų švietimą // Santalka. Filosofija. Edukologija. – Vilnius: Vilnius Gedimino technikos universitetas, 2008. – Nr. 4. – p. 12. – ISSN 1822-430X. – URL: http://www.coactivity.vgtu.lt/upload/filosof_zurn/santalka_t16_no4_12-18_blaziene.pdf [žiūrėta 2010-08-12]

[4] Proposal for a Council decision on Guidelines for Member States employment policies for the year 2001. – 2000. URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2001:029E:0189:0197:EN:PDF [žiūrėta 2010-08-15]

[5] The Helsinki Communiqué. – 2006. URL: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/helsinkicom_en.pdf [žiūrėta 2010-08-15]

ar ją tobulinti arba įgyti kompetenciją, reikalingą atlikti įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai.[6]

Profesinio mokymo sistemą Lietuvoje sudaro:

1. ***pirminis profesinis mokymas*** *— mokymas, skirtas pirmajai kvalifikacijai įgyti;*
2. ***tęstinis profesinis mokymas*** *— mokymas, skirtas asmens turimai kvalifikacijai tobulinti ar kitai kvalifikacijai įgyti arba įgyti kompetencijai, reikalingai atlikti įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai;*
3. ***profesinis orientavimas*** *— profesinį informavimą ir konsultavimą apimantis procesas.*[7]

Europos Komisijos komunikate *Siekiant paversti Europos mokymosi visą gyvenimą erdvę tikrove* nurodoma, kad **neformalusis mokymasis** yra *mokymasis, vykdomas ne švietimo ar profesinio rengimo įstaigose, pabaigoje nėra suteikiamas valstybės pripažintas dokumentas. Vis dėlto, jis yra struktūriškai apibrėžtas (mokymosi tikslų, mokymosi laiko ar mokymosi finansavimo prasme). Neformalusis mokymasis yra pasirenkamas sąmoningai*[8].

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatyme **neformalusis suaugusiųjų mokymasis** apibrėžiamas kaip *asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiajam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą.*[9] Neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų vykdytojai apibrėžiami kaip *Lietuvos neformaliojo švietimo įstaigos, taip pat bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosios ir aukštosios mokyklos, įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrius, grupes ir t.t.), kiti juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka yra įgiję teisę užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu. Ši nuostata privalomai netaikoma fizinių asmenų organizuojamiems vienkartiniams neformaliojo švietimo renginiams.*[10] Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas nurodyta, kad *neformalųjį suaugusiųjų švietimą gali teikti visi švietimo tiekėjai.*[11]

Galime pastebėti, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir Europos Komisijos komunikate neformaliojo švietimo samprata skiriasi. Remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais, neformaliuoju švietimu apibūdinama bet kuri mokymosi programa, kurią baigus nesuteikiamas įgytas žinias,

---

[6] LR profesinio mokymo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=374973&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-08-15]
[7] Ten pat.
[8] Communication for the Commission „Making a European Area of Lifelong Learning a Reality". – 2001. – p. 33. URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF [žiūrėta 2010-08-15]
[9] LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=60192&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-08-15]
[10] Ten pat.
[11] LR švietimo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-07-15]

kvalifikaciją liudijantis dokumentas, ir bet kuri (neformaliojo taip pat) mokymosi veikla, vykdoma formaliojo mokymosi įstaigose. Pagal Europos Komisijos Komunikatą neformalusis mokymas siejamas tik su neformalia mokymosi aplinka.

Akademinėje literatūroje laikomas ginčytinu neformaliojo mokymosi apibrėžimas, kai neformaliuoju mokymusi yra laikoma viskas, kas nepriklauso formaliojo švietimo sričiai. Siūloma vartoti tokias sąvokas, kurios atskleidžia neformaliojo mokymosi sričiai priskiriamos mokymosi veiklos rūšį, pavyzdžiui, *savarankiškas ar savarankiškai organizuojamas mokymasis* (angl. *self-directed, self-organised learning*), *mokymasis darbo procese* (angl. *work process learning*) arba bendrai — *mokymasis, vykstantis neformaliame kontekste ir/ar vietoje, kuri stimuliuoja mokymąsi* (angl. *contextual learning, situated learning*). Mokymasis savaime nėra nei formalus nei neformalus, o tik apibūdinamas pagal aplinkos ar konteksto, kuriame jis vyksta požymius ar asmens mokymosi poreikius. Pagal mokymosi poreikius dar atskiriamas neformalusis mokymasis ir savaiminis mokymasis, kuris dažniausiai vyksta neplanuotai ar nesistemingai.[12]

Pagal mokymosi tikslus, neformalusis švietimas gali būti **neformalusis profesinis** ir **neformalusis neprofesinis švietimas**. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas nustato dvi neformaliojo suaugusiųjų švietimo kryptis:

1. asmens bendrosios kultūros ugdymas;
2. profesinei veiklai reikalingų žinių įgijimas ir gebėjimų lavinimas. [13]

Tad neformalaus profesinio ir neformalaus neprofesinio mokymosi krypčių atskyrimas priklauso nuo keliamų tikslų. Pirmosios krypties mokymasis — neformalusis neprofesinis švietimas — nėra siejamas su profesinių įgūdžių tobulinimu, jis daugiau skirtas meniniams įgūdžiams lavinti (muzika, dailė, fotografija) ar kitoms asmeninėms kompetencijoms ugdyti. Antrosios krypties mokymasis — neformalusis profesinis švietimas — yra skirtas įgūdžių, reikalingų tam tikram darbui atlikti, tobulinimui, siekiant išsilaikyti darbo rinkoje ar į ją sugrįžti.

Šiame darbe nustatomi apribojimai nesigilinti į neformalųjį neprofesinį mokymą, o susikoncentruoti ties formaliu ir neformaliu **profesiniu** mokymu.

1.1.2. Profesinis mokymas ir neformalusis mokymas ES švietimo politikos dokumentuose

2000 m. kovą Lisabonoje vykusiame Viršūnių susitikime ES vyriausybių vadovai pripažino, kad Europos Sąjungos laukia staigūs pokyčiai, kylantys iš globalizacijos ir žiniomis grindžiamos ekonomikos,

[12] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje. – 2007. – p. 10. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/VPVI%20studija%20Neformalusis%20svietimas.pdf [žiūrėta 2010-08-16]
[13] Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=60192&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-08-16]

ir nustatė ES strateginį tikslą: iki 2010 m. Europos Sąjungą paversti *konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika pasaulyje, užtikrinančia darnų ekonomikos augimą, daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą*[14]. Valstybių narių vadovai pripažino mokymo svarbą, jo reikšmę integracijai ir inovacijoms. Europos vidaus rinka, didėjanti pasaulinė konkurencija, besimokančių, darbdavių mobilumas reikalauja labiau orientuotis į visoje Europoje bendrą profesinio rengimo sistemą. Tad buvo nutarta, kad būtina tobulinti Europos Sąjungos šalių profesinio mokymo sistemų kokybę ir efektyvumą, lengvinti galimybę gauti visas švietimo paslaugas, labiau atverti švietimo sistemą išorei. Pradėtos diskusijos apie neformaliojo mokymosi pasiekimų vertinimo sistemos, kaip vienos iš žinių visuomenės įtvirtinimo sąlygų, kūrimą ir plėtrą. Į mokymąsi žiūrima kaip į vieną iš priemonių ekonominiams ir socialiniams tikslams pasiekti.[15]

Svarbiausias dokumentas šiame kontekste yra *Mokymosi visą gyvenimą memorandumas*. Pastarasis yra traktuojamas kaip Lisabonos Vadovų Tarybos išvados ir vertinamas kaip vienas svarbiausių Europos Sąjungos mokymosi visą gyvenimą dokumentų – politiniu lygmeniu ES įteisinta mokymosi visą gyvenimą idėja. Šiuo dokumentu nurodoma, kad egzistuoja dvi svarbios priežastys, kodėl Europos Sąjungai taip būtina įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą:

1. Europa eina link žiniomis grindžiamos visuomenės ir ūkio, todėl labiau nei bet kada svarbu didinti europiečių kompetenciją, *darbingumą* ir jų *socialinę integraciją*;

2. Šiandieniai europiečiai gyvena sudėtingame socialiniame ir politiniame pasaulyje, todėl iš jų yra tikimasi aktyvios visuomeninės veiklos. Švietimas plačiąja prasme yra svarbiausias dalykas, skatinant *aktyvų pilietiškumą*[16].

Šiuo dokumentu buvo siekiama garantuoti nenutrūkstamą mokymosi galimybę, siekiant naujų bei atnaujinant senuosius įgūdžius. Šiam tikslui pasiekti buvo nuspręsta daugiau investuoti į žmonių išteklius — gerinti švietimo ir mokymo kokybę, kad žmonių įgytos žinios bei įgūdžiai atitiktų besikeičiančius darbo vietų, darbdavių reikalavimus ir darbo metodus. Neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimas ir įteisinimas yra mokymosi visą gyvenimą strategijos pagrindas. 2004 m. Švietimo taryba priėmė bendruosius neformaliojo ir savaiminio mokymosi nustatymo ir įteisinimo ES principus.[17]

---

[14] Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency conclusions. – URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm# [žiūrėta 2010-08-16]

[15] Laužackas R. Profesinio rengimo plėtra žinių visuomenės ir konkurentabilios ekonomikos amžiuje // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002. – Nr. 5. – p. 12-16. – ISSN 1392-6241

[16] Tamošiūnas T ir kt. Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste: Tyrimo ataskaita // Užsakovas: Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, 2004. – Vilnius. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/suaugusiuju_testinio_mokymo_ataskaita.doc [žiūrėta 2010-08-16]

[17] Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB 2005 m. rugsėjo 7 d. dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0022:0142:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-10]

Daugelis ES šalių narių rėmėsi mokymosi visą gyvenimą idėja reformuodamos savo švietimo sistemas, o suaugusiųjų švietimo svarbą ją įgyvendinant liudija 2006 m. parengtas Europos Komisijos komunikatas, skirtas suaugusiųjų švietimui — ***Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu***. Šiame dokumente teigiama, kad ES šalys narės turi siekti, kad būtų parengta efektyvi suaugusiųjų mokymosi sistema, integruojant savo šalies mokymosi visą gyvenimą strategijas. [18]

2008 m. paskelbtos Europos Sąjungos ***Tarybos išvados dėl suaugusiųjų mokymosi***. Šiuo dokumentu pabrėžiamas suaugusiųjų mokymosi vaidmuo įgyvendinant Lisabonos strategijos tiklus: didinant socialinę sanglaudą, suteikiant gyventojams gebėjimus, reikalingus ieškant darbo bei padedant Europos Sąjungai geriau atsakyti į su globalizacija susijusius iššūkius.[19]

2001 m. kovo mėn. Europos Sąjungos Viršūnių susitikime Stokholme buvo perskaitytas pranešimas apie švietimo ir profesinio rengimo sistemų konkrečius ateities tikslus:

1. gerinti Europos Sąjungos švietimo ir mokymo sistemų kokybę ir veiksmingumą;
2. siekti, kad švietimas ir mokymas būtų prieinamas visiems visuomenės nariams;
3. atverti švietimo ir profesinio rengimo sistemas platesniam pasauliui[20].

Siekiant įgyvendint prieš tai minėtus tikslus, 2002 m. Europos Vadovų taryba patvirtino ***Detalią tolesnio darbo, siekiant įgyvendinti švietimo ir mokymo sistemų tikslus Europoje, programą***[21]. Sutartų tikslų įgyvendinimas remiasi šalių narių bendradarbiavimu bendrosios švietimo politikos srityje, taikant atvirąjį koordinavimo metodą[22], kad būtų padidinta Europos švietimo pridėtinė vertė (svarbu nustatyti bendras problemas ir tikslus, skleisti patirtį ir matuoti daromą pažangą lyginant ES šalių laimėjimus).

Šiame dokumente ypatingai deklaruojama švietimo ir profesinio rengimo reikšmė: *Europos Sąjungos ekonomika gali tapti pirmaujančia pasaulyje, tik jei švietimas ir profesinis rengimas įneš savo svarų indėlį kaip svarbūs ekonomikos augimą, inovacijų plėtrą, subalansuotą užimtumą ir socialinę sanglaudą skatinantys veiksmai*[23]. Dokumente išskiriamas mokytojų ir instruktorių švietimo ir mokymo tobulinimas, žinių visuomenėje reikalingų gebėjimų ugdymas, informacinių ir komunikacinių technologijų

---

[18] Europos Komisijos komunikatas *Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu*. – Briuselis, 2006. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0614:FIN:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-10]

[19] Europos Sąjungos Tarybos 2008 m. gegužės 22 d. išvados dėl suaugusiųjų mokymosi. URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:140:0010:0013:EN:PDF [žiūrėta 2010-09-10]

[20] Commission of the European Union. The contrete future objectives of education systems. – 2001. URL: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2001&nu_doc=59 [žiūrėta 2010-09-12]

[21] Detali tolesnio darbo, siekiant įgyvendinti Europos švietimo ir mokymo sistemos tikslus, programa. – Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002. – p. 30. – URL: http://www.pmmc.lt/PMIT/doc/programa_EDUC.pdf [žiūrėta 2010-09-10]

[22] *Atviras koordinavimo metodas* — ES valdymo metodas, taikomas ES viešosios politikos srityje, kur ES institucijos neturi išimtinės arba bendros su ES šalimis narėmis kompetencijos, bet siekia tam tikrų bendrai sutartų ES tikslų ar prioritetų. V. Nakrošis. Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: atvirojo koordinavimo metodo taikymo analizė. – Vilnius: VU TSPMI, 2008. – p. 34. ISBN 978-9955-33-378-4

[23] Ten pat. – p. 7.

prieinamumas visiems, taip pat akcentuojama atvira mokymosi aplinka (25-64 m. asmenų mokymosi aktyvumas), profesinio mokymo sistemos patrauklumas; deklaruojamas lygių galimybių principas, kuris, atsižvelgiant į realią Europos Sąjungos padėtį, yra neįmanomas (plačiau apie tai šio skyrelio pabaigoje); akcentuojamas užsienio kalbų mokymasis, ryšių su darbiniu gyvenimu ir plačiąja visuomene stiprinimas, iniciatyvumo ir verslumo ugdymas. Galima pastebėti, kad darbo rinka čia vaidina gana svarbų vaidmenį.

2002 m. buvo priimta **Kopenhagos deklaracija**, pratęsianti 2000 m. Lisabonos strategijos principų įgyvendinimą ir vedanti link aktyvaus profesinio švietimo ir mokymo vaidmens mokymosi visą gyvenimą politikoje ir kvalifikuotos darbo jėgos ugdymo. Tai Europos masto strategija, kurios tikslas — visoje Europoje pagerinti profesinio mokymo bendrą veiksmingumą, kokybę ir patrauklumą. Joje apibrėžiami šie prioritetai:

1. *Europinė dimensija*, kurios tikslas yra plėtoti kokybišką švietimo sistemą, sustiprinti šalių bendradarbiavimą, skatinant mobilumą, tarptautinį bendradarbiavimą tarp mokyklų ir universitetų, kitas tarptautines iniciatyvas, taip pat siekiant Europos mastu tobulinti švietimo ir mokymo sritis tam, kad būtų padidintas tarptautinis Europos profesinio rengimo prestižas.

2. *Skaidrumas, informavimas ir konsultavimas* — siekiant užtikrinti profesinio mokymo skaidrumą, plėtoti informacijos priemones ir tinklus (taip pat *Europass* dokumentus, pažymėjimų ir diplomų priedus ir kt.); kartu plėtoti norinčių mokytis asmenų informavimą ir konsultavimą apie galimybes mokytis visoje Europoje, kompetencijų ir kvalifikacijų pripažinimą;

3. *Kompetencijų ir kvalifikacijų pripažinimas* — numatoma remti bendrus kompetencijų ir kvalifikacijų sertifikavimo principus, kreditų pripažinimo profesinio rengimo sistemoje, bendrų kompetencijų ir kvalifikacijų nustatymo sektoriaus lygmeniu, bendrų neformaliai įgytų žinių ir kompetencijų vertinimo principų sukūrimą;

4. *Kokybės garantavimas* — siekiant užtikrinti mokymosi kokybę, numatoma nustatyti bendruosius kokybės kriterijus ir principus profesinio švietimo ir mokymo srityje, taip pat atsižvelgt į mokytojų ir mokinių poreikius visuose profesinio rengimo lygmenyse.[24]

Kitas svarbus dokumentas — **Mastrichto komunikatas**. Jame papildyti Kopenhagos deklaracijos prioritetai, kad profesinio rengimo srityje būtų pasiekti Lisabonos strategijos tikslai. Mastrichto komunikatą pasirašiusios šalys susitarė padidinti investicijas į profesinio mokymo sritį, *siekiant modernizuoti profesinio rengimo sistemas, kad Europos ekonomika galėtų tapti konkurencingiausia*[25], taip pat sudaryti galimybę visiems europiečiams įgyti kvalifikacijas ir kompetencijas, kurios leistų

[24] The Copenhagen Declaration. – 2002. – URL: http://ec.europa.eu/education/pdf/doc125_en.pdf [žiūrėta 2010-09-27]
[25] The Maastricht Communiqué. – 2004. – URL: http://www.pmmc.lt/refernet/docs/final_tekstas-Maastricht%20.pdf. [žiūrėta 2010-09-14]

pastariesiems integruotis į besivystančią ir žiniomis grindžiamą visuomenę bei kurti ir plėtoti darbo vietas, aktyviau įtraukti įmones į profesinio mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo finansavimą ir administravimą, tam panaudojant ir ES Struktūrinių fondų paramą. Taip pat buvo nuspręsta ir toliau tobulinti *Europass* sistemą, siekti, kad būtų sukurta ir įdiegta Europos kreditų pripažinimo sistema profesiniame rengime (ECVET). Ji besimokančiajam sudarytų galimybę pasinaudoti ankstesniais pasiekimais, pereinant iš vienos mokymosi sistemos į kitą. Ypatingas dėmesys Mastrichto komunikate yra skiriamas Leonardo da Vinči programai.[26]

Taigi kiekviena Viršūnių Taryba, kalbanti apie Lisabonos strateginių tikslų įgyvendinimą, neišvengia profesinio mokymo svarbos akcentavimo. Tačiau dėl susiklosčiusių aplinkybių Lisabonos strategijos siekiai nebuvo sėkmingai įgyvendinami. Daugumoje ES šalių buvo juntama, kad ekonomikos augimas nebepakankamas, darbo jėga sensta, atlyginimai neauga, o socialinė sistema greitai gali nustoti funkcionuoti. Todėl 2005 m. Europos Viršūnių Taryba iš naujo apsvarstė Lisabonos strategiją ir nusprendė ją atnaujinti. Jei 2000 m. buvo nustatytas tikslas pertvarkyti ekonomikos politiką, tai 2005 m. atnaujintoje Lisabonos strategijoje buvo nuspręsta susitelkti tik ties augimu ir darbo vietų kūrimu. Joje numatyta: Europos Sąjungą paversti patrauklia erdve investuoti ir dirbti; daugiau dėmesio skirti ekonominiam augimui ir užimtumui, kurio pagrindas turi būti žinios ir naujovių kūrimas; sudaryti galimybes verslui kurti daugiau ir geresnių darbo vietų. Ypač pabrėžiama, kad reikia tobulinti darbuotojų kvalifikacinius įgūdžius, įgyti daugiau kompetencijų. Šiam tikslui pasiekti būtina investuoti į žmonių išteklius — gerinti švietimo ir mokymo kokybę, skatinti nuolat mokytis. Numatyta, kad darbingų 25-64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygis iki 2010 m. turėtų išaugti iki 70 proc.[27]

Ekspertų vertinimu, atvirojo koordinavimo principas, kuriuo buvo paremtas Lisabonos strategijos įgyvendinimas, yra netinkama valdymo forma, nes ne visos šalys yra ekonomiškai pajėgios pasiekti ES nustatytus tikslus ir rodiklius. Todėl atotrūkis tarp Lisabonos strategijos ir šalių narių strateginių švietimo politikos tikslų ir priemonių buvo nulemtas.[28]

Žmonių išteklių plėtros uždavinys apibrėžtas *Jungtinėse ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gairėse*. Gairėse buvo apibrėžtas įsipareigojimas iki 2010 m. pasiekti, kad 25 proc. ilgą laiką nedirbančių

[26] Ten pat. – p. 7.
[27] Communication to the Spring European Council. Working together for growht and jobs, A new start for the Lisbon Strategy. – 2005. – URL: http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/Document_Centre/OP_Resources/COM2005_024_en.pdf [žiūrėta 2010-09-14]
[28] Tenzer N. A New Deal for the Lisbon Strategy // Centre d'étude et de réflexion pour l'action politique. – 2005. – URL: http://www.qype.fr/commentary/tenzer3/English [žiūrėta 2010-09-14]

asmenų aktyviai dalyvautų darbo rinkos politikos priemonėse (mokymo, perkvalifikavimo ir pan. veiklos).[29]

Taigi žmonių išteklių plėtros uždavinys yra svarbus Europos Sąjungos plėtros uždavinys. Tačiau pasak Tabellini, vargu, ar įgyvendinamas. Lisabonos strategija šalims narėms nėra privaloma, jos įgyvendinimą Europos Sąjunga skiria nacionaliniams lygmenims, o pati daugiausiai apsiriboja tik teikti neįpareigojančius pasiūlymus.[30]

Kitas nemažiau svarbus dokumentas — **Helsinkio komunikatas**. Jei Kopenhagos deklaracijoje ir Mastrichto komunikate prioritetai buvo teikiami profesinio švietimo ir mokymo sistemos veiksmingumo, skaidrumo ir kokybės užtikrinimui, tai Helsinkio komunikatu buvo nuspręsta anksčiau išdėstytus prioritetus papildyti ir dėmesį sutelkti į profesinio mokymo įvaizdžio, statuso bei patrauklumo gerinimą. Šioje srityje daugiau dėmesio skiriant geram profesinio mokymo sistemų, institucijų ir tiekėjų valdymui. [31]

Profesinio mokymo svarba dar kartą pabrėžiama 2008 m. Bordo Viršūnių Taryboje, čia priimtas **Bordo komunikatas**[32] — Europos profesinio švietimo ir mokymo politikos gairės 2009-2010 m. 2002 m. priėmus Kopenhagos deklaraciją, buvo pradėtas Kopenhagos procesas. Pastarasis yra pagrindinis europinio bendradarbiavimo instrumentas profesinio mokymo srityje, kuriame Taigi, apibrėžti keturi pagrindiniai profesinio mokymo prioritetai 2009-2010 m.:

1. Įgyvendinant įvairias priemones, skatinti bendradarbiavimą profesinio švietimo ir mokymo srityje nacionaliniu bei tarptautiniu lygiu;

2. Didinti profesinio rengimo sistemos patrauklumą ir kokybę;

3. Gerinti ryšius tarp profesinio rengimo ir darbo rinkos;

4. Stiprinti galimybę bendradarbiauti tarptautiniu lygiu. [33]

Po 2010 m. Europos Sąjungos profesinio švietimo ir mokymo politika turėtų įgyvendinti tuos pačius tikslus, kaip ir iki 2010 m. Remiantis Europos Komisijos pranešimais[34], didesnis nei iki šiol dėmesys turėtų būti skiriamas Europos Sąjungos profesinio rengimo politikos įgyvendinimo priemonių stiprinimui bei nacionalinių kvalifikacijų sistemų suvienodinimui, kas skatintų didesnę mokymo(-si) kokybę ir

---

[29] Europos Tarybos 2007 m. lapkričio 17 d. rezoliucija 2007/C 290/01 dėl naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007G1204(01):LT:NOT [žiūrėta 2010-09-17]

[30] Tabellini G. et all. Supply-side Reforms in Europe: Can the Lisbon Strategy be Repaired? // Swedish Economic Policy review. 2006, – Nr. 13 (1) – URL: http://www.eui.eu/Documents/RSCAS/Research/EFN/Reports/Annex2004Autumn/Annex5autumn2004.pdf [žiūrėta 2010-09-20]

[31] Ten pat.

[32] The Bondeaux Communiqué. On enhanced European cooperation in vocational education and training, Bordeaux. – 2008. – URL: http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/Newsletter_new/Bordeaux_Communique_EN.pdf [žiūrėta 2010-09-20]

[33] Ten pat.

[34] European Centre for the Development of Vocational Training. In the finishing straight: From Copenhagen to Bordeaux. – 2009. – URL: http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/515/8027_en.pdf [žiūrėta: 2010-09-15]

skaidrumą; kalbama apie vieningos Europos aukštojo mokslo[35] ir Europos profesinio mokymo[36] erdvės sukūrimą, taip pat apie profesinio mokymo patrauklumo didinimą gerinant mokymo procesų kokybę bei į mokymo(-si) procesus įtraukiant padidintos rizikos grupes (turintys žemą išsilavinimą, nebaigę mokyklos, vyresnio amžiaus darbuotojai ar imigrantai). Dar didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas darbuotojų mobilumui, akcentuojamas profesinio rengimo politikos valdymas visais lygmenimis, grindžiamas šalių narių atskaitomybe bei užtikrinantis mokymo finansavimą tiek nacionaliniame, tiek Europos Sąjungos lygmenyje.

Apibendrinant galima teigti, kad strateginiai ES švietimo politikos dokumentai pabrėžia profesinio mokymo svarbą stiprinant ekonomiką, įveikiant nedarbą, socialines problemas. Teigiama, kad profesinis mokymas yra esminė priemonė, siekiant Europos piliečiams suteikti reikalingų įgūdžių, žinių bei gebėjimų, reikalingų darbo rinkai. Akcentuojama neformaliuoju būdų įgytų žinių ir kompetencijų pripažinimo būtinybė. Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį, kad profesinio mokymo politikos galimybės yra pervertinamos: politiniuose dokumentuose dažnai galima aptikti, kad profesinis mokymas yra bene svarbiausia priemonė šių problemų sprendimui, pavyzdžiui, *Europos Sąjungos ekonomika gali tapti pirmaujančia pasaulyje, tik jei švietimas ir profesinis mokymas įneš savo svarų indėlį kaip svarbūs ekonomikos augimą, inovacijų plėtrą, subalansuotą užimtumą ir socialinę sanglaudą skatinantys veiksmai*[37]. Taip pat atkreiptina, kad ES šalys pasižymi skirtingu ekonominiu pajėgumu pasiekti Lisabonos strategijoje nurodytus švietimo politikos tikslus. Kadangi strategija nebuvo kurta atsižvelgiant į naujai įstojusias nares, galima teigti, kad atotrūkis tarp Lisabonos strategijos ir naujų šalių narių strateginių tikslų buvo nulemtas. Be to, profesinį mokymą ES reglamentuojantys teisės aktai, šalims narėms nėra privalomi: Europos Komisija teikdama tik rekomendacijas, politikos įgyvendinimą perduoda šalims narėms.

1.1.3. Profesinio mokymo politikos įgyvendinimo priemonės

Kalbant apie profesinio mokymo politikos įgyvendinimą, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Europos Sąjungos priemonės šioje srityje yra suprantamos tik kaip orientacinės, turinčios padėti šalims narėms bendradarbiauti ES lygiu bei nurodančios kryptis, į kurias šalys narės turėtų orientuotis įgyvendindamos profesinio mokymo politiką, kai tuo tarpu ES valstybės narės yra atsakingos už realius veiksmus ir priemonių įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu. Tačiau, kaip savo straipsnyje teigia Tabellini[38], kitoks

[35] Education & Training. The Bologna Process - Towards the European Higher Education Area. – 2009. – URL: http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc1290_en.htm [žiūrėta: 2010-09-15]
[36] Ten pat.
[37] Ten pat.
[38] Ten pat. – p. 4-5.

šios politikos įgyvendinimo metodas nei atvirojo koordinavimo metodas nėra įmanomas — ES valstybėse narėse veikia labai skirtingos švietimo ir mokymo valdymo sistemos. Viena vertus, tokia įvairovė apriboja galimybes rasti bendrą sprendimą efektyviam profesinio mokymo politikos įgyvendinimui ES valstybėse narėse. Iš kitos pusės, tokia įvairovė šalims sudaro galimybę dalintis vertinga patirtimi, pritaikant ją konkrečios šalies profesinio rengimo valdymo sistemos kontekstui.

Šalys narės yra skatinamos imtis tam tikrų veiksmų jau anksčiau minėtose Lisabonos, Stokholmo, Kopenhagos ir Helsinkio Vadovų Tarybose. 2002 m. prasidėjęs Kopenhagos procesas skatina kurti bendras europines sistemas ir priemones, kurių pagrindinis tikslas padidinti skaidrumą, kompetencijų bei kvalifikacijų kokybę ir sudaryti palankias sąlygas dirbančiųjų žmonių mobilumui. Šis procesas padeda kurti Europos darbo rinką ir Europos profesinio mokymo erdvę.[39] **Taigi, remiantis strateginiais ES švietimo politikos dokumentais, pagrindines priemones būtų galima suskirstyti į: finansines, gerinančias mobilumą, kokybę ir skaidrumą.**

Europos Sąjungoje profesinio mokymo finansavimas yra įgyvendinamas gana įvairiai. Jungtinėje Karalystėje, Nyderlanduose yra iškeliamas darbdavio vaidmuo rūpinantis darbuotojų kompetencijos gerinimu, tuo tarpu Pietų Europos šalys, tokios kaip Ispanija, Prancūzija, įvairius mokymus vykdo per ES struktūrinių fondų paramą. Visos sutinka, kad bendrasis lavinimas ir pirminis profesinis mokymas turi būti finansuojami valstybės, tačiau nuomonės nesutampa dėl tęstinio profesinio mokymo finansavimo. Šiuo atveju dažnai finansavimo klausimas perduodamas įmonėms ar netgi patiems asmenims.[40] Akivaizdu, kad Europos Sąjungos šalių narių vyriausybės deklaruodamos tęstinio profesinio mokymo svarbą, neprisiima atsakomybės už jo įgyvendinimą. Čia svarbi tampa Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama.

Europinės programos, turinčios nustatytus finansavimo prioritetus, daro didžiulę įtaką sparčiai besivystančioms profesinio mokymo sistemų sritims — mobilumui, kvalifikacijų pripažinimui ar pan. Svarbiausią vaidmenį profesinio mokymo finansavime atlieka Europos Socialinis fondas.

Europos socialinis fondas — pagrindinė ES regioninės politikos priemonė, padedanti sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų bei vystanti žmogiškuosius išteklius. ESF — tai vienas iš ES struktūrinių fondų, įsteigtas siekiant mažinti ekonominius ir socialinius skirtumus tarp įvairių ES valstybių narių ir regionų. Jis padeda valstybėms narėms sudaryti sąlygas Europos darbo jėgai ir bendrovėms geriau pasirengti įveikti naujus pasaulinius iššūkius. ESF siekia skatinti aukštą užimtumo lygį, lygybę tarp vyrų ir moterų, tvarią plėtrą bei ekonominę ir socialinę sanglaudą. Finansavimas skirstomas valstybėms narėms ir

[39] The Institute for Employment Research. Follow-up pf the Copenhagen process. – 2009. – URL: http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/ier/research/current/copen/ [žiūrėta 2010-09-20]
[40] Muskens G. Inclusion and education in European countries. – 2009. – URL: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/inclusion/conclusions_en.pdf [žiūrėta 2010-09-20]

regionams, ypač mažiau pažengusiems.[41] Ekonominio sunkmečio akivaizdoje tai ypatingai svarbu. Atkreiptina, kad tai vienas iš svarbiausių ES Augimo ir užimtumo strategijos elementų, kurio tikslas — tobulinti ES piliečių gyvenimą, suteikiant jiems geresnių įgūdžių ir geresnes darbo vietos perspektyvas. Šiems uždaviniams įgyvendinti 2007-2013 m. laikotarpiu valstybėms narėms planuojama paskirstyti apie **75 mlrd. Lt**.[42]

ESF fondas didžiulį dėmesį skiria švietimui ir mokymui. Dauguma numatytų veiksmų skirti gerinti profesinio mokymo sistemas bei kurti geresnius ryšius tarp mokymo paslaugų teikėjų ir pramonės, taip užtikrinant, kad jų formuojami gebėjimai atitiktų esamus ir būsimus įmonių poreikius. 2007–2013 m. ESF iškeltas žmogiškojo kapitalo prioritetas apima su švietimu ir mokymu susijusią veiklą. Juo siekiama ne tik pagerinti švietimo ir mokymo kokybę ir prieinamumą, kad padidėtų žmonių galimybės įsidarbinti, bet ir paremti mokymą kaip visą gyvenimą trunkantį procesą, kad darbuotojai galėtų išsaugoti savo darbo vietas, daryti karjeras, pasirengti pakeisti darbą arba praradę darbą vėl įsidarbinti. Mažiau išsivysčiusiuose ES regionuose ESF finansuoja ir kitokias veiklos rūšis: švietimo ir mokymo sistemų reformų įgyvendinimą, didinant įmonių informuotumą apie žiniomis grįstos visuomenės poreikių, o ypač apie poreikio mokytis visą gyveną svarbą, bei dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą procese skatinimą, mažinant lyčių nelygybę tam tikrose srityse ir gerinant prieigą prie kokybiško švietimo.[43]

ESF didžiulį dėmesį skiria darbuotojų ir žmonių prisitaikymui. ES šalys narės per ESF paramą vykdo projektus, kuriais darbuotojai apmokomi užkirsti kelią nedarbui ir jį iš anksto numatyti, gerinama prieiga prie mokymų, ypač žemos kvalifikacijos ir senyvos amžiaus darbuotojams.[44]

Dabartiniu laikotarpiu (2007-2013 m.) 34 proc. visų ESF lėšų Europos Sąjungoje skiriama žmogiškojo kapitalo stiprinimui, tuo tarpu, Lietuvoje šiai sričiai tenka net 41 proc. Siekiant padidinti žmonių įsidarbinimo galimybes skiriama 29 proc. bendrų lėšų, Lietuvoje mažiau — 11 proc. Lėšos, skiriamos darbuotojų bei įmonių prisitaikymui prie rinkos sąlygų, tiek visoje Europos Sąjungoje, tiek Lietuvoje yra gana panašios (atitinkamai 18 proc. ir 23 proc.).[45]

Svarbų vaidmenį profesinio mokymo finansavime atlieka **Mokymosi visą gyvenimą programa**. Pagrindinis programos tikslas — skatinti mobilumą. Bendras mokymosi visą gyvenimą programos tikslas yra pasitelkiant mokymąsi visą gyvenimą prisidėti prie Bendrijos, kaip pažangios žinių visuomenės, pasižyminčios darniu ekonomikos augimu, kuriančios daugiau ir geresnių darbo vietų bei stiprinančios

[41] Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. liepos 5 d. reglamentas Nr. 1081/2006 dėl Europos socialinio fondo ir panaikinantis reglamentą Nr. 1748/1999. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0012:0012:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-22]
[42] ESF. Europos Socialinio fondo paramos agentūra. – URL: http://www.esf.lt/lt/ddd/esf [žiūrėta 2009 08 14]
[43] Ten pat.
[44] Ten pat.
[45] Europos Komisija. Europos Socialinis fondas. – URL: http://ec.europa.eu/employment_social/esf/members/lt_lt.htm [žiūrėta 2010-09-03]

socialinę sanglaudą, vystymosi. Visų pirma ji siekia puoselėti švietimo ir mokymo sistemų Bendrijoje tarpusavio pasikeitimą patirtimi, bendradarbiavimą ir mobilumą, kad jos taptų pasauliniu kokybės standartu. Profesinis mokymas yra neatsiejama šito dalis.[46] Mobilumas yra viena priemonių, skatinančių ekonominę ir socialinę integraciją Europoje, o jos piliečiams dalyvavimas Mokymosi visą gyvenimą programa — galimybė pasisemti mobilumo patirties.[47]

Nuo 2006 m. Mokymosi visą gyvenimą programa apima *Comenius programą*, kuri skirta mokykliniam švietimui, *Erasmus*, skirtą akademiniams mainams, *Grundtvig*, skirtą suaugusiųjų švietimui, ir *Leonardo da Vinči*, skirtą profesiniam mokymui. Šias keturias programas horizontaliai kerta dvi kitos programos: viena jų — *skersinė programa*, skirta politinių strategijų plėtrai, kalbų mokymuisi, informacinių ir komunikacinių technologijų plėtrai, o kita — *Jean Monnet programa*, skirta skatinti mokymą, mokslinius tyrimus ir svarstymus Europos integracijos studijų srityje, remti atitinkamas institucijas ir asociacijas, kurios pagrindinį dėmesį skiria klausimams, susijusiems su Europos integracija bei europine perspektyva švietimo ir mokymo srityje.[48]

Remiantis Europos Komisijos duomenimis, bendras 2007-2013 m. Mokymosi visą gyvenimą programos biudžetas yra **6,9 mlrd. EUR**, iš jų 13 % (apie 0,906 mlrd. EUR), skirta Comenius programai, Erasmus daugiausiai — 40 % (apie 2,788 mlrd. EUR), Leonardo da Vinči programai 25 % (apie 1,743 mlrd. EUR), o Grundtvig — 4 % (apie 0,279 mlrd. EUR).[49]

Leonardo da Vinči programa vaidina dominuojantį vaidmenį tarptautinėse profesinio mokymo mobilumo priemonėse. Jei, 2008 m. duomenimis, LdV programoje dalyvavo apie 94 500 asmenų, tai kitose nacionalinėse ir dvišalėse mobilumo programose visoje Europoje kartu sudėjus — vos apie 25 000 dalyvių.

Pagrindinis Leonardo da Vinči programos tikslas — suvienyti įvairių Europos šalių institucijas, įskaitant visų lygių profesinio mokymo įstaigas, vietos valdymo institucijas, darbdavių organizacijas, kitas visuomenines organizacijas kuriant profesinio rengimo politiką. Labai svarbus aspektas yra tai, kad programos projektų rezultatai turi daryti įtaką europinei ir nacionalinei profesinio rengimo sistemų plėtrai. Ne mažiau kaip 60 % LdV programos biudžeto skiriama mobilumo organizavimui bei partnerystės

---

[46] Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. lapkričio 15 d. sprendimas Nr. 1720/2006/EB nustatantis veiksmų programą mokymosi visą gyvenimą srityje. – URL: http://eur-lex.europa.eu/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-17]

[47] Busch A. Education for Sustainable Development in the EU-Education Programmes Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci. – Institute for Environmental & Sustainability Communication. – 2007. – URL: http://www.bne-portal.de/coremedia/generator/unesco/en/04__The_20UN_20Decade_20in_20Germany/06__Publications_20and_20documents/ESD_20in_20the_20EU_20Education_20Programmes.pdf [žiūrėta 2010-09-10]

[48] Ten pat.

[49] Europa press releases. Life learning: a new education and training programme to buil the Knowledge Society. – 2006. – URL: http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1478&guiLanguage=de [žiūrėta 2010-09-17]

stiprinimui tarp ES šalių narių. Leonardo da Vinči programos pagrindinis siekis — padidinti dalyvių stažuočių skaičių iki 80 000 per metus.[50]

Leonardo da Vinči programos projektų turinį atspindi programoje suformuluoti tikslai: tobulinti žmonių įgūdžius ir kompetencijas visų lygių pirminiame profesiniame mokyme per neatsiejamą nuo darbo mokymą siekiant geresnių įdarbinimo ir profesinės integracijos galimybių; tobulinti tęstinio profesinio rengimo kokybę ir nuolatinį įgūdžių ir žinių siekimą, jų pritaikymą, ypač susijusį su technologine ir organizacine kaita; skatinti profesinio rengimo institucijų bei verslo, ypač smulkaus ir vidutinio, atstovų bendradarbiavimą.[51]

Remiantis 2007 m. atlikta Leonardo da Vinči programos įgyvendinimo Europos Sąjungoje ataskaita[52], galima teigti, kad populiariausi yra mobilumo ir inovacijų projektai, kuriems yra skiriama santykinai didžiausia procentinė programos biudžeto dalis (atitinkamai 40,6 proc. ir 35 proc.).

1 lentelė. Leonardo da Vinči programos raida nuo 2000 m.

Metai	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**Iš viso**
Mobilumas (mln. EUR)	69,1	71,8	76,9	83,6	107,9	127,8	155,6	692,7
Dalyvių skaičius	36 600	37 500	41 500	45 700	58 380	67 000	84 500	371 180
Inovacijų projektai (mln. EUR)	80,9	82,3	89,7	91,7	109,2	86,3	87,1	627,2
Projektų skaičius	235	255	279	278	345	297	300	2 020

Šaltinis: European Commission. Education and Training, 2007, p. 4

2000-2006 m. periodui šiai programai iš viso buvo skirta **1,270 mlrd. EUR**. Iš pateiktų duomenų matyti, kad Leonardo da Vinči programos populiarumas vis auga: pateikiama vis daugiau paraiškų, tikėtina, gerėja projektų kokybė. Tačiau atkreiptina, kad mobilumo projektų teikiamos galimybės yra siauresnės nei inovacijų. Šie projektai labiau orientuoti į asmens teorinių ir praktinių įgūdžių tobulinimą. Tuo tarpu inovacijų projektai gali daryti daug didesnę įtaką profesinio mokymo sistemos raidai. Pastariesiems keliami reikalavimai skatina labiau orientuotis į aktualius profesinio rengimo šalyse klausimus bei gali bent iš dalies paveikti atskirų profesinio rengimo sričių plėtrą, atsižvelgiant į tai, kad kai kurios Europos Sąjungos šalys, ypač įstojusios 2004 m., atsilieka nuo Europos tradicijų ir formalių reikalavimų, keliamų tokioms sistemoms. [53]

[50] Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. lapkričio 15 d. sprendimas Nr. 1720/2006/EB nustatantis veiksmų programą mokymosi visą gyvenimą srityje. URL: http://eur-lex.europa.eu/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-17]
[51] Ten pat. p. 14
[52] Institut de recherche pour le développement. Analyse de l'impact des actions de mobilité de Leonardo da Vinci sur les jeunes en formation, les jeunes travailleurs et travailleuses et l'influence fes facteurs socio-économiques. – 2007, p. 4. – URL: http://ec.europa.eu/education/pdf/doc218_fr.pdf [žiūrėta 2010-09-17]
[53] Ten pat, p. 29-30

Kadangi profesinis mokymas taip pat apima ir suaugusiųjų švietimą, plačiau aptarsime ir Grundtvig programą. Pagrindinis programos tikslas yra reaguoti į senėjančios Europos visuomenės reikmes švietimo srityje bei padėti suaugusiems rasti būdus tobulinti savo žinias ir gebėjimus. Programa didžiulį dėmesį skiria mokytojų, instruktorių ir kitų asmenų, dirbančių suaugusiųjų švietimo srityje, kvalifikacijai. Yra sudaroma galimybė dalyvauti Europos kvalifikacijos tobulinimo kursuose, tokiu būdu susipažįstant su užsienio kolegų metodika ir gerąja patirtimi. Remiantis aukščiau minėtu 2006 m. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu, ne mažiau kaip 55 % Grundtvig programos numatyto biudžeto skirti suaugusiųjų mobilumui ir partnerystei remti. Pagrindinis šios programos siekis yra pagerinti suaugusiųjų švietime dalyvaujančių asmenų mobilumo Europos mastu kokybę ir galimybes juo pasinaudoti bei siekti, kad iki 2013 m. mobilių asmenų skaičius būtų mažiausiai 7 000 per metus.[54]

Suaugusiųjų švietimas — tai sektorius, kuriame iki šiol Europos mastu beveik nebendradarbiauta, kuriam būdinga gana silpna institucinė infrastruktūra, be to situacija įvairiose šalyse gerokai skiriasi. Tačiau remiantis 2009 m. Europos Komisijos ataskaitos duomenimis, įgyvendinant programą Grundtvig, labiausiai sustiprintas institucijų bendradarbiavimas (93 % dalyvaujančių organizacijų), suteikta daugiau mobilumo galimybių, pagerėjo tiek pavienių asmenų, tiek institucijų europinės bendrystės suvokimas (90 proc.). Vertinant nustatyta, kad Grundtvig programa gerina mokymo ir mokymo programų kokybę. Bet to, programa daro gana didelį poveikį gerinant socialiai nuskriaustų grupių švietimo galimybes.[55]

Ataskaitoje teigiama, kad Leonardo da Vinči programa, įgyvendinama derinant daugiamečius prioritetus ir Kopenhagos proceso politinius siekius, padeda tenkinti su profesiniu rengimu susijusias reikmes, skatina tolesnį Europos Sąjungos lygmens bendradarbiavimą, taip pat, kas yra svarbu įgyvendinant Lisabonos strategijos siekius, padeda valstybėms narėms suvienodinti šios srities standartus. Mobilumo ir inovacijų projektai padeda dalyvaujančioms institucijoms rengti kokybiškus mokymo planus ir metodus (63 proc. visų programoje dalyvaujančių institucijų Europos Sąjungoje). Programa daro poveikį ir profesinio mokymo politikai — parengti standartai ir priemonės, kurie buvo integruoti į nacionalinę ar regioninę politiką. Politikos poveikis stipriausias vietos lygmeniu ir regioniniu lygmeniu, nes būtent šiais lygmenimis veikia didžioji dalis projektų dalyvių. Taip pat programos poveikis didesnis tose šalyse, kur profesinio mokymo sistema menkai išplėtota, t.y. šalyse, kurios iki šiol projektuose nedalyvavo. Ataskaitoje teigiama, kad programa padėjo kurti Europos profesinio rengimo erdvę, kuri kitu

[54] Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. lapkričio 15 d. sprendimas Nr. 1720/2006/EB nustatantis veiksmų programą mokymosi visą gyvenimą srityje. – URL: http://eur-lex.europa.eu/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-17]

[55] Europos Bendrijos švietimo (Socrates) ir profesinio mokymo (Leonardo da Vinci) sričių veiksmų programų atrojo etapo (2000-2006 m.) ir daugiametės (2004-2006 m.) veiksmingos infomacijos ir komunikacijos technologijų (IKT) integracijos į Europos švietimo ir mokymo sistemas programos (e. mokymosi programa) įgyvendinimo ir poveikio galutinė ataskaita. – 2009. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0159:FIN:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-17]

atveju būtų kuriama kur kas lėčiau arba nebūtu visai kuriama. Svarbiausias programos indėlis siekiant Lisabonos tikslų — įgūdžių gerinimas ir suaugusiųjų galimybių darbo rinkoje didinimas[56]

Taigi, tokios mobilumo skatinimo priemonės kaip Leonardo da Vinci ir Grundtvig programos taip pat prisideda ir prie mokymosi kokybės didinimo bei prie geros patirties sklaidos.

Profesinio rengimo sistemos skaidrumą užtikrinantys instrumentai — tai priemonės, kuriomis vertinamos žinios, įgytos skirtingais laikotarpiais ir skirtingose šalyse, o taip pat priemonės, kurios užtikrina mokymosi tęstinumą. Profesinio mokymo sistema susiduria su didžiule profesinio rengimo programų ir kvalifikacijų sistemų įvairove Europoje bei su dvejomis profesinio mokymo pripažinimo sistemomis: švietimo sritimi ir darbo rinka. Sukūrus Europos kvalifikacijų sistemą, mokymosi rezultatai *aprašomi tuo, ką besimokantis žino, supranta ir geba daryti pasibaigus mokymosi procesui*[57]. Europos profesinio rengimo kreditų perkėlimo ir skaičiavimo sistema (ECVET) skatina profesinio ugdymo besimokančiųjų mobilumą, skatinant užsienio šalyje įgytų mokymosi rezultatų perkėlimą ir pripažinimą besimokančiojo gimtojoje šalyje. ECVET apima besimokančiųjų užsienio šalyse įgytų žinių, įgūdžių įforminimą.

Pagrindiniai ECVET kaip kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos tikslai yra pagerinti studijų programų ir kvalifikacijų skaidrumą ir palyginamumą bei vystyti bendrą kvalifikacijų pripažinimą. Atkreiptina, kad ECVET taip pat fiksuoja ir tuos mokymosi rezultatus, kurie buvo pasiekti neformaliose mokymo įstaigose, taip pat ir mokymosi darbo vietoje.[58] ECVET įgyvendinimas yra paremtas Mokymosi visą gyvenimą programos paprogramių įgyvendinimu daugiausiai — Leonardo da Vinči.

Vertinant ekspertų nuomonę dėl ECVET, galima remtis Vokietijos profesinio rengimo tyrimų instituto atliktu tyrimu, kurio metu paaiškėjo, kad beveik visi ekspertai (buvo apklausti 156 ekspertai iš įvairių ES šalių) išreiškė savo pritarimą ECVET. Požiūriai buvo analizuojami atsižvelgiant į specifinius ECVET aspektus: mokymosi rezultatų pakopinį įteisinimą, mokymosi rezultatų perkėlimą tarp šalių ir profesinio rengimo paslaugų teikėjų vienoje šalyje. Stipriai palaikantys ECVET įgyvendinimą (59% atsakymų) mano, kad šią sistemą reikia įdiegti mobilumui skatinti profesinio rengimo paslaugų teikėjų lygmenyje (t.y., perkeliant mokymosi rezultatus tarp profesinio rengimo paslaugų teikėjų), mobilumui skatinti Europos kontekste (t.y., perkeliant mokymosi rezultatus tarp šalių) ir mokymosi rezultatų įteisinimui skatinti. Vidutiniškai palaikantys ECVET įgyvendinimą (33% atsakymų) mano, kad pagrindinė ECVET pridedamoji vertė būtų mokymosi rezultatų pakopinis įteisinimas, jų perkėlimas Europos

[56] Ten pat.
[57] Mokymosi visą gyvenimą Europos kvalifikacijų sąranga (EKS). – 2006. – p. 10. – URL: http://www.socdialogas.lt/upload_docs/files/Europos_kvalifikaciju_sarangos_mokymuisi_visa_gyvenima_kurimas__EP_ir_ET_rekomendacija_KOM(2006)_479_Galutinis.doc [žiūrėta 2010-09-20]
[58] Vokietijos profesinio rengimo tyrimų institutas. Profesinio rengimo kreditų perkėlimo ir skaičiavimo sistemos įgyvendinimas ir plėtra. – URL: http://www.include.ecvet.de/ecvet/downloads/ECVET_Brochure_LT.pdf [žiūrėta 2010-09-24]

kontekste ir tarp profesinio rengimo paslaugų teikėjų. ECVET oponentai dažniausiai (3%) išreiškė prieštaravimą pakopiniam mokymosi rezultatų įteisinimui. Būtent šis aspektas dažniausiai minimas visų kategorijų atsakymuose (50%) kaip viena iš laukiamų ECVET pridedamųjų verčių. Gauti atsakymai rodo dideles ECVET galimybes, panaudojant šią sistemą kaip mokymosi rezultatų perkėlimo į nacionalines profesinio rengimo įstaigas priemonę.[59]

2008 m. oficialiai įsigaliojo **Europos kvalifikacijų sąranga** (EKS), kuri grindžiama mokymosi rezultatais, užtikrinant didesnį profesinio mokymo bei aukštojo mokslo sistemų lygiavertiškumą. EKS teikia veiksmingas galimybes palyginti įvairiose ES šalyse įgytas kvalifikacijas. EKS pagrindą sudaro aštuoni atskaitos lygmenys, pagal kuriuos vertinami asmens mokymosi laimėjimai — žinios, įgūdžiai, asmeninės ir profesinės kompetencijos. Dėmesys skiriamas ne mokymosi įstaigai, kurioje įgytos žinios, ir ne mokymosi trukmei, bet rezultatui. 2008 m. įsigaliojusi EKS yra vienas iš konkrečių darbo programos *Švietimas ir mokslas 2010 m.* įgyvendinimo rezultatų. Kartu su sąranga buvo parengtos ir jos įgyvendinimo rekomendacijos, kur šalims narėms rekomenduojama iki 2010 m. savo nacionalines kvalifikacijų sistemas susieti su EKS, o iki 2012 m. užtikrinti, kad asmeniniuose kvalifikacijos pažymėjimuose būtų nurodomas atitinkamas EKS[60]. Pažymėtina, kad kartu tai ir atitikties tarp įvairių kvalifikacijų nustatymo priemonė, švietimo ir mokymo sistemų skaidrumo, jų geresnio suprantamumo plačiajai visuomenei, t.y., ir prieinamumo, garantas.

Lyginant užsienio šalių kvalifikacijų sistemas, Gurskienė[61] išskiria dvejopo pobūdžio santykius tarp darbo rinkos, valstybės ir švietimo sistemos:

1. Šalys, kuriose kvalifikacijų sąranga yra išsamiai apibrėžta. Jos įgyvendinimą užtikrina kvalifikacijų projektavimo, įgijimo, vertinimo ir pripažinimo procesai ir kvalifikacijų sistemos valdymo institucijų tinklas. Toks modelis būdingas toms ES šalims, kuriose dominuoja laisvos rinkos santykiais pagrįsta ekonomika su labai ribotomis valstybės reguliavimo galiomis (Jungtinė Karalystė, Airija).

2. Šalys, kuriose kvalifikacijos sąrangos įtakos sferos nėra griežtai apibrėžtos. Kvalifikacijų projektavimo, įgijimo, vertinimo ir pripažinimo procesai bei jų valdymas yra pagrįsti intensyvia socialine partneryste tarp sektorinių darbdavių organizacijų ir profesinių sąjungų, pramonės, prekybos ir amatų rūmų, profesinio mokymo institucijų. Įvairių partnerių vaidmenys ir įsipareigojimai kvalifikacijų įsigijimo, vertinimo ir pripažinimo srityse yra teisiškai reglamentuoti (Prancūzija, Skandinavijos šalys, Vokietija, Nyderlandai ir kt.).

---

[59] Ten pat.
[60] Mokymosi visą gyvenimą Europos kvalifikacijų sąranga (EKS). 2006. – URL: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/eqf/broch_lt.pdf [žiūrėta 2010-09-21]
[61] Gurskienė O. Europos šalių kvalifikacijų sistemų lyginamoji analizė / Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologija: kolektyvinė monografija. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008. – p. 201-229. URL: http://www.lkt.gov.lt/files/LKS%20metodologija.pdf [žiūrėta 2010-09-21]

Airijoje kvalifikacijų sistemos priemonės parengtos vos prieš keletą metų ir šiuo metu vykdomi sistemos įgyvendinimo darbai, tuo tarpu Prancūzijoje jau prieš 40 metų kvalifikacijoms pradėta priskirti lygius ir šiuo metu vykdoma kvalifikacijų sistemos reforma.[62]

2004 m. buvo įvestas asmens dokumentų portfelis — **Europasas**, kuriuo piliečiai gali pateikti ir pristatyti visoje Europoje informaciją apie save, savo išsilavinimą, profesinį pasirengimą, turimas kompetencijas ir įgūdžius.[63] Geros kokybės informacijos teikimas ir orientavimas yra svarbus veiksnys siekiant ne tik didesnio kvalifikacijų ir gebėjimų skaidrumo, bet ir skatinant mobilumą tarp ES šalių narių. Planuojama, kad iki 2013 m. Europasą naudos daugiau nei 4 mln. žmonių visoje Europoje. Informacijos sklaida profesinio informavimo ir konsultavimo specialistams, turintiems tiesioginį kontaktą su tiksline auditorija, įmanoma naudojant Euroguidance tinklą — Europoje veikiančių centrų tinklas, jungiantis profesinio orientavimo sistemas. Euroguidance skatina mobilumą, padeda profesijos konsultantams ir visiems asmenims geriau suprasti, kokias galimybes Europoje turi jos piliečiai.

Bene vienas didžiausių Europos Sąjungos siekių profesinio mokymo srityje yra tam tikro mokymo kokybės lygio išlaikymas Europos Sąjungos lygmeniu. Viena iš Kopenhagos deklaracijoje paminėtų prioritetų yra *siekiant užtikrinti mokymosi kokybę, nustatyti bendruosius kokybės kriterijus ir principus profesinio švietimo ir mokymo srityje, pakelti visų profesinio rengimo grandžių profesijos mokytojų kvalifikaciją.*[64] Siekiant įgyvendinti šį prioritetą Europos Komisija 2002 m. įsteigė Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Techninę darbo grupę (Technical Working Group on Quality Assurance and Vocational Education). Taigi 2004 m. Techninė darbo grupė kartu su Europos profesinio mokymo plėtotės centru (European Centre for the Development of Vocationa Education) ir Europos mokymo fondu (European Training Foundation) parengė Bendrąją kokybės užtikrinimo orientacinę sistemą (Common Quality Assurance Framework). Jos siekis — plėtoti ir reformuoti kokybės užtikrinimą tiek profesinio mokymo sistemų, tiek tiekėjo lygmenis, kiekvienai valstybei prisiimant visišką atsakomybę ir autonomiją plėtojant kokybės užtikrinimo sistemas savo šalyje.[65]

Remiantis 2006 m. *Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studija*, galima išskirti Europos Sąjungos šalių narių teigiamus pavyzdžius. Viena iš giliausias tradicijas mokymo kokybės užtikrinimo srityje turinti šalis yra Danija. Esminis Danijos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos privalumas yra tas, kad šalyje yra suformuota ir formalizuota kokybės užtikrinimo politika,

---

[62] Ten pat. – p. 202

[63] Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. gruodžio 15 d. sprendimas Nr. 2241/2004/EB dėl bendros Bendrijos sistemos siekiant užtikrinti kvalifikacijų ir gebėjimų skaidrumą (Europasas). – URL: http://europass.cedefop.europa.eu/img/dynamic/c1399/type.FileContent.file/EuropassDecision_lt_LT.PDF [žiūrėta 2010-09-23]

[64] The Copenhagen Declaration. – 2002. – URL: http://ec.europa.eu/education/pdf/doc125_en.pdf [žiūrėta 2010-09-26]

[65] Baranauskas J. ir kt. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studija. – Vilnius: Profesinio mokymo metodikos centras. – 2006. – URL: http://projektai.pmmc.lt/get.php?f.1019 [žiūrėta 2010-09-26]

kurioje didelis dėmesys yra skiriamas suinteresuotų šalių dalyvavimui kokybės užtikrinimo veikloje. Danija ir Nyderlandai turi didelę patirtį derindamos kokybės užtikrinimą visose švietimo sistemos grandyse. Suomija pasižymi tuo, kad ji naujai pertvarko profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą, panaudodama Europos bendrojoje profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sąrangoje (CQAF) suformuluotus principus. Airija yra sukūrusi pirminio ir tęstinio profesinio mokymo kokybės užtikrinimo teisinę bazę, kurioje įvardintos procese dalyvaujančios institucijos ir numatyta jų atsakomybė. Racionalių sprendimų galima aptikti Austrijos ir Vokietijos kokybės užtikrinimo sistemose, kuriose yra apimamas tiek pirminis, tiek tęstinis profesinis mokymas (labai dažnai tęstinio profesinio mokymo kokybė ES šalyse nėra vertinama). Pavyzdžiui, Norvegijoje yra plėtojamas glaudus darbinio gyvenimo ir profesinio mokymo ryšys.[66]

2009 m. priimta *Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo*. Sistema apima kokybės užtikrinimo ir gerinimo ciklą (planavimas, įgyvendinimas, vertinimas ir peržiūra), grindžiamą kokybės kriterijų, aprašų ir rodiklių rinkiniu, taikomu kokybės valdymui ir profesinio mokymo sistemų bei paslaugų tiekėjų lygmenimis.[67]

Kalbant apie profesinio mokymo sistemos prieinamumą, svarbus vaidmuo atitenka orientavimui ir konsultavimui. ES deklaruoja, kad būtina ruošti konsultantus, kurie būtų susipažinę ne tik su savo, bet ir su kitų Europos Sąjungos šalių mokymosi galimybėmis ir darbo rinka, todėl atsirado **EURES** duomenų bazė, skirta asmenims, norintiems atvykti gyventi ir dirbti į Lietuvą, o Lietuvos gyventojams, norintiems išvykti dirbti ir gyventi į ES valstybes. Šis puslapis suteikia galimybę rasti informaciją apie darbo ir mokymosi galimybes Europoje. Remiantis aktualiausia informacija, šiuo metu yra siūloma beveik 700 000 laisvų darbo vietų visoje Europos Sąjungoje; sistema talpina beveik 400 000 gyvenimo aprašymų ir yra įregistruota apie 20 000 darbdavių.[68]

Kaip jau buvo minėta anksčiau (žr. 1.1.1 skyrelį), siekti profesinio mokymo sistemos prieinamumo, lankstumo ir patrauklumo yra vienas iš pagrindinių Lisabonos strategijoje nustatytų tikslų, kuris ir toliau buvo plėtojamas Mastrichto ir Helsinkio komunikatuose. Profesinio mokymo sistemos patrauklumas yra vertinamas kaip kumuliacinis procesas, t.y., kuo didesnei grupei žmonių jis atrodys patrauklesnis, tuo daugiau žmonių jį rinksis, o kuo didesnis besimokančiųjų skaičius, tuo patrauklesnė profesinio mokymo

[66] Ten pat. – p. 93, 101, 103, 195
[67] Europos Parlamentas ir Tarybos 2009 m. birželio 18 d. rekomendacija 2009/C 155/01 dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:155:0001:0010:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-10]
[68] EURES. Europos darbo mobilumo portalas. – URL: http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?acro=eures&lang=lt&catId=1&parentId=0 [žiūrėta 2010-09-26]

sistema atrodys kitiems. Taigi susidomėjusių asmenų skaičiaus didėjimas tiesiogiai įtakoja profesinio rengimo sistemos patrauklumą.[69]

Profesinio rengimo sistemos patrauklumo didinimas Europos Sąjungoje yra paremtas keturiais principais[70]:

1. Tobulinti profesinio rengimo turinį;
2. Galimybė dalyvauti tęstiniame mokyme, t.y., būtina stiprinti profesinio rengimo ir aukštojo mokslo ryšius;
3. Profesinio rengimo sistemos valdymo modernizavimas. Šiuolaikinės valdymo sistemos remiasi partnerystės skatinimu, t.y., dalinantis patirtimi skatinant mobilumą ir pan. (LdV programa);
4. Lygiuotis į aukštąjį mokslą, t.y., taikyti europinio lygio standartus.

Apibendrinant galima teigti, kad ES profesinio mokymo politikos įgyvendinimo priemonės yra susijusios ir viena kitą papildančios. Šios priemonės skatina ekonominę ir socialinę integraciją Europoje, suteikiant gyventojams geresnių įgūdžių ir geresnes darbo vietos perspektyvas. Būtent todėl visomis priemonėmis yra siekiama panašaus profesinio mokymo lygio ES šalyse narėse, kuris leistų vienoje šalyje įgytas kompetencijas pripažinti kitoje šalyje.

1.2. ES gyventojų dalyvavimo profesiniame mokyme apimtys

Profesinis mokymas yra svarbus faktorius ugdant ir skatinant kvalifikuotą, profesiniu požiūriu pasirengusią ir mokančią prisitaikyti darbo jėgą. Jam tenka svarbiausias vaidmuo stiprinant žmogiškąjį kapitalą, norint pasiekti ekonominio augimo, užimtumo ir socialinių tikslų. Profesinis mokymas yra viena pagrindinių priemonių, suteikiančių ES piliečiams reikalingų įgūdžių, žinių bei gebėjimų įsitvirtinti darbo rinkoje ir žiniomis grindžiamoje visuomenėje.[71]

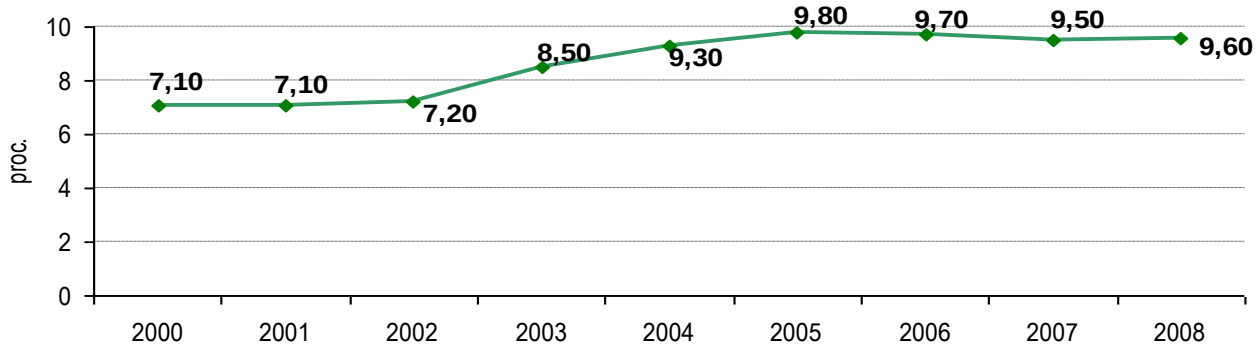
Toliau pateiktame grafike pavaizduoti Cedefop duomenys apie bet kokia forma besimokančiųjų suaugusiųjų (amžiaus grupė 25-64 metai) skaičių Europos Sąjungoje (žr. 1 pav.).

---

[69] Lasonen J., Gordon J. Improving the attractiveness and image of VET. – 2008. – URL: http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Projects_Networks/ResearchLab/ForthcomingRepot/Volume-3/01-Lasonen.pdf [žiūrėta 2010-09-26]

[70] Ten pat. – p. 89

[71] Commission of the European Union. The contrete future objectives of education systems. – 2001. – URL: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2001&nu_doc=59 [žiūrėta 2010-09-29]

Šaltinis: Cedefop, 2009

1 pav. **Suaugusieji, mokęsi bet kokia mokymosi forma ES per 2000-2008 m., proc.**

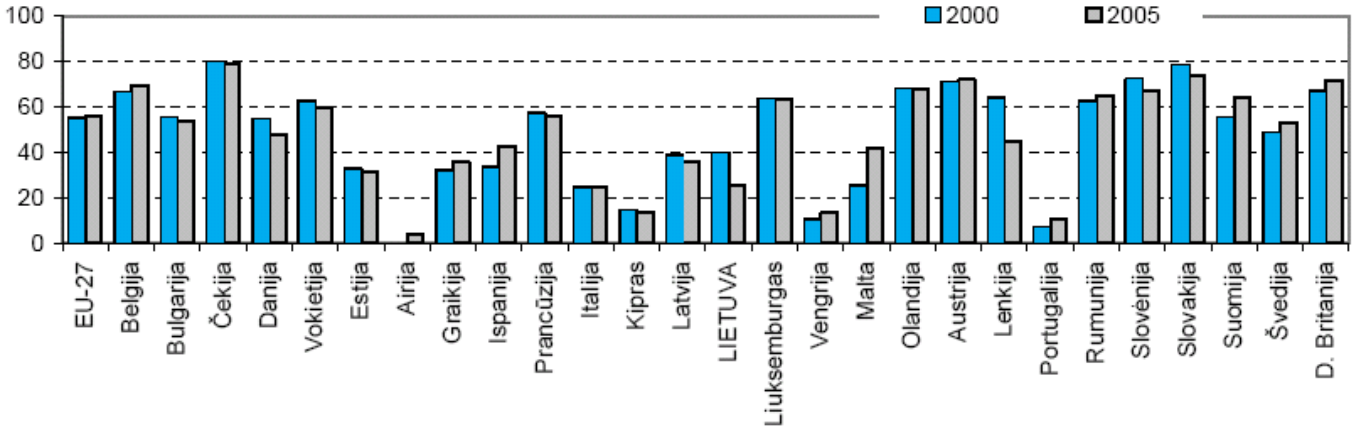
Iš pateiktų duomenų matyti, kad patvirtinus Lisabonos strategiją, bet kokia forma besimokančiųjų suaugusiųjų skaičius Europos Sąjungoje nuosekliai didėjo, tačiau 2007 m. pastebimas sumažėjimas. Galima daryti prielaidą, kad tam įtakos turėjo 2007 m. į Europos Sąjungą įstojusios Bulgarija ir Rumunija. Remiantis Eurostato duomenimis, besimokančiųjų suaugusiųjų skaičius šiose šalyse yra pats mažiausias Europoje — tiek Bulgarijoje, tiek Rumunijoje jis siekia vos 1,3 proc. Tačiau jau 2008 m. matomas besimokančiųjų skaičiaus augimas visoje Europos Sąjungoje.

Remiantis 2008 m. duomenimis, gana žemas pozicijas užima Graikija, Vengrija ir Slovakija (atitinkamai 2,9 proc., 3,1 proc. ir 3,3 proc.). Šioje srityje pirmauja Švedija (32, 4 proc.) ir Danija (30,2 proc.), nelabai atsilieka Suomija (23,1 proc.), Jungtinė Karalystė (19,9 proc.) ir Nyderlandai (17,0 proc.). Pietų Europos šalyse, tokiose kaip Portugalija, Italija ar Malta, besimokančiųjų suaugusiųjų skaičius neviršija 7 proc. Akivaizdu, kad Pietų Europos šalys mokosi mažiau nei Šiaurės Europa. Pavyzdžiui, skirtumas tarp Švedijos ir Graikijos siekia beveik 11 kartų.

Didžiausią pažangą nuo 2000 m. yra padariusi Slovėnija, jei 2000 m. joje mokėsi 7,2 proc. suaugusiųjų, tai 2008 m. jų buvo jau 13,9 proc. Nemažas besimokančiųjų suaugusiųjų skaičiaus augimas jaučiamas Ispanijoje, Prancūzijoje, Austrijoje.

Lietuva pagal suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi procesuose priklauso mažiau besimokančiųjų grupei. Remiantis 2008 m. duomenimis, Lietuvoje mokėsi 4,9 proc. suaugusiųjų, tačiau lyginant su 2000 m., kai mokėsi vos 2,8 proc., galima teigti, kad Lietuva padarė pažangą. Daugiausiai suaugusiųjų mokėsi 2005 m. — net 6 proc. 2008 m. duomenimis Lietuva lenkia Bulgariją, Graikiją, Vengriją, Rumuniją, Slovakiją ir kaimyninę Lenkiją, tačiau nusileidžia Pabaltijo šalims: Latvijai, kur besimokančiųjų suaugusiųjų skaičius siekia 6,8 proc., bei Estijai (9,8 proc.).

Toliau pateiktame grafike pavaizduoti Eurostato duomenys apie asmenis, įgijusius pagrindinį išsilavinimą ir toliau dalyvaujančius profesinio mokymo sistemoje ES.

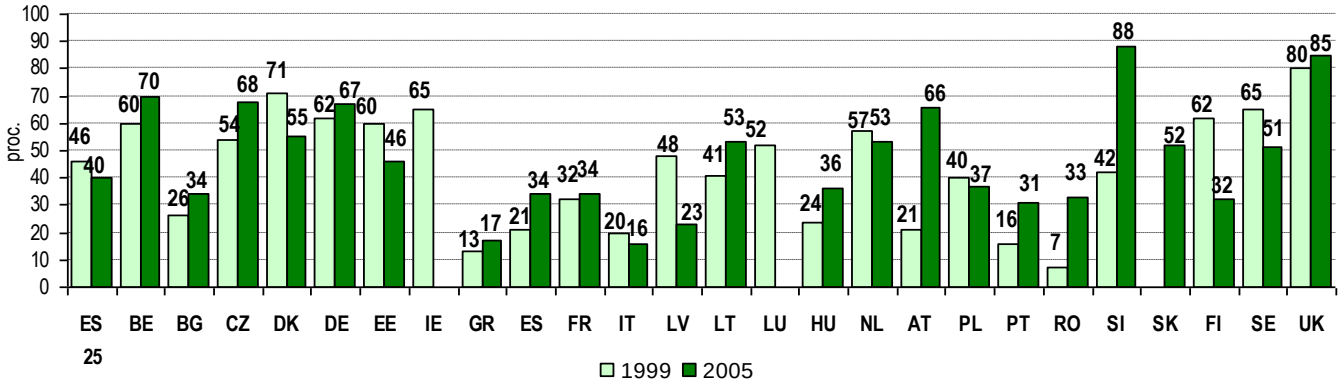

Šaltinis: ŠMM, 2009

2. pav. **Pagrindinį išsilavinimą įgijusių ir toliau dalyvaujančių profesinio mokymo sistemoje mokinių dalis (proc.)**

ES šalyse vidutiniškai apie 55 proc. mokinių, kurie įgijo pagrindinį išsilavinimą, toliau mokslus tęsia profesinio mokymo įstaigose. Čekijoje, Austrijoje, Didžiojoje Britanijoje, Belgijoje, Olandijoje, Slovėnijoje mokslus profesinėse mokyklose renkasi daugiau nei 60 proc. pagrindinį išsilavinimą įgijusių mokinių, tuo tarpu Lietuvoje — apie 25 proc. Į profesines mokyklas mažiau nei Lietuvoje, stoja Kipre, Vengrijoje, Airijoje ir Portugalijoje, tačiau priešingai nei Lietuvoje lyginant 2000 m. ir 2005 m. jose dalyvaujančių profesinio mokymo sistemoje mokinių skaičius mažėjo nežymiai ar net didėjo.

Toliau pateiktame grafike pavaizduoti Eurostato duomenys apie Europos Sąjungos šalių narių įmones, vykdančias darbuotojų profesinį mokymą 2005 m. lyginant su 1999 m.

Šaltinis: Eurostatas, 2010

3 pav. **Įmonės, vykdančios darbuotojų profesinį mokymą ES 1999 m. ir 2005 m., proc.**

Iš pateiktų duomenų matyti, kad po 1999 m. didžiausią pažangą padarė Slovakija, kur jau 2005 m. net dvigubai daugiau įmonių vykdė darbuotojų profesinį rengimą — 88 proc., šis rodiklis yra didžiausias visoje Europos Sąjungoje; nelabai atsilieka Jungtinė Karalystė, Belgija. Iš naujųjų Europos Sąjungos šalių, be Slovėnijos, gana aukštas pozicijas užima Čekija, Lietuva, Slovakija. 2005 m. mažiausias įmonių, vykdančių darbuotojų profesinį mokymą, skaičius matomas Italijoje — vos 16 proc., nors 1999 m. ji nebuvo pačioje sąrašo apačioje ir lenkė Graikiją, Portugaliją bei Rumuniją. Akivaizdu, kad Vidurio ir Rytų Europa profesiniam mokymui skiria daugiau dėmesio nei Vidužemio jūros šalys.

2005 m. Lietuva pagal įmonių dalyvavimą darbuotojų profesinio mokymo procesuose yra eilės viduryje. Matyti, kad po 1999 m. šalis padarė pažangą ir netgi lenkia bendrą Europos Sąjungos vidurkį. Lyginant Lietuvos situaciją su naujosiomis Europos Sąjungos narėmis, įstojusiomis 2004 m., ji lenkia Latviją, Lenkiją, Slovakiją, Vengriją, Estiją, tačiau atsilieka nuo Čekijos bei Slovėnijos. Lietuvoje daugiausiai mokymą organizuojančių įmonių yra bankininkystės sferoje ir energetikoje (69 proc. sektoriaus įmonių). Tačiau mokymo planus bei patvirtintą biudžetą turi nedidelė dalis įmonių: mokymo planus — mažiau nei trečdalis (16 proc. įmonių), o mokymo biudžetą — mažiau nei penktadalis (15 proc.). Nors Lietuva ir lekia ES vidurkį, tačiau akivaizdu, kad darbdaviai gana pasyviai vykdo ir remia savo darbuotojų mokymą.

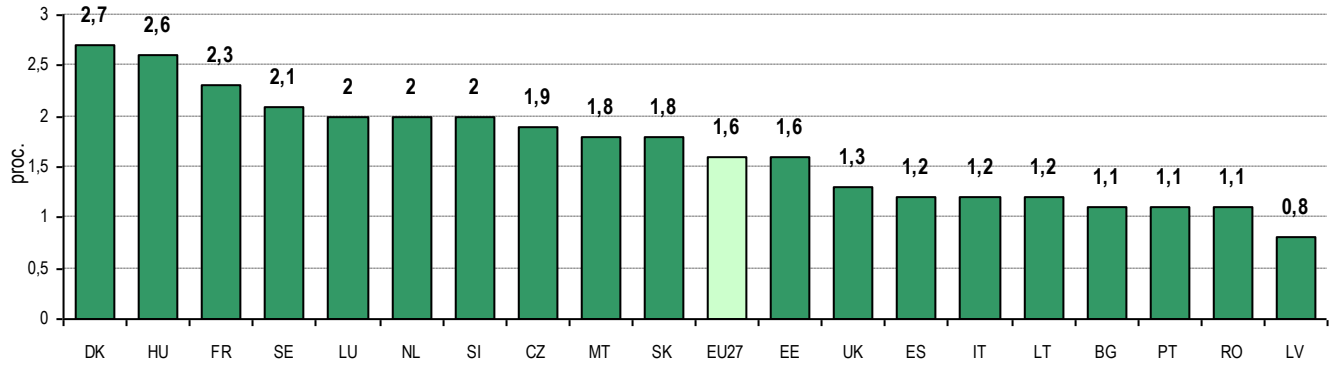
Nustatyta, kad įmonių dalyvavimas profesiniame mokyme nemažai priklauso nuo įmonės dydžio. 2005 m. duomenimis Europos Sąjungoje profesinio rengimo procesuose aktyviausiai dalyvavo tos įmonės, kuriose dirbo mažiausiai 250 darbuotojų. Didžiausi skirtumui buvo pastebėti tarp tų įmonių, kuriose dirbo mažiau nei 50 darbuotojų, — skirtumas siekia 73 punktus, pavyzdžiui, nuo 16 proc. Graikijoje iki 89 proc. Jungtinėje Karalystėje, tuo tarpu vertinant dideles įmones, didžiausias užfiksuotas skirtumas siekė vos 31 punktą — nuo 61 proc. Bulgarijoje iki 100 proc. Švedijoje. Šiose šalyse beveik visos didelės įmonės vykdė darbuotojų tęstinį profesinį mokymą. Šią tendenciją bandoma aiškinti tuo, kad didesnės įmonės turi geresnes sąlygas (didesnės patalpos) vykdyti darbuotojų mokymus nei mažos ar vidutinės įmonės.

Duomenys apie įmones, vykdančias darbuotojų profesinį mokymą skiriasi nuo duomenų apie pačių darbuotojų dalyvavimą profesinio rengimo procesuose. Jei 2005 metais duomenimis profesinio rengimo procesuose aktyviausiai dalyvavo Slovėnijos įmonės, tai 2007 metais daugiausiai darbuotojų mokėsi Švedijoje (79,3 proc.), nelabai atsiliko Suomija (62 proc.), Jungtinė Karalystė (56,6 proc.), Nyderlandai (52,7 proc.). Sąrašo apačioje atsidūrė Vengrija ir Graikija (atitinkamai 12,1 proc. ir 17,8 proc.). Skirtumas tarp Švedijos ir Graikijos siekia beveik 7 kartus. Galima pastebėti tendenciją, kad Skandinavijos šalyse darbuotojai mokosi daugiausiai, mažiausiai — Vidužemio jūros valstybėse, naujosiose šalyse narėse. Didelių skirtumų tarp lyčių mokymosi atžvilgiu nepastebima. Šiek tiek daugiau vyrų mokosi Belgijoje,

Čekijos Respublikoje, Vokietijoje, Nyderlanduose, Austrijoje, Švedijoje, moterų — Danijoje, Airijoje, Ispanijoje, Slovėnijoje, Suomijoje.

Lietuva pagal darbuotojų dalyvavimą profesiniame mokyme yra sąrašo viduryje ir atitinka Europos Sąjungos vidurkį (43,3 proc.). Lyginant Lietuvos situaciją su naujosiomis Europos Sąjungos narėmis, įstojusiomis 2004 m., ją lenkia beveik visos šalys, išskyrus Latviją, kur darbuotojų dalyvavimas profesinio mokymo procesuose 2007 m. siekė 40,1 proc., bei Lenkiją, kur mokėsi 30,1 proc.).

Toliau pateiktame grafike pavaizduoti Cedefop duomenys apie įmonių išlaidas darbuotojų mokymams, palyginus su visomis įmonių samdomojo darbo išlaidomis, Europos Sąjungoje 2005 m. (žr. 3 pav.).

Šaltinis: Cedefop, 2010

3 pav. **Įmonių išlaidos darbuotojų mokymams, palyginti su visomis įmonių samdomojo darbo išlaidomis, Europos Sąjungoje 2005 m., proc.**

Akivaizdu, kad Europos Sąjungoje didžiausią procentą nuo samdomojo darbo išlaidų skiria Danija — 2,7 proc., nuo jos nelabai atsilieka Vengrija, Prancūzija, nors šiose šalyse darbuotojų profesiniame mokyme dalyvaujančių įmonių skaičius net nesiekia Europos Sąjungos vidurkio (žr. 2 pav.). Mažiausiai išlaidų skiria Latvija — vos 0,8 proc. Sąrašo apačioje taip pat atsidūrė Rumunija, Portugalija, Bulgarija bei Lietuva, nuo Europos Sąjungos vidurkio jos atsilieka beveik trečdaliu.

Lyginant su 1999 m. rezultatais, išlaidos darbuotojų ugdymui Europos Sąjungos kompanijose išaugo 25 procentais. 2005 m. vieno darbuotojo mokymams vidutiniškai buvo skiriama 575 eurų per metus. Aiškiai matoma tendencija, kad darbuotojų asmeninių bei profesinių įgūdžių tobulinimas yra būtinas norint, jog kompanija išlaikytų konkurencingumą Europos Sąjungos rinkoje. Verslininkai pradeda suvokti, kad įvairios mokymo programos prisideda prie jų verslo ateities kūrimo ir formavimo.

2005 m. Lietuvoje įmonių išlaidos darbuotojų mokymams, palyginti su visomis įmonių samdomojo darbo išlaidomis, sudarė 1,2 proc. ir atsiliko nuo Europos Sąjungos vidurkio. Lyginant situaciją su 1999 m. rezultatais, kai išlaidos darbuotojų mokymams, palyginti su visomis įmonių samdomojo darbo

išlaidomis, sudarė 0,8 proc., matyti, kad nors Lietuva ir atsilieka nuo Europos Sąjungos vidurkio, tačiau daro pažangą. Taigi situacija Europos Sąjungos mokymų rinkoje leidžia daryti prielaidą, jos Lietuvos įmonių tarpe išlaidos darbuotojų ugdymui tik didės. Nors pastaruoju metu ir kyla ekonominių sunkumų (didėja kainos ir infliacija), Lietuvos įmonės, norėdamos pasiekti geresnių nei konkurentų veiklos rezultatų stiprina savo konkurencingumą tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu. O pasaulinės tendencijos rodo, jog vienas pagrindinių būdų tai pasiekti — kelti savo darbuotojų kompetencijos lygį investuojant į jų mokymus.

Vienas profesinio mokymo politikos tikslų Europos Sąjungoje yra bedarbių profesinis mokymas, profesinės kvalifikacijos suteikimas. Tačiau remiantis 2007 m. Eurostato duomenimis, šalims narėms gana sunkiai sekasi tai įgyvendinti. Jei 2007 m. Europos Sąjungoje profesinio mokymo procesuose dalyvavo 43,4 proc. gyventojų, tai tais pačiais metais mokėsi tik 17, 3 proc. bedarbių. Tose šalyse, kurios lyderiauja pagal besimokančiųjų skaičių per metus, bedarbiai taip pat gana aktyviai dalyvauja profesinio mokymosi procesuose. Daugiausiai bedarbių mokosi Švedijoje (51 proc.), Jungtinėje Karalystėje, Nyderlanduose (atitinkamai 56 proc. ir 52 proc.). Mažiausiai bedarbių mokosi Vengrijoje (3,4 proc.), Lenkijoje (4,5 proc.), Graikijoje (5,4 proc.), Kroatijoje (6 proc.).

Lietuva priklauso šalims, kur bedarbių mokymas nėra plačiai praktikuojamas. 2007 m. šalyje mokėsi vos 8 proc. bedarbių. Ji lenkė tik skalės apačioje atsidūrusias Vengriją, Lenkiją, Graikiją, Kroatiją, Bulgariją (6,5 proc.). Mažą bedarbių aktyvumą Lietuvoje nulemia tai, kad darbo rinkos profesinio mokymo įtaka įsidarbinimui yra nedidelė, nes šis mokymas nesuteikia tokių žinių ir įgūdžių, kokių tuo metu reikia darbdaviams, taip pat tokį bedarbių pasyvumą nulemia dabartinė socialinės paramos sistema, kai pagrindiniu motyvu registruotis darbo biržoje tampa ne darbo vietos paieška, bet finansinė parama.[72]

Apibendrinant galima pastebėti, kad nors Europos Sąjunga ir deklaruoja profesinio mokymo svarbą siekiant ekonominio augimo, užimtumo ir socialinių tikslų, tačiau duomenų analizė rodo, kad šalys narės neskiria pakankamai dėmesio šiai sričiai. Jei Europos Sąjungoje didžioji dauguma įmonių deklaruoja vykdanti darbuotojų profesinį mokymą, tai patys darbuotojai profesinio mokymo procesuose dalyvauja ne taip aktyviai. Dideliu aktyvumu nepasižymi ir bedarbiai. Praktiškai visuose tyrimuose pasitvirtinantis faktas, kad senosios šalys narės profesiniame mokyme dalyvauja kur kas aktyviau nei įstojusios 2004 m. ir vėliau. Labai svarbus yra regioninis aspektas: profesinio mokymo procesuose daugiausiai dalyvauja Skandinavijos šalys, mažiausiai — Pietų Europa. Taip pat galima teigti, kad tyrimų duomenys rodo didelius mokymosi prieinamumo skirtumus Lietuvoje ir išsivysčiusiose Europos Sąjungos

[72] Andriušaitiene D. ir kt. Bedarbių ir asmenų, įspėtų apie atleidimą, profesinio rengimo plėtra. Mokymo paslaugų efektyvumo įvertinimas. – 2007. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/Mokymo%20paslaugos3.pdf [žiūrėta 2010-09-30]

šalyse. Įvertinant intensyvėjančios konkurencijos sąlygas, laisvą darbo jėgos judėjimą, per mažas dėmesys profesiniam mokymuisi gali nulemti ilgalaikes ekonomines ir socialines šalies raidos problemas.

1.3. Mokymosi motyvacija

Viena iš didžiausių mokymosi praktinių problemų yra mokymosi pasiūlos ir paklausos suderinamumas: ar besimokantieji randa mokymosi rinkoje jiems prieinamas, tinkamas, asmeninius ir visuomeninius poreikius tenkinančias mokymosi paslaugas, ar jiems yra suteikiama reikalingų, pripažintų ir reikiamus gebėjimus lemiančių žinių. Todėl šiame skyrelyje bus bandoma išsiaiškinti, kuo savo dalyvavimą ar nedalyvavimą profesinio mokymo procesuose argumentuoja darbdaviai ir patys besimokantieji, dėmesys skiriamas ir bedarbių dalyvavimui profesiniame mokyme.

Pasak Laužacko ir kt., dalyvavimo profesinio mokymo procesuose priežastis sąlygoja darbdavių, dirbančiųjų, jiems atstovaujančių organizacijų santykiai įmonės ir šalies bei tarptautinių rinkų lygmenyse. Galima išskirti šiuos teorinius rinkos dalyvių santykių aspektus:

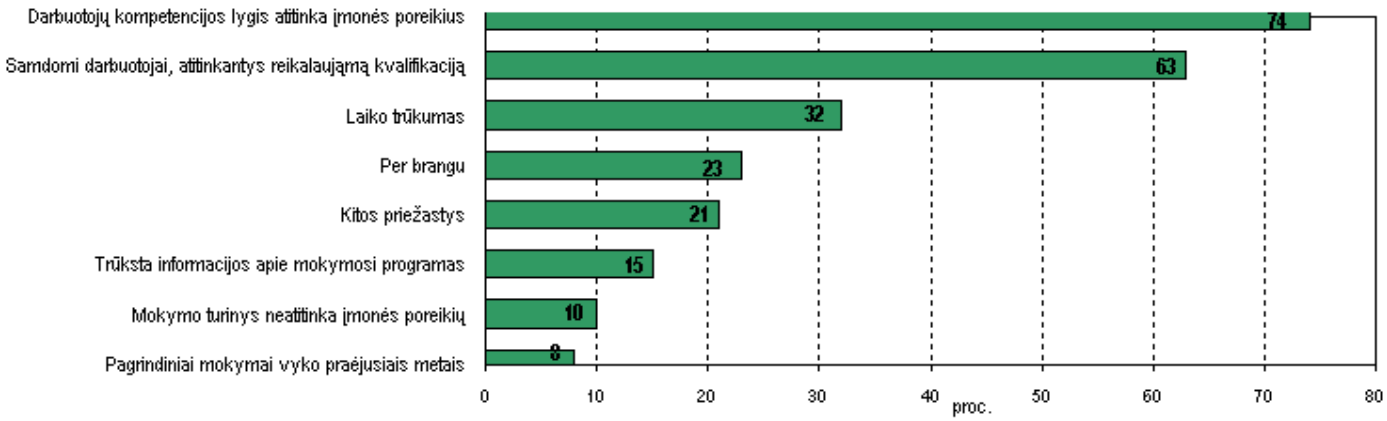
1. Darbo rinkos skaidrumas: būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp kvalifikuotos darbo jėgos paieškos ir turimų žmogiškųjų išteklių ugdymo bei jų produktyvumo potencialo didinimo. Išsivysčiusios rinkos ekonomikos šalyse, kur sparčiai kinta darbo jėgos kvalifikacijų reikalavimai bei jaučiamas didžiulis darbo jėgos senėjimas, įmonėms darosi vis sunkiau surasti reikalingų darbuotojų, todėl jos yra priverstos užpildyti kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą keldamos darbuotojų kvalifikaciją.

2. Rinkos dalyvių siekis kiek įmanoma labiau padidinti mokymo(-si) teikiamą naudą sąlygoja atskirų dirbančiųjų grupių dalyvavimą mokymosi procesuose. Darbdaviai stengiasi gauti kuo daugiau naudos per kuo trumpesnį laiką nuo formaliojo išsilavinimo įsigijimo suteikdami mokymą dirbantiesiems ir tuo siekdami per kuo trumpesnį laiką pasiekti didžiausią jų produktyvumą. Darbuotojai taip pat suinteresuoti kuo spartesniu atlyginimo augimu, kuris didžiąja dalimi ir priklauso nuo produktyvumo lygio. Tokiu būdų taip pat yra skatinamos investicijos į kuo didesnį išsilavinimą turinčius darbuotojus.

3. Ekonominio efektyvumo padidinimo principas reiškia, kad mokymosi darbo vietoje turinys turi kuo labiau atitikti konkrečios darbo vietos reikalavimus. Darbdaviai yra suinteresuoti savo darbuotojams suteikti tokį mokymą, kurio turinys kiek galima labiau atitiktų darbo vietos profesinei kvalifikacijai keliamus reikalavimus. Dirbančiųjų mokymas siauros specifinės kompetencijos srityje apsaugo darbdavius nuo galimo pavojaus, kad jų investicijomis į dirbančiųjų mokymą pasinaudos konkurentai,

perviliodami kompetentingus darbuotojus. Tačiau dirbantieji visų pirma siekia didinti savo įsidarbinimo galimybes, todėl jie suinteresuoti platesniu mokymo turiniu.[73]

Toliau pateiktame grafike pavaizduoti 2009 m. Cedefop atlikto tyrimo duomenys apie pagrindines priežastis, lemiančias įmonių pasirinkimą nevykdyti darbuotojų mokymų 2005 m.:

Šaltinis: CEDEFOP, 2009, p. 67

4 pav. **Pagrindinės priežastys, lemiančios įmonių pasirinkimą nevykdyti darbuotojų mokymų, Europos Sąjungoje 2005 m. ,proc.**

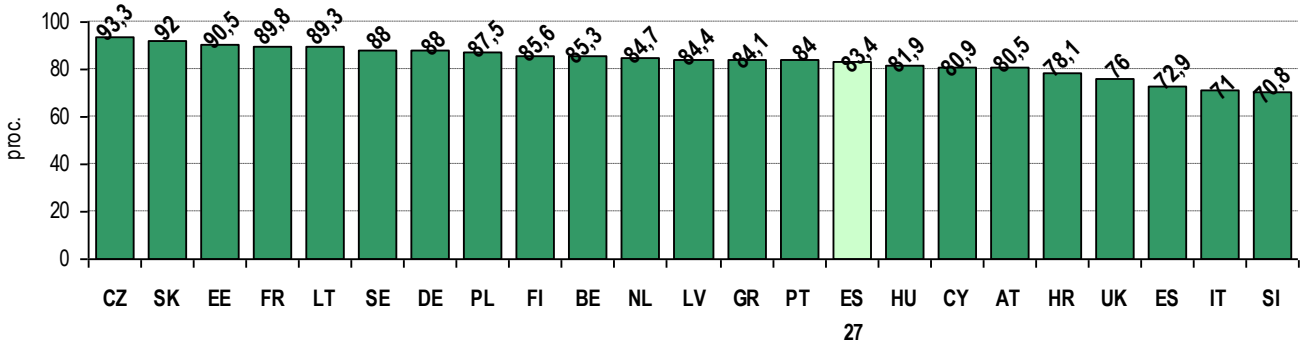
Kaip rodo 2005 m. tyrimų duomenys, net trys ketvirtadaliai įmonių, nedalyvaujančių darbuotojų profesiniame rengime, mano, kad dalyvauti nėra tikslinga. Taip pat didžioji dauguma įmonių mano, kad pasamdžius darbuotoją, atitinkantį darbo vietos profesinei kvalifikacijai keliamus reikalavimus, nėra būtina investuoti į jo tolesnį mokymą (54 proc.). Viena iš trijų įmonių teigia, kad laiko stoka yra viena svarbiausių priežasčių, kodėl darbuotojų mokymas nėra praktikuojamas.

Remiantis suaugusiųjų dalyvavimo švietimo procesuose tyrimo rezultatais, 2005 m. Europos Sąjungoje didžioji dalis gyventojų dalyvavo tęstiniame profesiniame mokyme norėdami geriau atlikti tam tikras užduotis darbe ar siekdami karjeros — taip teigia net 43 proc. visų europiečių; 31,8 proc. mokėsi siekdami praplėsti žinias apie dominantį dalyką; 25,4 % suaugusiųjų mokėsi norėdami praplėsti bendrąsias žinias. Apie 50 proc. apklaustųjų Vengrijoje ir daugiau nei 65 proc. Slovakijoje profesinio mokymo procesuose dalyvavo, nes buvo paskatinti ar verčiami darbdavių. Tuo tarpu Bulgarijoje, Ispanijoje ir Lenkijoje šią priežastį nurodė vos 10 proc. apklaustųjų. Ketinimą pradėti savo verslą, kaip vieną iš priežasčių, nurodė vos 2,5 proc. visų Europos Sąjungos gyventojų. Latvijoje, Austrijoje ir

[73] Laužackas R ir kt. Profesinio rengimo reforma Lietuvoje. Parametrai ir rezultatai. – Kaunas: VDU, 2004. – p. 56-58. – ISBN 9955-12-002-9

Švedijoje daugiau nei 20 proc. suaugusiųjų mokėsi siekdami susipažinti su naujais žmonėmis. Tačiau šioje srityje lyderiauja Suomija, kur to siekė net 30 proc. suaugusiųjų.[74]

Tyrimai rodo, kad vis daugiau Europos Sąjungos gyventojų mokosi dėl priežasčių, susijusių su darbu. Galima pagrįstai teigti, kad darbas vis dėlto yra svarbus motyvas mokymuisi. Toliau pateiktame grafike matyti, kiek gyventojų, įvardijančiųjų darbą kaip pagrindinę mokymosi priežastį, mokėsi neformaliuoju būdu Europos Sąjungos šalyse 2007 m.

Šaltinis: Eurostatas, 2008

5 pav. **Neformaliuoju būdu besimokantys suaugusieji, darbą nurodę kaip pagrindinę mokymosi priežastį 2007 m. Europos Sąjungoje, proc.**

Remiantis 2005 m. duomenimis, 43 proc. neformaliai besimokančiųjų suaugusiųjų darbą nurodė kaip pagrindinę mokymosi priežastį, tačiau pagal 2007 m. Eurostato duomenis Europos Sąjungoje jau daug daugiau žmonių mokėsi neformaliuoju būdu dėl priežasčių, susijusių su darbu — net 83,7 proc. (žr. 5 pav.). Europos Sąjungoje dėl su darbu susijusių priežasčių daugiausiai mokėsi Čekijos Respublikoje — 93,3 proc., nuo jos nelabai atsilieka Slovakija, Estija, Prancūzija, Lietuva. Mažiausiai dėl su darbu susijusių priežasčių mokėsi Slovėnijoje (70,8 proc.), nors pastaroji yra viena aktyviausių šalių, dalyvaujančių darbuotojų profesinio mokymo procesuose.

Taip pat derėtų atkreipti dėmesį, kad tose šalyse, kuriose besimokančiųjų skaičius yra nedidelis (žr. 2.1 skyrelį), šiame grafike užima gana neblogas pozicijas, pavyzdžiui, Čekija, Slovakija, Estija, Lietuva. Galima daryti prielaidą, kad šiose šalyse žmonės, siekdami geresnių rezultatų, nėra linkę investuoti savo pačių laiko, o labiau mokosi, kai juos skatina darbdaviai. Tai dar kartą įrodo, kad darbdavių paskatinimas yra labai svarbus motyvacinis veiksnys.

[74] Serban M., Ciolan L. Widening participation in technical and vocational education and training // Vocational Training: European Journal. – 2008. – Nr. 36. – p. 64. – URL: http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/423/36_en_serban.pdf [žiūrėta 2010-10-01]

Tikėtina, kad 2007 m. dideliam gyventojų aktyvumui dalyvauti mokymosi procesuose įtaką darė Europos Sąjungos parama, teikiama mokymui, perkvalifikavimui, kompetencijos didinimui. 2007-2013 m. periodui Europos Socialinis Fondas iškėlė žmogiškojo kapitalo prioritetą (skiriama 34 proc. viso finansavimo). Juo siekiama ne tik pagerinti švietimo ir mokymo kokybė ir prieinamumą, kad padidėtų žmonių galimybės įsidarbinti, bet, svarbiausia, paremti profesinį mokymą. 2007 m., tik prasidėjus naujam periodui, paramos lėšų dėka organizuota daug kursų įmonių darbuotojams[75]

Kalbant apie priežastis nedalyvauti tęstiniame profesiniame rengime, 2006 m. kaip pagrindinės buvo nurodytos finansavimo problemos — taip mano daugiausiai apklaustųjų (36,8 proc.). Suaugusieji ne visada yra pasiruošę finansuoti mokymosi išlaidas patys, o darbdaviai neretai mano, kad investicijos į darbuotojų mokymą nėra reikalingos. Kas dešimtas teigė, kad pirmiausia yra sunku suderinti mokymąsi ir darbą, tiek pat manė, kad trūksta laiko dėl šeimyninių pareigų (atitinkamai 11,8 proc. ir 10 proc.). Tačiau net 29,2 proc. apklaustųjų nemato jokių kliūčių mokymuisi.

Remiantis 2006 m. Lietuvoje atliktu tyrimu, kuris atskleidžia Lietuvos gyventojų motyvaciją mokytis, galima teigti, kad dalyvauti neformaliame švietime gyventojus labiausiai skatino noras kuo geriau atlikti savo darbą (63, 2 proc.). Gana didelė dalis šalies gyventojų svarbia priežastimi nurodė siekį įgyti žinių apie dominantį dalyką. Skirtingai nei didžiojoje dalyje Europos Sąjungos šalių narių, norą susipažinti su naujais žmonėmis, kaip skatinančią mokytis priežastį, nurodė vos 8,1 proc. gyventojų. Vėlgi nedidelė dalis apklaustųjų mokėsi tam, kad pradėtų verslą. Šią priežastį nurodė daugiau vyrų nei moterų. Absoliuti dauguma (98 proc.) suaugusiųjų teigė, kad mokymuose įgytos žinios jiems buvo naudingos bei jas bus galima panaudoti praktinėje veikloje. Net 58 proc. pažymėjo, kad dėl mokymosi išaugo jų kaip specialistų vertė darbo rinkoje. Tik 10 proc. visų respondentų mokymąsi siejo su finansine nauda, t.y., nurodė, kad įvykdžius pasirinktą programą išaugo jų atlyginimas.[76]

Dauguma dirbančiųjų, nedalyvavusių formaliajame ir neformaliajame profesiniame mokyme, nesimokymo priežastimi įvardijo nenorą mokytis — taip manė net 84 proc. apklaustųjų. Kita dalis — 16 proc. — teigė, kad mokytis norėjo, tačiau tam trukdė įvairios priežastys. Atkreiptina, kad miesto ir kaimo gyventojų atsakymai šiek tiek skyrėsi: jei miestiečiai pagrindine kliūtimi nurodė didelį užimtumą darbe (34 proc.), kai tuo tarpu kaimo gyventojai — amžių ir sveikatą (29,9 proc.). Tiek vieni, tiek kiti kaip vieną priežasčių nurodė per brangų mokslą (25,6 proc.). 18,3 proc. kaimo gyventojų mokymosi vietos tolumą

[75] Finansų ministerija: spartėja ES struktūrinės paramos įsisavinimas. – 2007 birželio 7 d. – URL: http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_000145 [žiūrėta 2010-10-01]

[76] Lietuvos statistikos departamentas. Dalyviai formaliajame ar neformaliajame švietime, požymis: mokymosi priežastis. – 2007. – URL: http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024 [žiūrėta 2010-10-01]

nurodė kaip priežastį, sutrukdžiusią mokytis, miesto gyventojams ši kliūtis neatrodė tokia didelė — ją nurodė vos 7,4 proc. gyventojų.[77]

Vertinant darbuotojų dalyvavimą profesinio mokymo procesuose, svarbų vaidmenį atlieka darbdaviai. Ekonomikos pažanga ir ES parama kvalifikacijai tobulinti 2005 m. paskatino darbdavius daugiau investuoti į savo darbuotojus. Tyrimų rezultatai[78] rodo, kad 2005 m., palyginus su 1999 m., Lietuvos įmonių išlaidos darbuotojų mokymui padidėjo, tuo tarpu ES įmonių išlaidos darbuotojų ugdymui sumažėjo. 2005-2008 m. pramonės, verslo įmonių darbuotojų mokymui teko daugiau nei 134 mln. Lt, o gauta parama pasinaudojo beveik 47 000 darbuotojų.

Remiantis 2007 m. Darbo ir socialinių tyrimų instituto atlikto tyrimo duomenimis, 2006 metais Lietuvoje didžioji dalis bedarbių (72,2 proc.) per pastaruosius metus nesimokė. Atkreiptina, kad tokią tendenciją labiausiai sąlygojo tai, kad siūlomos mokymo programos neatitiko bedarbių poreikių. Beveik trečdalis (30 proc.) neranda juos dominančių programų, 33,3 proc. teigė, kad mokymo programų įvairovė yra per maža. Net 43 proc. besimokiusiųjų bedarbių — aukštąjį išsilavinimą įgiję asmenys. Jie pirmiausiai mokėsi siekdami tobulinti savo profesinę kvalifikaciją. Tokią pat tendenciją galima pastebėti ir vertinant Europos Sąjungos šalių duomenis — daugiausiai aukštąjį išsilavinimą turinčių bedarbių mokosi siekdami kelti kvalifikaciją ar įgyti paklausią darbo rinkoje profesiją. Tuo tarpu kita dalis bedarbių mokėsi siekdama plėtoti bendrąjį išsilavinimą (28,5 proc.) ar persikvalifikuoti (29.5 proc.).[79]

28,5 proc. bedarbių, kurie norėjo mokytis, tačiau dėl tam tikrų priežasčių negalėjo, savo amžių nurodė kaip pagrindinę kliūtį. Kita dalis — 26,5 proc. — negalėjo dalyvauti tęstiniame profesiniame mokyme dėl per didelių mokymosi išlaidų. Dar viena priežastis, kurią nurodė apklaustieji bedarbiai, yra laiko stoka — taip mano 14,3 proc. 10,2 proc. bedarbių teigė, kad profesinis mokymas jiems yra neprieinamas dėl nepalankios gyvenamosios vietos — mokymai vyksta toli nuo namų (dauguma taip manančių gyveno kaimo vietovėse).

Apibendrinant galima teigti, kad ES gyventojų požiūris į profesinį mokymą(-si) yra teigiamas. Vis dėlto dalyvavimas mokymosi procesuose didele dalimi priklauso nuo finansinio prieinamumo, laiko stokos mokymuisi ir darbdavių požiūrio į darbuotojų mokymą(-si). Vertinant bendrą Europos Sąjungos situaciją, gyventojai aktyviai dalyvauja mokymosi programose, tačiau Lietuvoje susidomėjimas profesiniu mokymu nedidelis. Tokia padėtis neigiamai veikia Lietuvos darbo rinkos dalyvių konkurencingumą Europos Sąjungoje. Tuo tarpu bedarbių nedalyvavimo mokymosi procesuose priežastys yra labiau

[77] Ten pat.
[78] KPMPC. Profesinis mokymas Lietuvoje 2008 m. – 2009. – URL: http://www.kpmpc.lt/Skelbimai/11-20-VET%20in%20Lithuania-country-report2009-LT.pdf [žiūrėta 2010-10-01]
[79] Andriušaitienė D. ir kt. Bedarbių profesinio mokymo naudos tyrimas, įvertinant profesinio mokymo programų vykdymo efektyvumą bei praktinio mokymo kokybę. – 2007. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/prof_mok.pdf [2010-10-01]

subjektyvios: mokymuisi didelę įtaką daro jų pačių motyvacijos stoka bei neigiamas požiūris į profesinio mokymo poveikį įdarbinimui.

2. PROFESINIO MOKYMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

2.1. Tyrimo metodologijos aprašymas

Šiame darbe taikomas **kokybinis tyrimas**, nes *kokybinis tyrimas yra suvokimo procesas, kuris grindžiamas individualiomis metodologinėmis žmonių socialinių problemų tyrimo tradicijomis. Tyrėjas sukonstruoja kompleksinį, holistinį paveikslą, analizuoja žodžius, išsamiai perduoda informantų požiūrius bei atlieka tyrimą natūralioje aplinkoje*.[80] Kokybinius tyrimus galima apibūdinti ir kaip *sistemingą, nestruktūrizuotą atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimą natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų aiškinimą*.[81] Kokybiniais metodais surinkta informacija nėra skaitmeninė, tačiau įgalinanti nusakyti požiūrius, idėjas ar tendencijas.

Taigi šiame darbe pasirinktas kokybinis tyrimas leidžia giliau pažvelgti į profesinio rengimo politikos įgyvendinimo situaciją Lietuvoje bei gauti išsamią informaciją iš ekspertų praktikų. Gauti duomenys leidžia atskleisti vyraujančias tendencijas, praktinio įgyvendinimo problematiką bei ateities perspektyvas.

Tyrimui atlikti pasirinktas nestruktūrizuotas interviu. Anot Luobikienės, *interviu yra viena svarbiausių duomenų rinkimo priemonių kokybiniame tyrime*.[82] Nestruktūrizuoto interviu metodas patogus tuo, kad leidžia sužinoti kuo įvairesnių vertinimų nagrinėjama tema, t.y., buvo numatytas tik apklausos planas, o klausimai formuluojami atsižvelgiant į situaciją.

2 lentelė. Apklaustų ekspertų sąrašas

Responden-to kodas	Atstovaujama įstaiga	Pareigos	Patirtis, m.
E1	Švietimo ir mokslo ministerija	Vadovas	26
E2	Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras	Vadovas	11
E3	Lietuvos darbo birža	Vadovas	10
E4	Lietuvos pramoninkų konfederacija	Vadovas	37
E5	Švietimo mainų paramos fondas	Vadovas	7

Apklausti ekspertai turi ilgametės patirties profesinio mokymo organizavimo, administravimo ir tyrinėjimo srityse. Kaip pažymėta lentelėje, E1 dirba Švietimo ir mokslo ministerijoje, kuruojama sritis —

[80] Luobikienė I. Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. – Kaunas: KTU, 2000. – p. 98. – ISBN 9986137756
[81] Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Šiauliai: Liucijus, 2007, – p. 265. – ISBN 9986-948-65-7
[82] Luobikienė I. Sociologinių tyrimų metodika. – Kaunas: Technologija, 2006. – p. 69. – ISBN 9955092815

profesinis mokymas. E2 atstovauja nevalstybinę organizaciją — Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociaciją, todėl gali pateikti kitokį nei ekspertai iš valstybinių institucijų profesinio mokymo politikos įgyvendinimo vertinimą. E3 atstovauja Lietuvos darbo biržą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kuruojama sritis — užimtumo rėmimas. Didelę patirtį šis ekspertas yra sukaupęs vadovaudamas tyrimams, susijusiems su bedarbių profesiniu mokymu. E4 atstovauja Lietuvos pramoninkų konfederaciją, todėl gali pateikti vertinimą iš darbdavių, kaip socialinių partnerių, pozicijos. E5 atstovauja Švietimo mainų paramos fondą. Švietimo mainų paramos fondas administruoja Mokymosi visą gyvenimą programą bei kitas Europos Komisijos finansuojamas iniciatyvas švietimo ir profesinio mokymo srityje, todėl E5 gali pateikti finansavimo mechanizmų veikimo vertinimą.

Įvertinus pirmoje darbo dalyje aptartą profesinio mokymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje bei atsižvelgus į iki šiol atliktų tyrimų šia tema rezultatus, galima išskirti šias profesinio mokymo politikos problemines kryptis: žema profesinio mokymo kokybė, nepakankama profesijos mokytojų kompetencija, ribotas darbdavių, kaip socialinių partnerių, dalyvavimas profesinio mokymo procesuose, menkas profesinio ir aukštojo mokslo sistemų bendradarbiavimas praktinio mokymo srityje, nepakankamai išplėtota neformaliojo mokymosi pripažinimo sistema. Atsižvelgus į tai, ekspertų interviu buvo atliktas šiomis kryptimis:

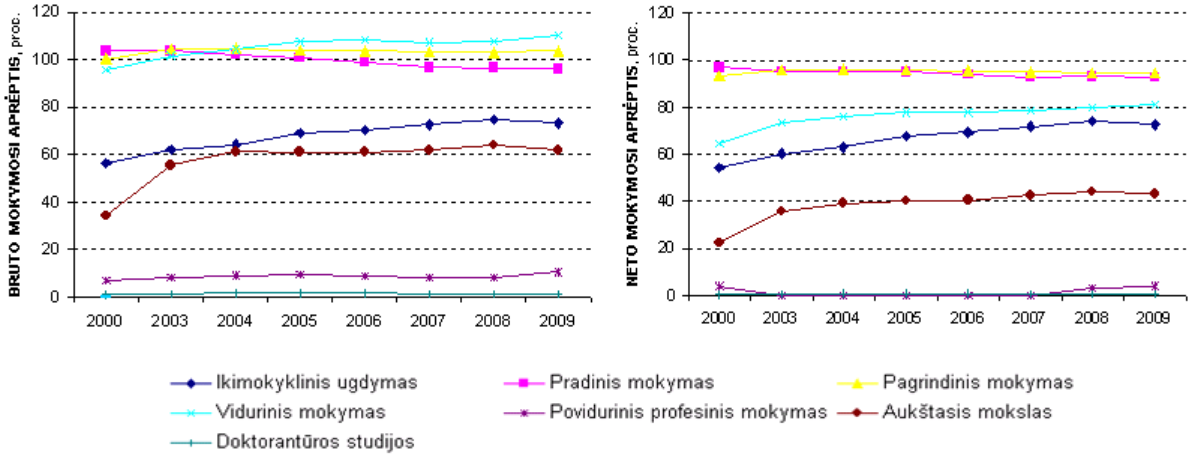
1. **Profesinio rengimo *efektyvumo* vertinimas**. Ekspertų buvo klausiama, kiek jie yra patenkinti profesinio mokymo kokybe, kaip vertina profesinio rengimo paslaugų efektyvumą. Ekspertų buvo paprašyta pateikti profesinio mokymo reformos vertinimą, taip pat buvo kalbama apie socialinių partnerių vaidmenį profesinio mokymo sistemoje, profesinio mokymo tinklo plėtrą (sektoriniai praktinio mokymo centrai), bedarbių mokymo paslaugų efektyvumą, neformalaus mokymo pripažinimo galimybes.
2. **Profesinio rengimo *kokybės* vertinimas**. Ekspertų buvo klausiama, kaip pagerinti profesinio mokymo kokybę, taip pat buvo paprašyta pateikti mokymo programų kokybės vertinimą, ekspertai taip pat pateikė savo nuomonę ir siūlymus dėl vidinio kokybės vertinimo modelio instituciniame lygmenyje.

Ekspertų buvo paprašyta pateikti savo pastabas ir dėl profesinio mokymo sistemos tobulinimo perspektyvų.

2.2. Profesinio mokymo politikos formavimas Lietuvoje

LR Konstitucija numato, kad asmenims iki 16 metų mokslas privalomas. Privalomas švietimas siejamas su pagrindinio ugdymo programos (ISCED 2) baigimu. Baigę programą ir įgiję pagrindinį išsilavinimą, mokiniai gali rinktis vidurinio ugdymo programas bendrojo lavinimo mokyklose ir profesinio mokymo programas ISCED 3 lygmeniu. Neįgiję pagrindinio išsilavinimo, gali mokytis jaunimo mokyklose arba mokytis pagal profesinio mokymo programas. Baigusieji vidurinio ugdymo programas (bendrojo lavinimo arba profesinio mokymo, kurias baigus išduodamas brandos atestatas) gali toliau mokytis pagal povidurinio neaukštojo mokslo lygmens profesinio mokymo programas (ISCED 4) arba aukštojo mokslo neuniversitetinių ir universitetinių studijų programas (ISCED 5).[83] Lietuvos švietimo ir mokslo sistemą iliustruojanti diagrama pateikiama Priede Nr. 1.

Toliau pavaizduotame grafike pateikti duomenis apie Lietuvos gyventojų mokymosi aprėptis pagal švietimo lygmenis 2000-2009 m. (žr. 6 pav.).

Šaltinis: Lietuvos Statistikos Departamentas, 2010

6 pav. **Mokymosi aprėptis pagal švietimo lygmenis 2000-2009 m.**

Mokymosi aprėptis parodo Lietuvos gyventojų dalyvavimo švietime ypatumus ir kaitą. Mokymo aprėpčiai įvertinti naudojami du rodikliai — neto[84] ir bruto[85] aprėptis. 2003-2009 m. ikimokyklinio

[83] KPMPC. Profesinis mokymas Lietuvoje 2008 m. – 2009. – URL: http://www.kpmpc.lt/Skelbimai/11-20-VET%20in%20Lithuania-country-report2009-LT.pdf [žiūrėta 2010-10-01]

[84] ***Neto*** rodiklis rodo, kokia tam tikrą švietimo lygmenį atitinkančio tipinio amžiaus gyventojų dalis mokosi/studijuoja tame lygmenyje. Pvz., pradinio mokymosi neto aprėptis yra 7-10 metų amžiaus vaikų, besimokančių pradiniame mokyme, skaičiaus ir 7-10 metų amžiaus gyventojų skaičiaus santykis, išreikštas procentais. – Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Švietimo įstaigų statistinių tyrimų metodika. – 2008. – URL: www.stat.gov.lt/uploads/docs/2008-030%20metodika.doc [žiūrėta 2010-10-01]

ugdymo, pagrindinio, vidurinio mokymosi ir aukštojo mokslo mokymosi aprėptis didėjo, doktorantūros studijų beveik nepakito, tuo tarpu pradinio ugdymo — mažėjo. Per minėtą laikotarpį povidurinio profesinio mokymosi *bruto* mokymosi aprėptis padidėjo nuo 8,2 proc. 2003 m. iki 10,6 proc. 2009 m.; *neto* mokymosi aprėptis — beveik nepatiko.

Lyginant *bruto* ir *neto* mokymosi rodiklius, galima pastebėti, kiek pagal švietimo programas mokosi vyresnio, nei teoriškai turėtų, amžiaus žmonių. Kuo aukštesnis mokymosi lygmuo, tuo didesnis skirtumas turėtų būti tarp šių rodiklių. 2009 m. *bruto* ir *neto* skirtumas viduriniojo mokymosi lygmenyje buvo didesnis (29,2 proc. punkto) nei aukštojo mokslo lygmenyje (18,8 proc.).

Duomenys rodo, kad tik nedidelė dalis Lietuvos gyventojų dalyvauja profesinio mokymo programose, tuo tarpu daugiau nei 60 proc. renkasi aukštąjį mokslą. E4 vertindamas situaciją pažymi, kad *pas mus kur reikia, kur nereikia, reikalaujamas aukštojo mokslo diplomas. Jei jo nėra — tai jau puiki priežastis mokėti mažesnę algą. Juk žmogus be aukštojo tiesiog negali padoriau uždirbti. Dėl to visi ir nori to popieriaus*. Bet čia pat pripažįsta, kad universitetuose mokosi pernelyg didelis skaičius studentų, įstaigos nebesugeba tinkamai paruošti specialisto rimtam darbui. E2 vertindamas tai, kad 2009 m. profesiniame mokyme dalyvaujančių asmenų skaičius lyginant su 2008 m. padidėjo 9,4 proc., viena pagrindinių priežasčių nurodė aukštojo mokslo reformą, kuri skatina pirmiausiai įgyti kvalifikaciją, o tik po to siekti aukštojo mokslo.

Profesinio rengimo teisinė bazė kuriama remiantis ES politinėmis nuostatomis ir principais bei nacionaliniais prioritetais. Pagrindiniai įstatymai, reglamentuojantys profesinį rengimą Lietuvoje, yra šie: LR švietimo įstatymas, LR profesinio mokymo įstatymas, LR mokslo ir studijų įstatymas, LR užimtumo rėmimo įstatymas, LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Jie nustato profesinio rengimo sistemos principus, programų rengimo ir įteisinimo tvarką.

Lietuva, remdamasi Europos Sąjungos Tarybos 2005 m. paskelbtomis ***Jungtinėmis ekonomikos augimo* ir *darbo vietų kūrimo gairėmis 2005-2008 m.***[86], kurios susideda iš Bendrų ekonominės politikos gairių ir Užimtumo gairių, parengė ***Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą***. Pagrindinis strategijos tikslas — *mažinti šalies ekonominio išsivystymo lygio atsilikimą nuo ES šalių vidurkio*. Programoje buvo numatyta parengti profesinio mokymo standartus ir studijų krypčių reglamentus, tobulinti profesinio švietimo, mokymo ir mokymosi visą gyvenimą sistemas, aktualinti ugdymo ir mokymo studijų turinį, taip pat numatytos priemonės, padedančios tobulinti mokymo ir

---

[85] ***Bruto*** rodiklis rodo tam tikrame švietimo lygmenyje besimokančiųjų skaičiaus ir šį švietimo lygmenį atitinkančio tipinio amžiaus gyventojų skaičiaus santykis. Pvz., pradinio mokymosi bruto aprėptis yra visų pradiniame mokyme besimokančių vaikų skaičiaus ir 7-10 metų amžiaus gyventojų skaičiaus santykis, išreikštas procentais. – Ten pat.

[86] Europos Tarybos 2007 m. lapkričio 17 d. rezoliucija 2007/C 290/01 dėl naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007G1204(01):LT:NOT [žiūrėta 2010-10-02]

profesinio konsultavimo personalo kvalifikaciją, be to numatyta sukurti nuolatinę informacinę švietimo valdymo sistemą, vykdyti švietimo stebėsenai būtinus tyrimus ir analizę.[87]

Kaip pažymi E1, ES siekis sukurti bendrą profesinio mokymo ir kokybės užtikrinimo sistemą, kad profesinio mokymo įstaigos būtų konkurencingos ne tik šalies, bet ir tarptautiniame lygmenyje, paskatino tam tikras reformas profesinio mokymo srityje Lietuvoje: *vertinu labai teigiamai, dabar Lietuva yra priversta kreipti didesnį dėmesį ir dėti didesnes pastangas į profesinį mokymą, kad atitiktų ES reikalavimus.*

Kalbant apie profesinio mokymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje, reikėtų atkreipti dėmesį, kad ES dokumentai ir priemonės šioje srityje yra suprantamos tik kaip orientacinės, tuo tarpu šalys narės yra atsakingos už priemonių įgyvendinimą nacionalinių lygmeniu. Kaip teigia E2, griežtesnis profesinio mokymo politikos reglamentavimas, vargu, ar įmanomas, nes *šalys narės turi labai skirtingas švietimo ir mokymo valdymo sistemas.*

Lietuvos švietimo strategija yra išdėstyta ***Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatose***. Šia programa siekiama išryškinti tolesnės Lietuvos švietimo reformos strateginės kryptis, numatyti jų įgyvendinimo priemones ir išteklius: Lietuvos aukštąjį mokslą įjungti į bendrą Europos aukštojo mokslo kryptį, išplėsti profesinių mokyklų tęstinio mokymosi paslaugas suaugusiesiems, sukurti tiek formalaus, tiek neformalaus švietimo programų akreditavimo tvarką, sujungti formalų, neformalų švietimą, sukurti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų formalaus pripažinimo sistemą, profesinio mokymo ir studijų programas suderinti su tarptautiniais standartais ir darbo rinkos poreikiais, išreiškiamas socialinės partnerystės būtinumas švietimo sistemoje, ypač profesinio mokymo srityje.[88] Siekiant įgyvendinti Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatas, buvo parengta Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatų įgyvendinimo programa. Iki 2012 m. šios programos įgyvendinimui planuojama skirti **1.818 mln. Lt**.

Profesinį mokymą Lietuvoje reglamentuoja **LR profesinio mokymo įstatymas** (nauja redakcija įsigaliojo 2010-07-10), kuris nustato profesinio mokymo sistemos sandarą, kvalifikacijų sudarymą, jų tvarkymą ir suteikimą, profesinio mokymo organizavimą ir jo valdymą bei finansavimą, išskiriamos pirminio ir tęstinio profesinio mokymosi sąvokos. Jame apibrėžiami šie profesinio mokymo sistemos tikslai:

- padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį, padedančias jam įsitvirtinti ir konkuruoti kintančioje

[87] LR Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimas Nr 1270 dėl nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos. – URL: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/lisabona.php [žiūrėta: 2010-10-01]
[88] LR Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatų. – URL: www.smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc [žiūrėta 2010-09-25]

darbo rinkoje, laiduojančias šalies ūkio pažangą, konkurencingumą tarptautinėje rinkoje ir darnų vystymąsi;

- sudaryti sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų asmenims mokytis visą gyvenimą, tobulinti ir keisti kvalifikacijas;
- užtikrinti profesinio mokymo prieinamumą ir kokybę;
- užtikrinti kvalifikacijų atitiktį šalies ūkio poreikiams, kompetencijų vertinimo, kvalifikacijų suteikimo ir pripažinimo objektyvumą;
- užtikrinti profesinio orientavimo sistemos veiksmingą funkcionavimą.[89]

Įstatyme visos profesinio mokymo funkcijos priklauso ŠMM (iki tol jaunimo profesiniu mokymu rūpinosi ŠMM, suaugusiųjų — SADM). Visi apklausti ekspertai pritarė tokiam profesinio mokymo funkcijų sutelkimui vienoje ministerijoje. Anot E4, *pertvarkyti profesinio mokymo tinklą sujungiant profesinio mokymo ir darbo rinkos mokymo centrų sistemą buvo būtina. Mes ir siūlėm, kad tiek ŠMM, tiek SADM sujungtų, nes šios sistemos atskirai veikia neefektyviai*. E2 papildo, teigdamas, kad mokymas visada buvo pagrindinė ŠMM funkcija, taip pat *tiek pirminį, tiek tęstinį profesinį mokymą sutelkus vienoje vietoje, atsiranda galimybė mokymui taikyti vienodus reikalavimus, pagerėja valdymas*.

Įstatyme taip pat numatyta galimybė valstybines ir savivaldybių profesinio mokymo įstaigas pertvarkyti iš biudžetinių įstaigų į viešąsias. Kaip teigia E1, tokiu būdu suteikiant daugiau galių socialinei partnerystei ir įtraukiant socialinius partnerius ir visas suinteresuotas puses į profesinio rengimo valdymą, sukurtas darbdavių kurie vykdo darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą, skatinimo teisinis pagrindas. Įstatyme pertvarkytos apskrities viršininkų ir jų administracijų funkcijos: profesinio mokymo tiekėjai paraiškas dėl priėmimo mokytis į valstybės finansuojamas programas teikia švietimo ir mokslo ministrui, kaip buvo teigiama įstatymo pakeitimo projekto aiškinamajame rašte[90], toks reglamentavimas, padės užtikrinti geresnį profesinio mokymo įstaigų orientavimąsi į darbo rinkos poreikius; nustatytos pagrindinės nuostatos dėl licencijų išdavimo profesiniame mokyme atsižvelgiant į ES Paslaugų direktyvos dėl paslaugų vidaus rinkoje nuostatas, aiškinamajame rašte[91] teigiama, kad formaliojo profesinio mokymo licencijavimas reikalingas siekiant užtikrinti mokymosi kokybę, veiksmingiau naudoti valstybės skiriamas lėšas, tam pritaria ir E2. Įstatyme apibrėžti ankstesnio mokymosi pasiekimų užskaitymo ir neformaliojo profesinio mokymo metu įgytų kompetencijų pripažinimo principai; kvalifikacijų tvarkymo funkcija

[89] LR profesinio mokymo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373535&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-09-20]
[90] LR profesinio mokymo įstatymo 2, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 31, 33 straipsnių pakeitimo įstatymo papildymo 12^1 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo aiškinamasis raštas. – Nr. XIP-1801. – 2010. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=366693&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-09-20]
[91] Ten pat.

perduota ŠMM, o Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras įgaliotas tvarkyti kvalifikacijų sistemą.

LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas reglamentuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, nustato jos sandaros, veiklos ir valdymo pagrindus.[92] Kaip teigia E2, įstatymas nors ir apibrėžia galimybę nustatyti, įvertinti bei įteisinti neformaliai įgytas žinias, tačiau kaip tai turėtų būti daroma kol kas nėra reglamentuojama. E4 spragų mato neformalaus suaugusiųjų švietimo finansavime: *nėra aiškiai apibrėžtos mokestinės lengvatos verslui*.

LR švietimo įstatymas nustato LR švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, valstybės įsipareigojimus švietimo srityje. Jame apibrėžta, kad Lietuvos švietimo sistema apima formalųjį švietimą (pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, profesinį mokymą ir aukštojo mokslo studijas), neformalųjį švietimą (ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir kitą neformalųjį vaikų bei suaugusiųjų švietimą), savišvietą. Jo nuostatos atitinka pagrindinius Lisabonos strategijos švietimo srities siekius — švietimo sistema sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą. Įstatymas apibrėžia švietimo tiekėjų tinklą, užtikrinantį švietimo prieinamumą, galimybę įgyti bei tobulinti profesinį išsilavinimą. Įstatyme įteisinta galimybė steigti profesinio rengimo įstaigas, aptariami mokymosi pasiekimų vertinimo ir įteisinimo principai, profesinį išsilavinimą liudijančių dokumentų išdavimo, egzaminų organizavimo, LR Vyriausybės, ŠMM ir kitų ministerijų, apskričių viršininkų ir jų administracijų įgaliojimai, finansavimo klausimai. Įstatymas akcentuoja neformaliojo mokymosi rezultatų pripažinimą, įstatymo 17 straipsnyje pažymėta, kad *neformaliojo švietimo būdu asmens įgyta kompetencija gali būti pripažįstama kaip formaliojo švietimo programos ar kvalifikacijos dalis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta arba aukštosios mokyklos nusistatyta tvarka.* [93]

Šiuo metu LR Seime yra svarstomas naujojo švietimo įstatymo projektas, kurį planuojama priimti per 2010 m. rudens sesiją. Esminiai pokyčiai numatyti viduriniojo mokymo srityje: siūloma įteisinti progimnazijų statusą, numatyti, kad vaikas būti lavinamas nuo gimimo. Priėmus įstatymą, neformalųjį suaugusiųjų švietimą reglamentuotų ne tik Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, bet ir Profesinio mokymo įstatymas.

LR mokslo ir studijų įstatyme nustatyta, kad universitetai ir kolegijos gali vykdyti perkvalifikavimo, laipsnio nesuteikiančias programas teisės aktų nustatyta tvarka.[94] Kvalifikacijos

[92] Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370777&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-09-20]
[93] Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364830&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-09-20]
[94] LR mokslo ir studijų įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-09-20]

suteikimą ir aukštojo išsilavinimo pripažinimą reglamentuoja LR profesinio rengimo įstatymas ir Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas.

LR užimtumo rėmimo įstatymas nustato darbo ieškančių asmenų užimtumo rėmimo sistemos teisinius pagrindus, jos tikslą, uždavinius, užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių institucijų (įstaigų) funkcijas, užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo ir darbo rinkos paslaugų teikimo organizavimą ir finansavimą. Įstatyme nurodyta, kad bedarbiams ir įspėtiems apie atleidimą iš darbo darbuotojams profesinis mokymas organizuojamas siekiant suteikti kvalifikaciją arba (ir) ugdyti profesinius gebėjimus, neformalus švietimas organizuojamas siekiant padėti tobulinti turimą kvalifikaciją, atnaujinti profesines žinias ir (arba) praktinius įgūdžius, reikalingus įsidarbinti, bei supažindinti su profesijomis. Mokymosi laikotarpį mokama mokymo stipendija, apmokamos kelionės išlaidos į mokymo vietą ir atgal bei apgyvendinimo išlaidos. Įstatyme numatytos užimtumo rėmimo priemonės: darbo vietų steigimo subsidijavimas, darbo rotacija, savarankiško užimtumo rėmimas, įdarbinimas subsidijuojant, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas. 2010 m. priimtos užimtumo rėmimą skatinančios įstatymo pataisos, kuriomis pratęstas darbo įgūdžių rėmimas (SADM duomenimis, kai darbdaviams, organizuojantiems darbo įgūdžių įgijimą ir įdarbinantiems darbo biržos siųstus asmenis, mokama subsidija darbo užmokesčiui, įsidarbina apie 60 procentų priemonėje dalyvavusių bedarbių. Nuo šiol maksimali priemonės trukmė bus 5 mėnesiai, vietoje buvusiųjų 3 mėnesių, o pirmą kartą pradedantiems darbo veiklą pagal įgytą kvalifikaciją — 12 mėnesių).[95] Įstatymo pakeitimu siekiama sumažinti ekonominės krizės įtaką nedarbui, sudaryti galimybes išsaugoti darbo vietas ir kuo didesniam žmonių skaičiui dalyvauti aktyvios darbo rinkos priemonėse. 2009 m. Užimtumo fondą sudarė 630,9 mln. Lt, iš jų — 0,439 mln. Lt buvo skirta bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesiniam mokymui, tuo tarpu neformaliam mokymui(si) 2009 m. lėšų nebuvo numatyta, kai 2008 m. profesiniam mokymui skirta 21,2 mln. Lt, neformaliam švietimui — 1,7 mln. Lt.

Profesinio orientavimo vizija apibrėžta **Profesinio orientavimo strategijoje**. Šiame dokumente profesinis orientavimas įvardinamas kaip veikla, kurios tikslas — padėti besimokantiems išsiaiškinti būsimosios profesinės karjeros tikslus bei padėti įgyti gebėjimus profesinei karjerai planuoti.[96] 2007 m. patvirtinta **Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa**[97], kurioje numatomos veiklos įgyvendinti Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų

[95] LR užimtumo rėmimo įstatytas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376233&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-09-20]

[96] LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 203 m. lapkričio 19 d. įsakymas Nr. ISAK-1635/A1-180 dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-11-19-ISAK-1635-A1-180.htm [žiūrėta 2010-09-22]

[97] LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-2332 dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/pasirengimas/NPO.pdf [žiūrėta 2010-09-22]

programas. Laužackas ir Danilevičius profesinį orientavimą ir konsultavimą įvardina kaip vieną problemiškiausių profesinio rengimo reformos dalių.[98]

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įvertinimas ir pripažinimas apibrėžiamas šiuose dokumentuose:

- LR švietimo ir mokslo ministro 2001 m. spalio 1 d. įsakymas Nr. 1353 *Dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje ir savarankiškai įgytų žinių įvertinimo ir valstybės pripažįstamų aukštesniojo išsilavinimo ir profesinio mokymo arba tam tikros jų pakopos ar modulio baigimo dokumentų bei kvalifikacijos įgijimo laikinosios tvarkos patvirtinimo*.
- LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. kovo 22 d. įsakymas Nr. 38 *Dėl darbo rinkos neformaliojo profesinio mokymo organizavimo ir vykdymo tvarkos ir darbo rinkos neformaliojo profesinio mokymo programų sąvado nuostatų patvirtinimo*. Dokumentas įteisina neformaliojo mokymosi programas, nustato darbo rinkos neformaliojo profesinio mokymo organizavimą, baigimo dokumentų išdavimą ir jų pripažinimą. Asmuo kvalifikacijos egzaminus gali laikyti profesinėje mokykloje. Darbdaviai pripažįsta tokiu būdu įgytą kvalifikaciją.
- LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. gegužės 31 d. Įsakymas Nr. 70 *Dėl darbo rinkos profesinio mokymo įstaigų, įmonių atrankos egzaminavimui eksterno būdu tvarkos patvirtinimo*. Dokumentas įteisina profesinio mokymo darbo rinkos įstaigų, įmonių atrankos tvarką egzaminuoti eksterno būdu.
- LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugpjūčio 31 d. įsakymas Nr. ISAK-1759 *Dėl švietimo ir mokslo ministro 2003 m. vasario 25 d. įsakymo Nr. 258 Dėl savarankiško mokymosi tvarkos patvirtinimo pakeitimo.*
- LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. sausio 11 d. įsakymas Nr. ISAK-72 *Dėl ankstesniojo mokymosi pasiekimų užskaitymo tvarkos aprašo*.

Profesinio mokymo srities specialistai (Laužackas, Teresevičienė, Stasiūnienė) teigia, kad Lietuvos teisės aktai nors ir neprieštarauja neformaliai įgytų kompetencijų pripažinimui ir vertinimui, tačiau iš esmės dalyko nesprendžia, einama lengviausiu keliu: įvedami egzaminai eksternu, profesinio rengimo įstaigoms sudaromos galimybės juos priimti.[99]

[98] Laužackas R., Danilevičius E. Pirminio vidurinio profesinio rengimo reformos tyrimas // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – Nr. 9. – Kaunas: VDU, 2005. – p. 30-37. – ISSN 1392-6241

[99] Laužackas R. ir kt. Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi. Monografika. – Kaunas: VDU leidykla, 2005. – p. 20-45. – ISBN 9955-12-075-4

Fokienė ir kt. teigia, kad LR įstatymuose apibrėžti reikalavimai institucijoms, vykdančioms neformalaus mokymosi vertinimą, yra nepakankamai detalūs, nėra numatytos aiškios procedūros ir metodikos, taip pat nepakankamai apibrėžtos darbuotojų ir darbdavių teisės ir atsakomybės.[100]

Apibendrinant galima teigti, kad kuriant profesinio mokymo įstatyminę bazę Lietuvoje, yra atsižvelgiama į pagrindinius ES švietimo politikos principus. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad profesinio mokymo ir suaugusiųjų tęstinio mokymosi sistemoje nėra aiškiai apibrėžtas aukštųjų mokyklų ir nevyriausybinių organizacijų vaidmuo. Nesukurti neformaliuoju mokymosi būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo mechanizmai. Neaiškus socialinių partnerių vaidmuo. Todėl būtina ir toliau plėtoti teisinę bazę, siekiant užtikrinti darnų profesinio mokymo sistemos funkcionavimą.

2.3. Profesinio mokymo institucinė sistema

Šiame skyrelyje aptariamos pirminio profesinio mokymo ir tęstinio profesinio mokymo politikos formavime ir įgyvendinime dalyvaujančios institucijos.

Pirminio profesinio mokymo institucijos atsakingos už politikos formavimą nacionaliniu lygiu:

- *LR Seimas* — aukščiausioji Lietuvos Respublikos įstatymų leidybos institucija;
- *LR Vyriausybė* vykdo Lietuvos švietimo politiką reglamentuojančius įstatymus, Seimo nutarimas ir LR Prezidento dekretus, koordinuoja ministerijų veiklą švietimo politikos klausimais;
- *ŠMM* dalyvauja kuriant profesinio mokymo politiką ir ją vykdo;
- *SADM ir kitos ministerijos* dalyvauja kuriant ir vykdant profesinio mokymo politiką;
- *Ūkio šakų ekspertų grupės* — tai socialinių partnerių (darbdavių, profsąjungų ir profesinio mokymo įstaigų) atstovų grupė, dalyvaujanti sprendžiant profesinio rengimo sistemos problemas atitinkamoje ūkio šakoje. Įvertinusi ūkio šakos ir darbo rinkos poreikius, nustato prioritetus profesinio rengimo standartų atnaujinimui;
- *Lietuvos profesinio mokymo taryba* yra patariamoji institucija sprendžiant strateginius profesinio mokymo klausimus. Taryba lygiomis dalimis sudaroma iš valstybės ir savivaldybių institucijų, darbdavių ir verslo savivaldos institucijų bei darbuotojų interesams atstovaujančių organizacijų atstovų;

Regiono lygmeniu formuojant ir vykdant profesinio mokymo politiką dalyvauja *apskrities profesinio mokymo tarybos*, pastarosios veikia kaip patariamosios institucijos ŠMM ir kitoms vyriausybinėms

[100] Fokienė A. ir kt. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimas: patirtis ir tendencijos. – Kaunas: VDU leidykla, 2009. – p. 36. – ISBN 978-9955-12-540-2

institucijoms sprendžiant apskrities profesinio mokymo klausimus (analizuoja profesinio mokymo programų ir mokymo apimčių poreikį ir pan.)

Vietos lygmeniu profesinio mokymo sistemos procesuose dalyvauja *savivaldybės institucijos*. Jos dalyvauja rengiant asmenų, pageidaujančių įgyti kvalifikaciją, priėmimą į profesinio mokymo programas, organizuoja pasiekimų patikrinimą, vykdo profesinį orientavimą.

Remiantis ŠMM duomenimis, galima išskirti šias pagrindines profesinio mokymo politiką įgyvendinančias įstaigas:

- *Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras* (buvęs *Profesinio mokymo metodikos centras*) tvarko, užtikrina kvalifikacijų sistemos veiklos kokybę, kvalifikacijų atitiktį ūkio reikmėms, jų skaidrumą, palyginamumą;
- *Studijų kokybės vertinimo centras* vertina teikiamas registruoti studijų programas, teikia siūlymus dėl mokymo kokybės užtikrinimo, pripažįsta kvalifikacijas, susijusias su aukštuoju mokslu;
- *Ugdymo plėtotės centras* (nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. sujungimo būdu *Švietimo plėtotės centras*, *Mokytojų kompetencijos centras* ir *Pedagogų profesinės raidos centras* reorganizuoti į *Ugdymo plėtotės centrą*) reguliuoja švietimo tarnybų veiklą, koordinuoja pedagogų ir vadovų kvalifikacijos tobulinimą, vertina ir akredituoja kvalifikacijos tobulinimo programas ir institucijas;
- *Švietimo informacinių technologijų centras* organizuoja ir koordinuoja pedagogų ir kitų švietimo įstaigų ir organizacijų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą informacijos ir komunikacijos technologijų taikymo srityje, administruoja švietimo informacines sistemas, renka ir sistemina informaciją apie Lietuvos švietimo ir mokslo sistemą;
- *Švietimo mainų paramos fondas* — Lietuvos agentūra, kuriai pavesta administruoti Mokymosi visą gyvenimą programą bei kitas Europos Komisijos ir LR Vyriausybės finansuojamas iniciatyvas švietimo ir profesinio mokymo srityje. Fondo tikslas — padėti Lietuvos žmonėms pasinaudoti tarptautinio bendradarbiavimo projektų teikiamomis galimybėmis. ES šalių bendradarbiavimui remti ir skatinti tobulinant profesinį rengimą skirta Leonardo da Vinči programa.

Tęstinio profesinio mokymo politiką formuoja ir įgyvendina tos pačios institucijos, kaip ir pirminio profesinio mokymo. Papildomai, *Lietuvos darbo birža* įgyvendinama valstybės užimtumo garantijas, darbo ieškantiems asmenims padeda įsidarbinti, suteikia jiems galimybių įgyti reikiamą kvalifikaciją, moka nedarbo draudimo išmokas, darbdaviams padeda susirasti kvalifikuotų darbuotojų, taip pat nustato profesinio mokymo poreikį.

Kaip numatyta profesinio mokymo įstatyme, profesinį mokymą gali vykdyti juridiniai asmenys, turintys teisę vykdyti profesinio mokymo programas: profesinio mokymo įstaigos, kiti profesinio mokymo tiekėjai ir laisvieji mokytojai.[101]

Nuo 2010 m. spalio mėn. Lietuvoje naikinama *Darbo rinkos mokymo tarnyba*. Jos funkcijas perims šalies darbo biržos. Tarnyba iki šiol atliko bedarbių profesinio orientavimo, konsultavimo ir informavimo paslaugas. Sujungimo būdu reorganizuoti *Švietimo plėtotės centras, Mokytojų kompetencijos centras ir Pedagogų profesinės raidos centras*, jų vietoje įsteigtas *Ugdymo plėtotės centras*. 2008 m. duomenimis Švietimo ir mokslo ministerijai buvo pavaldžios 103 įstaigos.

Ekspertai teigiamai vertina ŠMM institucijų tinklo optimizavimą, teigdami, kad tokiu būdu bus išvengta funkcijų dubliavimosi. Tačiau E2 su tuo sutinka tik iš dalies, nes tokiu būdu institucijų veikla tampa dar labiau biurokratizuota. E2 abejonių kelia ir pertvarkymai ŠMM viduje: formuoti ir įgyvendinti valstybinę profesinio mokymo politiką perduota Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamentui. E2 tokį ŠMM sprendimą kritikuoja teigdamas, kad *jei profesinis mokymas turėtų būti su kažkuo susietas, tai pirmiausiai su aukštuoju mokslu, nes vidurinis ugdymas neturi nieko bendro su profesijos įgijimu*. E1 tokį ŠMM sprendimą vertina teigiamai ir aiškina, kad *tiek Lisabonos strategijoje, tiek Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatose buvo iškeltas tikslas suartinti bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo kryptis. Lietuvoje profesinėse mokyklose kartu su profesine kvalifikacija galima įgyti ir vidurinį išsilavinimą, o į vidurinės mokyklos į mokymo programas įtraukia profesinio mokymo programų modulius.*

Pertvarkant profesinio mokymo institucijų tinklą siekiama išgryninti jų funkcijas ir pagerinti vadybą, sugriežtinti šių įstaigų finansinę drausmę.

2.4. Profesinių kvalifikacijų sistema

2001 m. LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu, patvirtinta Lietuvos profesinio išsilavinimo lygių struktūra.[102] Lygiai skiriasi mokymo turiniu, mokymosi trukme ir kt. Profesinio mokymo įstaigos stengiasi sudaryti sąlygas įgyti kvalifikaciją įvairaus išsilavinimo asmenims, todėl profesinis išsilavinimas yra nevienodo lygmens ir sudėtingumo, profesinio rengimo sistemą sudaro skirtingos profesinio rengimo programos, kurių kiekviena turi atitikti vieną iš

[101] Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. –URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373535&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-10-13]

[102] LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministrės 2001 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 821/64 dėl Lietuvos profesinio išsilavinimo lygių. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_82164.htm [žiūrėta 2010-10-13]

penkių išsilavinimo lygių (žr. 1 lent.). Pastarieji fiksuoja ne tik tam tikrų veiklos kompetencijų įgijimą, bet ir bendrą išsilavinimą.

3 lentelė. Profesinio išsilavinimo lygiai Lietuvoje

Profesinio išsilavinimo lygis	Profesinio išsilavinimo lygio apibūdinimas	Minimalus bendrojo išsilavinimo cenzas
Pirmas	Kompetencija atlikti nesudėtingas, pasikartojančias darbo operacijas.	-
Antras	Kompetencija atlikti principinių savarankiškų sprendimų nereikalaujantį specializuotą darbą.	Pradinis/pagrindinis
Trečias	Kompetencija atlikti sudėtingą darbą pakankamai atsakingų ir savarankiškų sprendimų reikalaujančiose veiklos srityse. Įgyjamas gebėjimas derinti grupės veiklą	Vidurinis
Ketvirtas	Kompetencija atlikti sudėtingą darbą atsakomybės, savarankiškumo, gilių žinių ir specifinių gebėjimų reikalaujančiose veiklos srityse. Įgyjamas gebėjimas organizuoti ir administruoti grupės veiklą.	Vidurinis
Penktas	Kompetencija savarankiškai atlikti kūrybinį atsakomybės reikalaujantį darbą konkrečiose veiklos srityse. Išsamiomis žiniomis pagrįsti gebėjimai leidžia planuoti ir vertinti darbą, vykdyti valdymo fukcijas.	Aukštasis

Šaltinis: KPMPC, 2010

Galimybė pasiekti kuo aukštesnį profesinio išsilavinimo lygį priklauso nuo turimo bendrojo išsilavinimo. Aukščiausias profesinio išsilavinimo lygis yra penktas. Lygis įgyjamas baigus trejus metus trunkančias aukštąsias neuniversitetines studijas. Trečias profesinio išsilavinimo lygis suteikia **profesinę kvalifikaciją** ir brandos atestatą, kuris suteikia galimybę tęsti studijas aukštojo mokslo lygmeniu. Profesinės kvalifikacijos apibrėžtos profesinio rengimo standartuose. Remiantis LR švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministerijų patvirtinta tvarka, standartai rengiami III, IV ir V profesinio išsilavinimo lygiams. Standartų rengimą organizuoja *Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras*. Sėkmingai išlaikę baigiamuosius egzaminus absolventai gauną profesinę kvalifikaciją, kurią suteikia *Kvalifikacijos egzamino komisija*. Baigiamuosius kvalifikacijos egzaminus profesinėse mokyklose organizuoja *Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmai*. Kolegijų atveju, pačios įstaigos yra atsakingos už studijų rezultatų baigiamojo vertinimo organizavimą.[103]

Šiuo metu Lietuvoje ruošiama nacionalinė kvalifikacijų sandara, kurios tikslas — pagerinti kvalifikacijų skaidrumą, prieinamumą, raidą ir kokybė atsižvelgiant į darbo rinką ir visuomenės poreikius, skatinti mokymąsi visą gyvenimą, taikant visas formaliojo, neformaliojo mokymo formas ir būdus, nacionalines kvalifikacijas susiejant su ES kvalifikacijų sistema. Šiuo metu ES kvalifikacijų sistema apima 8 lygius (keturi profesinio išsilavinimo ir trys aukštojo mokslo lygiai) (plačiau apie tai 1.4 skyrelyje). Lietuvos Vyriausybė vadovaudamasi Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija *Dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo* (iki 2010 m. nacionalines kvalifikacijų

[103] KPMPC. Pirminio profesinio rengimo sistema Lietuvoje. – 2008. – URL: http://www.kpmpc.lt/refernet/docs/Det-IVET-pranesimas-20-12.pdf [žiūrėta 2010-10-13]

sistemas susieti su Europos kvalifikacijų sandara),[104] patvirtino Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašą. Jame, panašiai kaip ir Europos kvalifikacijų sandaroje, veikia 8 kvalifikacijų lygmenis. **I lygio kompetencija** įgyjama siekiant bendrojo išsilavinimo (kvalifikacija nėra suteikiama), **II-IV lygio kvalifikacijos** įgyjamos mokantis pagal profesinio mokymo programas arba iš profesinės veiklos patirties, **V lygio kvalifikacijos** įgyjamos mokantis pagal mokymo programas, skirtas asmenims, turintiems profesinę kvalifikaciją ir profesinės veiklos patirties, **IV-VII lygių kvalifikacijos** įgyjamos studijuojant pagal aukštųjų mokyklų programas, **VIII lygio** — studijuojant doktorantūroje arba iš profesinės veiklos patirties. Nutarimas taip pat numato galimybę kiekviename iš kvalifikacijų lygių įvesti su profesinės veiklos patirtimi siejamus kvalifikacijos polygius, skirtus darbuotojų profesiniam tobulėjimui skatinti.[105] Įgyvendinus kvalifikacijų sistemą, bus atsisakyta šiuo metu Lietuvoje naudojamų 5 profesinio išsilavinimo lygių.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos pranešime teigiama, kad įgyvendinus nacionalinę kvalifikacijų sistemą, padidės kvalifikacijų atitikimas šalies ūkio reikmėms, pagerės profesinių mokyklų absolventų pasirengimas profesinei veiklai, išaugs ES šalių pasitikėjimas Lietuvoje įgytomis kvalifikacijomis, bus sudarytos prielaidos neformaliuoju būtų įgytų kompetencijų pripažinimui, suaktyvės mokymasis visą gyvenimą.[106] Tam pritaria E1 ir E2. ekspertų teigimu, nacionalinė kvalifikacijų sistema pirmiausiai leis užtikrinti veiklos ir švietimo sistemų darną, taip pat pradėjus taikyti sistemą padidės darbo rinkos poreikių ir individualių profesinės savirealizacijos siekių atitikimas. E2 teigimu: *stiprėjanti konkurencija tarp šalių, visuomenės ir netgi atskirų profesijų skatina kurti nacionalines kvalifikacijų sistemas.*

Siekiant užtikrinti kvalifikacijų skaidrumą, kaip vieną pagrindinių principų, E1 nurodo, kad visoms formaliojo profesinio mokymo programoms yra paruošti Europaas pažymėjimo priedėliai. Jie talpinami AIKOS — Atviroje informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemoje — ir yra laisvai prieinami kiekvenam asmeniui. Eksperto teigimu, *tai padeda ieškant mokymosi ir įsidarbinimo galimybių tiek pas mus, tiek Europoje*.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuo metu Lietuvoje egzistuojanti 5 išsilavinimo lygių sistema neišsprendžia kvalifikacijų tęstinumo tarp pirminio ir tęstinio profesinio rengimo problemos, taip pat tokia sistema netenkina darbdavių poreikių, o aukštojo mokslo, bendrojo ugdymo ir profesinio rengimo

[104] Europos Parlamento ir Tarybos 2008 balandžio 23 d. Rekomendacija Nr. 2008/C 111/01 dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo.– URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:LT:PDF [žiūrėta 2010-10-03]
[105] LR Vyriausybės 2010 spalio 15 d. nutarimas Nr. 535 dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo. – URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/ICG/Desktop/kvalifikaciju%20sandarac_l.htm [žiūrėta 2010-10-19]
[106] Sigitas Žilionis. Nacionalinės kvalifikacijų sistemos kūrimas / Užsakovas: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba. – URL: www.kompetencija.lt/ppt/sigitas_zilionis.ppt [žiūrėta 2010-10-04]

kvalifikacijos nėra suderintos tarpusavyje. Tai neigiamai veikia profesinio rengimo kokybę. Lietuvai įstojus į ES, profesinio rengimo kvalifikacijų reikalavimai neatitinka ES šalių praktikos. Šiuo metu dar tik pradedama įgyvendinti nacionalinė kvalifikacijų sistema, kuri, remiantis ekspertų išvadomis, padės išspręsti aukščiau minėtas problemas.

2.5. Profesinio mokymo politikos įgyvendinimas praktiniame lygmenyje

2.5.1. Socialinė partnerystė profesinio mokymo sistemoje

Socialinė partnerystė apibūdinama, kaip profesiniu rengimu suinteresuotų švietimo institucijų, darbdavių bei profesinių sąjungų bendradarbiavimas instituciniame, tarpinstituciniame, regioniniame, nacionaliniame ir globaliniame lygmenyse, siekiant bendro tikslo ir veiklos kokybės.[107]

Profesinio mokymo sistemoje yra išskiriami trys socialinės partnerystės tipai:

1. Partnerystė kuriama bendradarbiaujant švietimo institucijoms ir verslo subjektų atstovams, t.y., tiems, kurie aktyviai dalyvauja ne tik socialinėje, ekonominėje, bet ir kultūrinėje veikloje (dėmesys telkiamas socialiniams ištekliams);
2. Partnerystė kuriama bendradarbiaujant švietimo institucijoms ir verslo subjektų atstovams, profesinėms organizacijoms, t.y., tiems, kurie formaliai dalyvauja priimant ekonominius sprendimus (dėmesys telkiamas ekonominei veiklai: projektų rėmimas, valdymas);
3. Partnerystė kuriama bendradarbiaujant švietimo ir valdžios institucijoms, atsakingoms bendrų poreikių tenkinimą, tokiu būdų kompensuojant privačių iniciatyvų trūkumą (infrastruktūros, viešųjų paslaugų kūrimas).[108]

Pagrindiniame LR švietimo politiką apibrėžiančiame dokumente *Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo* apibrėžtas vienas pagrindinių švietimo sistemos plėtros tikslų — *užtikrinti švietimo kokybę, atitinkančią tiek atviroje pilietinėje visuomenėje ir rinkos ūkyje gyvenančio asmens, tiek dabarties pasaulio visuomenės poreikius.*[109] Taip

[107] Laužackas R. ir kt. Profesinio rengimo metodologija. – Kaunas: VDU leidykla, 2005. – p. 23. ISBN 978-3-7000-0754-8
[108] Mickienė R. Teorinės socialinės partnerystės profesiniame rengime koncepcijos // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – VDU: Kaunas, 2007. – Nr. 13. – p. 13-21. – ISNN 1392-6241
[109] LR Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 82 dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/2005-01-24-82.htm [žiūrėta 2010-10-16]

apibrėžiamas socialinės partnerystės būtinumas ne tik švietimo sistemoje apskritai, bet ypatingai profesinio rengimo srityje.

Socialinė partnerystė padeda nustatyti socialinių partnerių — valstybės (švietimo institucijų), darbdavius atstovaujančių susivienijimų (pramonės, prekybos, amatų, žemės ūkio ir kt. rūmų) bei darbuotojų (profesinių sąjungų, kitų susivienijimų) — pareigų ir atsakomybės ribas, planuoti, organizuoti, vykdyti ir įvertinti profesinio rengimo programas ir priemones. Svarbiausia šių uždavinių kokybės sąlyga yra skirtingų profesinio rengimo interesų įvertinimas, derinimas bei koordinavimas. Socialiniai partneriai per sukurtas valdymo struktūras tiesiogiai arba netiesiogiai lemia valstybės sprendimus ne tik politikoje ar ekonomikoje, bet ir profesinio mokymo srityje. Socialinė partnerystė užtikrina nuolatinį profesinio rengimo sistemos atsinaujinimą, reaguodama į realius veiklos pasaulio poreikius, spręsdama socialines ir ekonomines visuomenės problemas (užimtumo, bedarbystės, kvalifikacijos, profesijų standartų ir pan.).[110]

Lietuvoje socialinės partnerystės principu veikia **Profesinio mokymo taryba**, kuri pataria ŠMM ir kitoms vyriausybinėms organizacijoms sprendžiant profesinio mokymo klausimus. Tarybą sudaro darbdavių, darbuotojų ir verslo savivaldos institucijų interesams atstovaujančių organizacijų atstovai. E1 pažymi, kad puikus socialinės partnerystės pavyzdys yra **Lietuvos profesinio orientavimo taryba**, kuri vienija profesinio orientavimo specialistus, socialinius partnerius, švietimo įstaigas, darbo rinkos institucijas, visuomenines organizacijas. E1 taip pat pažymi, kad siekiant vieningą profesinių mokyklų absolventų pasirengimo praktiniam darbui vertinimą, baigiamąjį kvalifikacijos vertinimą atlieka socialiniai partneriai.

Dar vienas socialinio bendradarbiavimo profesiniame rengime pavyzdys yra **Ūkio šakų ekspertų grupė**, kuri sprendžia profesinio rengimo reformos problemas atitinkamoje ūkio šakoje. Iš visos yra 14 grupių, kurios sudarytos trišalio atstovavimo principu: 3 darbdavių atstovai, 3 profesinių sąjungų atstovai, 3 švietimo institucijų atstovai. Įvertinusi ūkio šakos ir darbo rinkos poreikius, darbo grupė nustato atitinkamoje profesijų grupėje prioritetus profesinio rengimo standartų atnaujinimui ir/ar naujų kūrimui. Profesinio rengimo programos turinio atitikimas rinkos poreikiams, reguliuojamas profesinio rengimo standartais. Iš viso įteisinta 70 profesinio rengimo standartų, kurie parengti ESF projekto *Nacionalinės profesinio rengimo standartų sistemos plėtra* metu. Nuolatinis profesinio rengimo standartų atnaujinimus sudaro sąlygas gerinti profesinio rengimo kokybę, formalizuoti neformaliojo mokymo metu įgytas kompetencijas bei didinti mokymo turinio atitikimą praktiniame lygmenyje.

Tyrimų duomenys rodo, kad inicijuojant naujas mokymo programas susiduriama su tokiomis problemomis: 1) sunku nustatyti, kokios specialybės bus populiarios po keleto metų, 2) surinkta

[110] Mickienė R. Teorinės socialinės partnerystės profesiniame rengime koncepcijos // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – VDU: Kaunas, 2007. – Nr. 13. – p. 13-21. – ISNN 1392-6241

informacija apie padėti darbo rinkoje dažnai neatitinka realios situacijos, 3) profesinės mokyklos neturi prognozavimo ir viešosios politikos įgūdžių, 4) trūksta finansinių išteklių tinkamai parengti profesinio mokymo programas, 5) jaunimas dažnai nesirenka paklausių profesijų.[111] Siekiant stabilizuoti situaciją profesinio rengimo sistemoje plečiama profesinio informavimo, konsultavimo sistema, decentralizuojamas profesinio mokymo įstaigų valdymas, pradėti kurti sektoriniai profesinio mokymo centrai.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje socialinė partnerystė vyksta trimis lygiais:

- *Valstybiniu politiniu* (ŠMM, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba). Užtikrina visų šalių interesų derinimą;
- *Profesiniu politiniu* (ŪŠEG). Pagrindinis šios grupės tikslas yra profesinio rengimo politikos formavimas;
- *Profesiniu praktiniu* (Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, standartų rengėjų grupės). Grupės rengia profesijų standartų projektus ir pan.[112]

Ekspertų E1 ir E2 teigimu, socialinės partnerystės forma ir apimtys labiausiai priklauso nuo šalyje vyraujančio profesinio mokymo modelio. Pasak Laužacko, Lietuvoje vyrauja formalus profesinio rengimo sistemos modelis, kur valdymas sutelktas valstybės įtakoje. Tai trukdo plėstis socialinei partnerystei, nes nepaisant profesinio mokymo įstatyme numatytos galimybės, socialinis dialogas plėtojamas labai nežymiai. Nurodomos tokios socialinės partnerystės nesivystymo priežastys: darbdavių nesuinteresuotumas, institucinis uždarumas, socialinių partnerių vaidmens ir atsakomybės neapibrėžtumas, profesinių sąjungų pasyvumas, lėšų bei patirties trūkumas.[113]

Ataskaitoje *Švietimo ir mokymo sistemos modernizavimas siekiant bendrų ES 2010 metams užsibrėžtų tikslų* teigiama, kad stokojama tarpinstitucinės sąveikos ir drauge vykdomos veiklos veiksmingumo. Per menka tarpusavio veiksmų sąveika tarp ŠMM ir savivaldybių švietimo institucijų vykdomos veiklos. Institucinis uždarumas yra svarbi, atitinkamų sprendimų reikalaujanti problema. Socialinės partnerystės požiūriu, Lietuva stokoja ir didesnio verslo sektoriaus įmonių indėlio į nuolatinio mokymosi stiprinimą.[114]

Siekiama skatinti bendradarbiavimą instituciniu lygiu, kuris pasireiškia socialinių partnerių dalyvavimu rengiant profesinio mokymo programas bei valdant mokymo įstaigas. 2003 m. valstybines profesinio mokymo įstaigas pertvarkant į viešąsias įstaigas, atsirado galimybė socialiniams partneriams

---

[111] Ten pat.
[112] Laužackas R. ir kt. Profesinio rengimo metodologija. – Kaunas: VDU leidykla, 2005. – p. 23. ISBN 978-3-7000-0754-8
[113] Laužackas R., Danilevičius E. Pirminio vidurinio profesinio rengimo reformos tyrimas // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Kaunas: VDU leidykla, 2005. – Nr. 9. – p. 32-45. – ISSN: 1392-6241
[114] Švietimo ir mokymo sistemos modernizavimas siekiant bendrų ES 2010 metams užsibrėžtų tikslų. Pasirengimas bendrai Europos Komisijos/Tarybos 2006 metų ataskaitai. – 2007. – URL: www.smm.lt/**svietimo**_ir_mokymo_sistemos_modernizavimas./EC_LLL_report_final_lietkalba_red.pdf [žiūrėta 2010-09-26]

tapti profesinių mokymo įstaigų dalininkais ir tokiu būdu dalyvauti ją valdant. Anot Pusvaškio, iki 2011 m. liepos mėn. **16** profesinio mokymo įstaigų turėtų būti pertvarkytos į VšĮ. Tai sudarytų geresnes sąlygas profesinių mokyklų valdyme dalyvauti ne tik darbdaviams, bet ir savivaldybėms, kitiems socialiniams partneriams, kas užtikrintų geresnį ir greitesnį profesinio mokymo įstaigų orientavimąsi į sparčiai besikeičiančius darbo rinkos poreikius, stiprintų ryšius su darbdaviais.[115] Plėtoti partnerystę su darbdaviais profesines mokyklas įpareigoja ŠMM įteisinta nuostata, kad įgyvendinant pirminio profesinio mokymo programas mokiniams rekomenduotina sudaryti sąlygas atlikti gamybinę praktiką realiomis darbo sąlygomis. E1 situaciją vertina pozityviai, teigdamas, kad *šiuo metu Lietuvoje 13 profesinių mokyklų turi viešosios įstaigos statusą, 4 iš jų valdyme dalyvauja socialiniai partneriai, kartu sprendžiamos problemos*. Tačiau E5 teigia, kad valstybės pastangos šioje srityje nėra pakankamos, būtina imtis atitinkamų veiksmų: *siekiant skatinti bendradarbiavimą su verslu būtina stiprinti įstatyminę bazę ir ją tobulinti taip, kad pats verslas būtų suinteresuotas dalyvauti profesiniame mokyme, investuotų į nuolatinį žmonių mokymąsi*. E4 pastebi: *socialinės partnerystės principas Lietuvoje veikia silpnai. Valstybinės institucijos tarsi mėgina bendradarbiauti, tačiau ne taip, kaip pageidautų privatus sektorius*. Įvertinus ekspertų vertinimus dėl socialinės partnerystės tobulinimo profesinio mokymo sistemoje, socialinė partnerystė galėtų būti veiksmingesnė stiprinant mokymo įstaigų bendradarbiavimą ir partnerystės ryšius, užtikrinant viešąjį mokymą bendruomenių ir regionų lygmeniu bei skatinant įvairių mokymo institucijų ir struktūrų bendradarbiavimą siekiant bendrų tikslų.

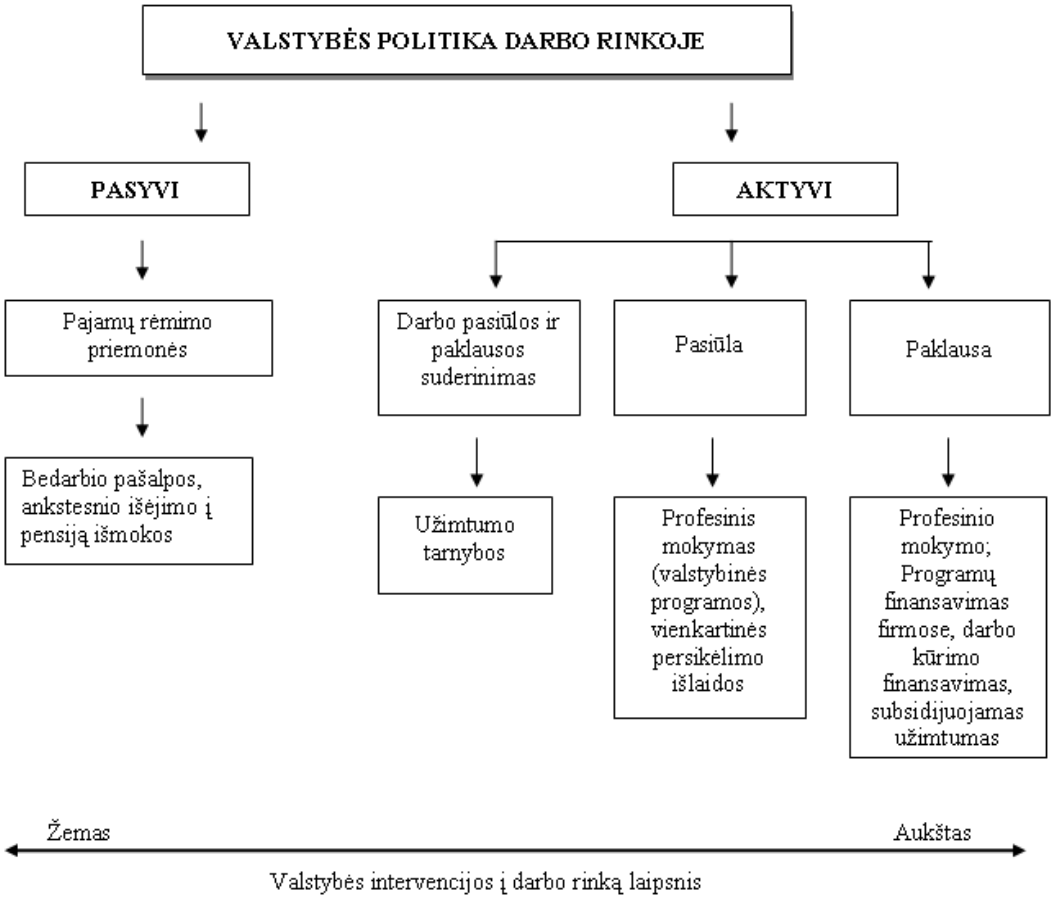
Apibendrinant galima teigti, kad socialinė partnerystė padeda nustatyti valstybės, darbdavių ir darbuotojų pareigų ir atsakomybės ribas, kurti profesinio rengimo programas ir priemones, suderinant skirtingų profesiniame rengime dalyvaujančių grupių interesus. Lietuvoje, nepaisant profesinio mokymo įstatyme numatytų socialinių partnerių bendradarbiavimo formų, socialinė partnerystė vyksta vangiai. Norint plėsti socialinę partnerystę pirmiausiai būtina pertvarkyti socialinių partnerių veiklos modelius ir skatinti jų bendradarbiavimą.

2.5.2. Darbo rinkos vaidmuo profesinio mokymo sistemoje

Didelę įtaką profesinio mokymo politikai daro darbo rinkos politikos prioritetai. Kadangi darbdavių reikalavimai darbuotojų kvalifikacijai nuolat auga, dalis jų turi persikvalifikuoti. Lietuvos darbo biržos duomenimis, apie 70 proc. bedarbių negali būti konkurencingi darbo rinkoje, nes neturi reikiamo profesinio pasirengimo, darbo praktikos arba yra praradę įgūdžius dėl ilgo nedarbo.

[115] Pusvaškis R. Profesinio mokymo sistemos tobulinimas: LPK konsultacinio posėdžio dėl profesinio mokymo sistemos tobulinimo perspektyvų pranešimų medžiaga. – Vilnius. – 2010.

Lietuvoje darbo rinkos politika yra sudedamoji užimtumo politikos dalis, kurios pagrindiniai tikslai yra mažinti nedarbo lygį bei socialiai apsaugoti bedarbius. Apibūdinant ją siauraja prasme, yra skiriama aktyvi ir pasyvi darbo rinkos politika.[116]

Šaltinis: Martinkus B. ir kt., 2007

7 pav. **Valstybės politika darbo rinkoje**

Aktyvi darbo rinkos politika apima priemonių sistemą, kurios uždavinys — garantuoti darbo rinkos efektyvumo didinimą, reguliuojant santykį tarp pasiūlos ir paklausos, t.y., remti profesinį mokymą, kvalifikacijų kėlimą, teikti finansinę paramą naujoms darbo vietoms steigti ar esamoms išsaugoti sudėtingose ūkio šakose. Pasyvi darbo rinkos politika apima priemonių sistemą, kurios uždavinys — sušvelninti darbo rinkos problemas valstybės numatytomis priemonėmis, t.y., kompensacijos, draudimas nuo nedarbo. Profesinio mokymo politikai įtakos turi aktyvios darbo rinkos politikos priemonės tokios kaip profesinio mokymo rėmimas (žr. 8 pav.). Nustatyta, kad investicijos į profesinį mokymą yra viena

[116] Laužackas R. Darbo rinka ir profesinis rengimas kaip jos valdymo veiksnys // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. – Kaunas: VDU leidykla, 1995. – Nr. 1. – p. 77-85. – ISSN 1392-1142

efektyviausių investicijų sričių. 2007 m. jų ekonominis efektyvumas siekė 45 proc.[117] 2008 m. — 49 proc.[118] Investicijoms į profesinį mokymą pritaria ir E3, teigdamas, kad minimaliai investavus į bedarbių profesinį mokymą, jiems įsidarbinus ir gaunant tik minimalų atlyginimą, Valstybės ir Socialinio draudimo fondo biudžetai kiekvienais metais vis tiek gautų pajamų. E3 tik patvirtina 2008-2009 m. atliktų tyrimų rezultatus, kad šalies biudžetas dėl bedarbių mokymo net tik nepatiria nuostolių, bet gauna papildomas pajamas.

2009 m. Lietuvoje į profesinio mokymo priemonę buvo nusiųsti **2979** asmenys (2943 — bedarbiai ir 36 įspėti apie atleidimą iš darbo), iš jų 1610 — vykdant ESF projekto „Įsidarbinimo galimybių didinimas“ veiklas ir 1369 — vykdant ESF projekto „Bedarbių užimtumo didinimas“ veiklas. 2009 m. profesinio mokymo priemonei panaudoti **16.694,8** tūkst. Lt, iš jų: ES fondo — **16.510,6 tūkst. Lt**.

Šaltinis: Lietuvos darbo birža, 2010

8 pav. **Bedarbių, nusiųstų į mokymo priemonę, pasiskirstymas pagal mokymo programas, 2009 m.**

2009 m. pirminiame profesiniame mokyme dalyvavo 2264 bedarbiai (77 proc.), persikvalifikavo 712 bedarbių (24 proc.), tuo tarpu kvalifikaciją kėlė vos 3 (0,1 proc.), t.y., trečdaliu daugiau nei 2008 m. Profesinio mokymo priemonę 2009 m. baigė 1785 asmenys, iš jų įsidarbino: per 3 mėnesius 245 (14 proc.); per 6 mėnesius 283 (16 proc.) persikvalifikavę, pakėlę kvalifikaciją ar įsigiję pirmąją profesiją asmenys. Daugiausia įsidarbino baigusieji šias profesinio mokymo programas: virėjo, virėjo ir konditerio, elektrinių krautuvų ir vežimėlių vairuotojo, pardavėjo kasininko, plataus profilio kirpėjo ir manikiūrininko. 2010 m. į profesinio mokymo priemonę finansuojant iš ESF bus nusiųsti 890 bedarbių, iš

[117] Andriušaitienė D. ir kt. Darbo rinkos profesinio mokymo ekonominis ir socialinis efektyvumas bei rekomendacijos profesinio mokymo vykdymo efektyvumo didinimui bei praktinio mokymo kokybės gerinimui / Užsakovas: Darbo ir socialinių tyrimų institutas. – 2008. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/prof_mok.pdf [žiūrėta 2010-10-12]

[118] Bagdžiūnienė D. ir kt. Bedarbių profesinio mokymo naudos tyrimas, įvertinant mokymo programų vykdymo efektyvumą bei praktinio mokymo kokybę / Užsakovas: LDB. – 2009. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/MoksliniaiTyrimai/UserDispForm.aspx?ID=7 [žiūrėta 2010-10-12]

jų 830 — vykdant „Bedarbių užimtumo didinimo“ projekto veiklas ir 60 — pagal „Įsidarbinimo galimybių didinimo“ projektą.[119]

E3 įvardija kad opiausia problema, su kuria susiduriama organizuojant bedarbių mokymus, yra pernelyg ilgos viešųjų pirkimų procedūros, kurios paprastai užtrunka 2-3 mėn. E3 teigimu, kad asmuo galėtų mokytis profesijos, ją atnaujinti arba keisti, reikia užtikrinti *krepšelio* finansavimo principą ir bedarbių mokymui, t.y., pats asmuo galėtų nuspręsti, kur nori atlikti mokymus. Tą pati akcentavo ir E2. E2 nuomone, profesinį mokymą galėtų atlikti ir kitos institucijos: *nors yra teorinė galimybė konkurse dalyvauti tiek valstybinėms, tiek nevalstybinėms institucijoms, bet susidarė tokia situacija, kad metai iš metų LDB skelbiamus konkursus laimi darbo rinkos mokymo centrai. Tą galutinį mokymą galėtų atlikti ir mokyklos, kolegijos, ir kad nuspręstų ne darbo birža, o pats žmogus*. Jo teigimu, padidinus konkurenciją tarp mokymo paslaugas teikiančių įstaigų, paaiškės, kiek šiuo metu veikianti sistema yra efektyvi. Taip pat pabrėžia, kad jei paaiškės, kad sistema vis tik veikia efektyviai, tai *niekas nepasikeis ir asmenys ir toliau rinksis tuos centrus*. E4 tik iš dalies pritaria idėjai užtikrinti *krepšelio* finansavimo principą. Jo teigimu, tai kad asmuo pats gali nuspręsti, kokią kvalifikaciją ir kur norėtų įgyti, didina asmens motyvaciją tobulėti, tačiau būtina atsižvelgti į darbo rinkos poreikius. *Jei jis nuspręs įgyti kvalifikaciją, kuri neturi paklausos rinkoje, nuo to geriau nebus nei jam, nei darbdaviams, nei valstybei — pinigai į balą.*

Vertinant tyrimų duomenis (žr. 7 pav.), galima pagrįstai tikėtis, kad augant persikvalifikavimo poreikiui, darbo jėga judės iš neproduktyvių sektorių į produktyvesnius, taip pat didės bedarbių mokymo paslaugų paklausa, nes traukiantis ekonomikai, kartu didėja bedarbių skaičius (2009 m. pabaigoje Lietuvoje registruoti 268,8 tūkst. bedarbiai, t.y., 8,1 proc. daugiau nei 2008 m. pabaigoje).

Profesinio rengimo sistemoje didelis dėmesys skiriamas praktiniam mokymui. Tiek pirminio, tiek tęstinio mokymo programose jam yra skirta 60-70 proc. profesijai įgyti numatyto laiko. Lietuvoje didžioji praktinio mokymo dalis vykdoma mokymo įstaigoje ir pati įstaiga yra atsakinga už praktinio mokymo kokybę. E4 praktikos organizavime įžvelgia nemažai spragų: *įmonės nėra įpareigotos priimti praktikantus, viskas nuo geros valios priklauso. Taip neturėtų būti*. Kadangi mokymo praktika nėra susieta su darbdavių poreikiais, todėl dažnai mokymus baigę asmenys neturi kompetencijų ir įgūdžių reikalingų darbui. Šiuo metu ŠMM veikia darbo grupė minėtai problemai spręsti, tačiau, kaip pažymi E3, realūs veiksmai nėra atliekami. E1 taip pat pripažįsta problemos aktualumą, teigdamas, kad darbo rinkos tendencijos tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje rodo, kad vis reikšmingesnė tampa ne kvalifikacija, o kompetencija — *ne turimas popierius, o realus darbas, kurį sugebi atlikti*.

[119] Ten pat.

Siekiant užtikrinti, kad profesinių mokyklų auklėtiniai naudodamiesi naujausia įranga, įgytų darbo rinkos poreikius atitinkančius praktinius gebėjimus, kuriami **sektoriai profesinio mokymo centrai**. Ruošiantis jų steigimui parengta *Sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo koncepcija*[120] ir *Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programa*[121]. Sektoriniai profesinio mokymo centrai yra esminė naujovė profesinio rengimo srityje.

Remiantis ŠMM duomenimis, numatoma sukurti 42 sektorius praktinio mokymo centrus profesinio rengimo įstaigose. Jų steigimui numatoma skirti apie **400 mln. Lt**, iš kurių 340 mln. Lt sudaro ES lėšos. 2010 m. pradėti įgyvendinti 8 projektai — kuriami žemės ūkio, tekstilės produkcijos gamybos, medienos technologijų ir baldų gamybos inovacijų, viešbučių ir restoranų, didmeninės ir mažmeninės prekybos, inžinerinės pramonės, geležinkelio transporto specialistų rengimo bei kirpimo, grožio ir susijusių paslaugų praktinio mokymo centrai.

Sektorių praktinio mokymo centrų plėtros programą remia tiek E1, tiek E2. Kaip teigia E2, *neefektyvu finansuoti kiekvieną mokyklą atskirai, todėl naujausios technologijos ir įranga bus sutelktos vienoje vietoje*. E1 papildo, kad sektorinių praktinio mokymo centrų steigimo sutartys bus pasirašytos su tomis profesinėmis mokyklomis, kurios turės geriausią techninę bazę, kad *reikėtų kuo mažiau investuoti papildomų lėšų.* Idėja palaiko ir E4, teigdamas, kad Lietuvos įmonės pasigenda vietų, kur galėtų savo darbuotojus apmokyti dirbti su naujausia technika, o taip pat tikisi, kad mokymus baigę asmenys darbo rinką pasieks turėdami ne tik kvalifikaciją, bet ir kompetencijų.

Apibendrinant galima teigti, kad profesinio mokymo sistema nepakankamai tenkina darbo rinkos poreikius. Kas trečias bedarbis neturi kvalifikacijos, kas antro turima kvalifikacija neatitinka darbo rinkos poreikių. Profesinį mokymą būtina sieti su darbo rinkos poreikiais, ugdyti karjeros planavimo gebėjimus.

2.5.3. Profesinio mokymo finansavimas

Valstybinėse švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose numatyta, kad švietimas turi būti finansuojamas iš kelių šaltinių; švietimo paslaugų finansavimas turi remtis *pinigai paskui mokinį* principu; apibrėžtas finansinių priemonių investicijoms į švietimą skatinti taikymas.[122]

---

[120] LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. ISAK-1039 dėl sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo kocepcijos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/pasirengimas/sektoriniu%20centru%20kurimo%20koncepcija(galutinis).pdf [žiūrėta 2010-10-18]

[121] LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1463 dėl sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/pasirengimas/SPMC%20programa.pdf [žiūrėta 2010-10-18]

[122] Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatos. – 2004. URL: www.smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc [žiūrėta 2010-10-18]

Profesinio mokymo įstatyme nustatyta, kad profesinis mokymas finansuojamas iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, Užimtumo fondo, socialinių partnerių lėšų, kitų teisėtai gautų lėšų.[123]

Pirminio profesinio mokymo tiekėjai nustato lėšų poreikį, taip pat užtikrina, kad biudžetinis finansavimas būtų naudojamas teisėtai. Mokymo lėšos formaliajam profesiniam mokymui skiriamos iš valstybės biudžeto, taikant Vyriausybės patvirtintą mokymo lėšų skaičiavimo vienam mokiniui metodiką, kur mokymo lėšas sudaro profesinio mokymo įstaigų darbuotojų darbo užmokestis, lėšos mokytojų kvalifikacijai kelti, profesinei techninei literatūrai, vadovėliams ir kt. Taip pat iš valstybės biudžeto lėšų gali būti skiriama ir mokymo bazės plėtrai. Mokymo bazė gali būti plėtojama ir iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, Europos socialinio fondo. Profesinio mokymo tiekėjai lėšų gali gauti ir už suteiktas paslaugas (patalpų nuoma, mokymo kursai).[124]

Duomenys apie profesinio mokymo tiekėjų lėšas pagal finansavimo šaltinius pateikiama lentelėje žemiau (žr. 2 lent.).

4 lentelė. Profesinių mokyklų lėšos pagal finansavimo šaltinius

Metai	2005	2007	2008	2009
Valdžios sektoriaus, proc.	91,5	87,4	81,7	89,4
Šalies juridinių ir fizinių asmenų, proc.	6,7	6,2	7,9	6,4
Namų ūkių mokėjimai, proc.	7,1	22,9	11,0	10,4
Tarptautinių organizacijų, proc.	1,8	6,4	10,6	8,4

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2010

2005-2009 m. finansavimas iš Valstybės biudžeto sumažėjo nuo 91,5 proc. iki 89,4 proc., tačiau 2009 m. lyginant su 2007 m., galima pastebėti, kad finansavimas augo — pastaraisiais metais didėja valstybės dėmesys profesinio rengimo sistemai Lietuvoje. Tuo tarpu užsienio institucijų ir tarptautinių organizacijų lėšos padidėjo beveik 5 kartus — vis daugiau profesinio rengimo įstaigų dalyvauja ES projektuose.

Kalbant apie pirminio profesinio mokymo įstaigų finansavimą, E4 pabrėžia, kad ne visos lėšos yra skirstomos efektyviai. E4 teigia, kad lėšos investicijoms yra naudojamos neefektyviai pirmiausiai todėl, kad skirstomos instituciniu principu: *mokinio krepšelio principu skirstomos tik mokymo lėšos ir lėšos ūkio reikmėms, pinigai investicijoms nepriklauso nuo mokinių skaičiaus. Mokyklos finansavimą gauna nepriklausomai nuo to, kiek pridėtinės vertės sukuria, kiek mokinių apmoko*. E4 papildo, kad tuo tarpu

[123] Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373535&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-10-27]
[124] KPMPC. Profesinio mokymo politika Lietuvoje 2008 m.. – 2009. URL: http://www.kpmpc.lt/Skelbimai/11-20-VET%20in%20Lithuania-country-report2009-LT.pdf [žiūrėta 2010-10-27]

privačios įstaigos iš valstybės gali gauti tik mokymui skirtas lėšas — sudaromos nevienodos sąlygos konkuruoti rinkoje.

Profesinio mokymo įstatyme nustatyta, kad **tęstinis mokymas** vykdomas įmonės, įstaigos ar besimokančiųjų lėšomis. Teisės aktų nustatyta tvarka darbuotojų tęstiniam mokymuisi gali būti skiriama ir valstybės biudžeto lėšų.[125] Valstybės tarnautojų mokymą finansuoja juos siunčianti organizacija, o valstybės ir savivaldybių biudžetuose numatytos lėšos jų mokymui, kurios sudaro nuo 1 iki 5 proc. valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytų asignavimų. Taip pat ministerijoms ir kitoms valstybinėms organizacijoms skiriamos valstybės biudžeto lėšos savo sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programoms finansuoti (pavyzdžiui, socialinių darbuotojų, teisininkų, valstybės sienos apsaugos ir krašto apsaugos personalo, policijos, sveikatos priežiūros specialistų ir pan.).

Taigi tęstinio profesinio mokymo finansavimas didžiąja dalimi priklauso nuo darbdavių požiūrio į mokymą. Kaip teigia E4, galima išskirti dviejų tipų darbdavius: *ne visi darbdaviai yra vienodi. Vieni į verslą žvelgia su perspektyva, kiti — neruošia savęs ateičiai*. Šiandieninė rinka yra labai reikli: siekiant užtikrinti, kad įmonių teikiamos paslaugos/produkcija būtų aukščiausios kokybės, reikalingi aukščiausios klasės specialistai, todėl būtina nuolat investuoti į jų mokymus. Tokią nuomonę patvirtina ir E1, teigdamas, kad valstybė pirmiausiai turi sukurti teisinę bazę, kuri užtikrintų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą įmonėse, o darbdaviai būtų atsakingi už darbuotojų mokymus komercinėje aplinkoje. Jis pripažįsta, kad tik nedidelė dalis darbdavių supranta mokymų svarbą, tačiau didėjanti konkurencija paskatins ir kitas įmones investuoti į mokymus.

Užimtumo rėmimo įstatyme nustatyta, kad **bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo asmenų** mokymasis finansuojamas iš Užimtumo fondo, valstybės ir savivaldybių biudžetų, ES struktūrinių ir kitų fondų bei šaltinių. Užimtumo fondo lėšas sudaro nedarbo socialinio draudimo lėšos (t.y. draudėjų mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos), valstybės biudžeto lėšos, įstaigų prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pajamos ir kitos lėšos.[126]

Pagrindinė institucija, atsakinga už bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo asmenų mokymą, yra Lietuvos darbo birža. Žemiau pateikiami duomenys apie Valstybės biudžeto ir Užimtumo fondo lėšas bedarbių mokymui (žr. 3 lent.)

[125] Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373535&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-10-28]
[126] Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatytas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376233&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-10-28]

5 lentelė. Bedarbių mokymo finansavimas

Metai	2005	2007	2008
Lėšos bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo asmenų mokymo finansavimui, mln. Lt	34,7	70,1	49,1
Užimtumo fondo lėšos bedarbių formaliajam ir neformaliajam mokymui, %	85,49	74,76	43,36
Valstybės biudžeto lėšos bedarbių mokymui, %	14,51	25,24	56,64

Šaltinis: Lietuvos darbo birža, 2009

Iš pateiktų duomenų matyti, kad lėšos bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo asmenų mokymui 2008 m., lyginant su 2007 m. duomenimis, akivaizdžiai mažėjo. Didėjo Valstybės biudžeto lėšų dalis bedarbių mokymui, t.y. nuo 25,24 proc. 2007 m. iki 56,64 proc. 2008 m., tuo tarpu Užimtumo fondo lėšos bedarbių formaliam ir neformaliam mokymui mažėjo (žr. 3 lent.).

2008 m. LR Vyriausybė, atsižvelgdama į pagrindines ES profesinio rengimo politikos nuostatas, t.y., skatinti švietimo plėtotę, užtikrinti mokymo efektyvumą didinant mokytojų atlyginimus, patvirtino *Ilgalaikę pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programą*. Programoje numatyta iki 2011 m. vidutiniškai 100 proc. padidinti pedagoginių darbuotojų darbo užmokestį.[127] Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, mokytojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2007 m. IV ketv. buvo 1919,3 Lt, t.y., 30,5 Lt (arba 1,6 proc.) mažesnis už šalies vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, kuris siekė 1949,8 Lt. Nuo 2008 m. I ketv. mokytojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis sparčiai didėjo, kol 2009 m. III ketv. pradėjo mažėti, tačiau nepaisant to, 2010 m. II ketv. mokytojų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis siekė 2704,5 Lt ir buvo 648,7 Lt (arba 24 proc.) didesnis už šalies vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį. Per visą programos įgyvendinimo laikotarpį vidutinis mokytojo darbo užmokestis padidėjo 785,2 Lt (arba 29 proc.). Tačiau akivaizdu, kad Vyriausybės siekis iki 2011 m. vidutiniškai 100 proc. padidinti pedagogų darbo užmokestį nebus įgyvendintas, tam didelės įtakos turėjo susilpnėjusi šalies ekonomika , kas sąlygojo biudžetinių lėšų apkarpymą.

Siekiant skatinti suaugusiųjų dalyvavimą profesinio mokymo procesuose 2003-2009 m. parengtos priemonės privačioms investicijoms į mokslą skatinti:

[127] LR Vyriausybės 2008 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 193 dėl ilgalaikės pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/naujienos/docs/ekofin/Ilgalaike%20DU%20programa.pdf [žiūrėta 2010-10-30]

- *mokestinės paskatos fiziniams asmenims*, leidžiančios iš gyventojų apmokestinamųjų pajamų atskaityti už profesinį mokymą sumokėtas sumas (nuo 2009 m. leidžiama atskaityti tik tuo atveju, jei baigus mokymus suteikiama **pirma** kvalifikacija);[128]
- gyventojų pajamų mokesčio įstatyme numatyta galimybė, mokestiniam laikotarpiui pasibaigus, *paremti Lietuvos vienetą*, kuris pagal Labdaros ir paramos įstatymą turi teisę gauti paramą, iki 2 proc. pajamų mokesčio. Profesinio mokymo įstaigos gali pretenduoti į šią paramą;[129]
- *mokestinės lengvatos juridiniams asmenims*. Pelno mokesčio įstatyme numatyta galimybė, skaičiuojant įmonės apmokestinamąjį pelną, iš pajamų atimti personalo mokymo išlaidas;[130]
- *galimybė susigrąžinti mokymo išlaidas*. Darbo kodekse numatyta galimybė, jeigu darbo sutartis nutraukiama darbuotojo pareiškimu be svarios priežasties, tai darbdavys gali pareikalauti atlyginti jo turėtas išlaidas per paskutinius vienerius darbo metus darbuotojo mokymui, kvalifikacijos kėlimui, stažuotėms ir kt.[131]

Kaip pastebi E1, Lietuvoje įmonės nepakankamai investuoja į darbuotojų profesinį mokymą. Tačiau situacija turėtų pasikeisti dėl didelės darbuotojų emigracijos ir didėjančios konkurencijos. Jo manymu, nors valstybė ir yra sukūrusi mokestines paskatas darbdaviams, tačiau pastarieji *jas ignoruoja*. E4 sutinka, kad darbdaviai neskiria pakankamai dėmesio darbuotojų mokymams. Jo teigimu, esant ekonominiam sunkmečiui, *įmonės yra priverstos taupyti, ir taupo dažniausiai darbuotojų sąskaita*. Tačiau pažymi, kad *daugelyje šalių verslas yra skatinamas investuoti į darbuotojų mokymus. Ir apskritai moderniose įmonėse žmogus yra nuolat mokomas*.

Leonardo da Vinči programą (Mokymosi visą gyvenimą programos dalis) Lietuvoje administruoja ŠMPF. Leonardo da Vinči programa Lietuvoje pradėta įgyvendinti 1998 m. Ji prisideda prie profesinio mokymo kokybės plėtojimo, keitimosi gerąja patirtimi bei naujovių diegimo praktikoje. 2005-2009 m. laikotarpiu Lietuvoje įgyvendinta daugiau nei 500 Leonardo da Vinči programos projektų (žr. 4 lent.).

[128] LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=369348&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-10-30]
[129] Ten pat.
[130] LR pelno mokesčio įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=362798&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-11-01]
[131] LR darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=169334 [žiūrėta 2010-11-01]

6 lentelė. 2005-2009 m. finansuoti Leonardo da Vinči programos projektai, tūkst. EUR

Metai	Mobilumo projektai		Naujovių perkėlimo projektai		Partnerysčių projektai		Parengiamieji vizitai	
	Skirta suma	Finansuota projektų	Skirta suma	Finansuota projektų	Skirta suma	Finansuota projektų	Skirta suma	Finansuota projektų
2005	1.323	65	958,7	4	-	-	-	-
2006	1.572,8	78	899,3	4	-	-	-	-
2007	1.289, 6	65	1.171,8	5	-	-	25,9	34
2008	1.394,1	78	1.164,6	5	197	16	38,8	39
2009	1.558, 5	74	1.126,2	6	186	14	18,8	18
		360		**24**		**30**		**91**

Šaltinis: Švietimo mainų paramos fondas, 2010

2005-2009 m. Leonardo da Vinči programai iš viso buvo skirta **12.855,3 tūkst. EUR**. Iš pateiktų duomenų matyti, kad programos populiarumas Lietuvos auga: pateikiama vis daugiau paraiškų. Jei 2005 m. buvo finansuoti 65 mobilumo projektai, tai 2009 m. — jau 74. Kasmet didėja ir ES dotacijos šiems projektams. Nors naujovių perkėlimo projektams skiriama beveik tiek pat lėšų kaip ir mobilumo projektams, tačiau kasmet įgyvendinami vidutiniškai vos 5 projektai. Kaip teigia E5, naujovių perkėlimo projektų teikiamos galimybės yra platesnės nei mobilumo, *jie gali daryti daug didesnę įtaką profesinio mokymo sistemos raidai, todėl jiems skiriamos didesnės lėšos ir jų yra įgyvendinama mažiau*. Šie projektai dažniausiai skirti profesinio mokymo programų rengimui, kokybės užtikrinimo mechanizmų plėtrai, profesijos mokytojų kvalifikacijos plėtrai, profesinio orientavimo plėtrai. Nuo 2008 m. Lietuvoje pradėti vykdyti partneryščių projektai. 2008-2009 m. projektams buvo skirti **383 tūkst. EUR**. Parengiamieji vizitai Lietuvoje pradėti rengti nuo 2007 m., šiai programai tiriamuoju laikotarpiu skirta **83,5 tūkst. EUR**. Iš viso finansuotas 91 projektas. Iš pateiktų duomenų matyti, kad populiariausi išlieka mobilumo projektai.

Kaip teigia E5, Leonardo da Vinči programa Lietuvoje veikia efektyviai: *neblogai atidirbta programa*. Tačiau pripažįsta, kad ES finansinė parama visada galėtų būti didesnė: *kasmet sulaukiame aukštos kokybės paraiškų tikrai įdomiems projektams, tačiau dėl riboto ES finansavimo ne visi projektai įgyvendinami*. E5 pripažįsta, kad bene problematiškiausia sritis yra projektų rezultatų sklaida, kai dideli projektai pasilieka juos įgyvendinusiose organizacijose ir nepasiekia kitų suinteresuotų institucijų. Anot eksperto, įstaigos išradinėja dviratį švietimo ir kvalifikacijų kėlimo srityse, kai tuo tarpu galėtų pasinaudoti kitų Leonardo da Vinči dalyvavusių organizacijų patirtimi tobulinant profesinį mokymą. Eiti kitų pramintais takais yra efektyvus būdas siekiant tobulinti profesinio mokymo sistemą Lietuvoje.

Rezultatų sklaida galėtų palengvinti praktinės veiklos inovacijas bei sukurti palankią taupymo strategiją: *pasinaudojant kitų projektų rezultatais, iš tikrųjų sumažinamos investicijos, taip pat atsiranda galimybė iš karto pritaikyti tuos rezultatus visai kituose kontekstuose*. Kalbant apie darbdavių dalyvavimą projektuose, E5 pažymi, kad darbdaviai dalyvauja gana aktyviai: *stengiamės į projektus įtraukti ir darbdavius, dažniausiai, kaip patarėjų grupes. Viliamės, kad pamatę, kaip jie veikia, panorės įdarbinti ir projekte dalyvavusius asmenis*.

Kitas finansavimo šaltinis yra ESF. Lietuvai įstojus į ES, 2004-2006 m. laikotarpiu profesinio mokymo sistemos plėtotei buvo skirta **217 mln. Lt**, iš jų lėšos buvo numatytos *nacionalinės kvalifikacijų sistemos plėtrai* (parengta profesinio rengimo standartų sistema), *kokybės užtikrinimo sistemos plėtrai* (atnaujintos mokymo programos, parengta profesinio mokymo kokybės užtikrinimo koncepcija), *profesijos mokytojų rengimui*, *profesinio mokymo infrastruktūros modernizavimui* (40 mln. Lt ES lėšų skirta profesinių mokyklų rekonstravimui ir aprūpinimui mokymo priemonėmis), *suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi procesuose plėtrai*.[132]

2007-2013 m. švietimui ir mokslui skirta 3.960 mln. Lt, iš kurių profesinio mokymo sistemos plėtotei — **880 mln. Lt**. Kaip teigiama *Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro* ataskaitoje, šiuo laikotarpiu numatyti tokie prioritetai profesinio mokymo srityje: praktinio profesinio mokymo gerinimas, profesinio orientavimo sistemos plėtra, kvalifikacijų sistemos plėtra, mokymo kokybės gerinimas. Didelis dėmesys skiriamas profesinio mokymo turiniui — numatyta profesinio mokymo turinį pertvarkyti į modulinį.[133]

2005–2008 m. kvalifikacijos tobulinimo projektai finansuoti pagal priemonę *Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas*. Priemonė skirta privataus ir viešojo sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui ir perkvalifikavimui. Valstybės ir savivaldybės įstaigų dirbančiųjų mokymui teko beveik **60 mln. Lt** ES paramos lėšų. Jos buvo panaudotos išmokyti beveik 21 tūkst. asmenų.[134] Įmonės taip pat gali pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama savo darbuotojų mokymams finansuoti. 2005-2008 m. pramonės, verslo įmonių darbuotojų **mokymui teko 134 mln. Lt**, o gauta parama panaudota beveik 47 tūkst. darbuotojų mokymams.[135] Parama daugiausiai pasiekė 25-44 m. asmenis, mokymuose daugiausiai dalyvavo aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą turintis dirbantieji. ESF

[132] KPMPC. Profesinis mokymas Lietuvoje 2008 m. – 2009. – URL: http://www.kpmpc.lt/Skelbimai/11-20-VET%20in%20Lithuania-country-report2009-LT.pdf [žiūrėta 2010-11-03]
[133] Ten pat.
[134] Ten pat.
[135] Viešosios politikos ir vadybos institutas. ES struktūrinės paramos, skirtos pagal Lietuvos 2004-2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą darbo jėgos kompetencijai didinti, efektyvumo vertinimas: rezultatai, kiekybiniai ir kokybiniai pokyčiai, rekomendacijos ateičiai. Galutinė ataskaita. – 2008. – URL: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/BPD_vertinimo_ataskaitos/SADM_26.pdf [žiūrėta 2010-11-03]

lėšomis labiausiai pasinaudojo didelės įmonės, mažiau — vidutinės ir mažos įmonės. Atsižvelgiant į itin mažas mokymo apimtis mažose įmonėse, toks paramos pasiskirstymas nėra tinkamas. Taip pat parama neturėjo jokios įtakos regioninių mokymosi netolygumų mažinimui, nes buvo paskirstyta beveik proporcingai pagal užimtųjų koncentraciją, t.y., sutelkta didžiuosiuose miestuose. Kadangi mokymams buvo skiriama tik apie pusę projekto lėšų, nemaža paramos dalis panaudota projektų administravimui, viešinimui, darbuotojų darbo užmokesčiui.[136] Tačiau nepaisant to, E4 teigiamai vertina ES paramą darbuotojų mokymams: *kadangi valstybė finansuoja tik valstybiniu įstaigų darbuotojų mokymus, verslas, ypatingai dabar, ne visada turi galimybių skirti pinigų apmokyti savo darbuotojus, todėl niekaip neišsivestume be struktūrinių fondų paramos*.

2005-2008 m. maždaug **136 mln. Lt** buvo skirta LDB projektams pagal priemones *Įsidarbinimo gebėjimų ugdymas* ir *Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija*. Projektų metu apmokyta maždaug 30 tūkst. bedarbių ir daugiau nei 2 tūkst. specialiųjų poreikių asmenų (neįgaliųjų, nuteistųjų ir asmenų, paleistų iš įkalinimo įstaigų).[137] Kaip teigia E3, 2010 m. bedarbių mokymai vyko tik finansuojant ES fondams, valstybė lėšų neplanuoja skirti ir 2011 m. Tokią situaciją E3 aiškina, kad *valstybė dabar taupo visur.* E4 iškelia idėja, kad jei valstybė visai nereglamentuotų ir nefinansuotų profesinio mokymo, profesinis mokymas būtų kokybiškas tiek, kiek to reikalautų rinka: *būdamas viena iš verslo sričių, manau, būtų vykdomas efektyviau. Jau dabar rinkoje yra tokio mokymo poreikis ir jis realiai teikiamas.*

Apibendrinant galima teikti, kad Lietuvoje pirminis profesinis mokymas daugiausia finansuojamas valstybės lėšomis, tačiau paskutiniaisiais metais didėja užsienio institucijų ir tarptautinių organizacijų finansinis indėlis — vis daugiau profesinio rengimo įstaigų dalyvauja ES projektuose. Finansuojant darbuotojų tęstinį mokymą veikia kolektyviniai finansavimo mechanizmai, kai darbdaviai ir/ar darbuotojai, ir/ar socialiniai partneriai padengia dalį profesinio mokymo išlaidų. Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo asmenų profesinis mokymas vykta Užimtumo fondo ir Valstybės biudžeto lėšomis, didžioji dalis LDB projektų finansuojama ESF lėšomis. Profesinis mokymas yra vykdomas neefektyviai pirmiausiai dėl netinkamai naudojamų valstybės biudžeto lėšų. Nepaisant to, kad profesiniam rengimui skiriamos didelės ESF lėšos, Lietuvoje mokymosi apimtys išlieka itin mažos. Dėl netinkamo paramos paskirstymo, finansavimas sutelktas didžiuosiuose Lietuvos miestuose, o kadangi mokymams skiriama tik apie pusę projekto lėšų, didelė paramos dalis naudojama projektų administravimui, darbuotojų darbo užmokesčiui, o ne mokymuose dalyvaujančių asmenų kompetencijoms didinti.

[136] Ten pat.
[137] Ten pat.

2.5.4. Profesinio mokymo kokybės vertinimas

Siekdama integruotis į ES profesinio rengimo struktūras, Lietuva, remdamasi Suomijos pavyzdžiu, prognozuoja, kad iki 2012 m. daugiau nei 50 proc. jaunuolių baigs profesinio mokymo įstaigas, o tik paskui tęs mokslus kolegijose ar universitetuose. Dabartinė profesinio mokymo situacija šalyje neatitinka rinkos poreikių. Viena svarbiausių to priežasčių yra įvardinamas žema profesinio mokslo kokybė. Tarptautiniu tyrimu nustatyta, kad didinant profesinio mokymo kokybę būtina: stiprinti profesinio mokymo ir aukštojo mokslo ryšius, stiprinti ryšius su darbdaviais, kelti profesijos mokytojų statusą ir kompetenciją, tobulinti profesinio mokymo turinį.[138] Tačiau E4 papildo, kad profesinio mokymo kokybė didžiaja dalimi priklauso ir nuo finansavimo mechanizmų (plačiau — žr. 2.5.3. skyrelį).

Ikio šiol atsakomybė už pirminio ir tęstinio profesinio mokymo kokybės vertinimą buvo padalinta dviems ministerijoms: ŠMM ir SADM. Dėl vieningos profesinio mokymo kokybės vertinimo sistemos nebuvimo profesinio mokymo sistemoje, buvo taikomi skirtingi vertinimo būdai, vertinimo nuostatos ir ypač skyrėsi kokybės užtikrinimo samprata. Pagal naująją profesinio mokymo įstatymo redakciją visos profesinio mokymo funkcijos priklauso ŠMM (plačiau — žr. 2.2. skyrelį). Toliau pateikiama informacija apie profesinio mokymo kokybės užtikrinimą **valstybiniu lygmeniu**.

Siekiant užtikrinti profesinių mokyklų teikiamų kvalifikacijų palyginamumą, skaidrumą ir atitikimą ūkio poreikiams, rengiami **profesinio rengimo standartai**, kuriais vadovaujantis rengiamos profesinio mokymo programos bei vertinami besimokančiųjų pasiekimai. Standarto turinį sudaro profesinės veiklos sritys, kompetencijos, mokymo tikslai, vertinimas, bendrieji gebėjimai ir baigiamasis kvalifikacijos vertinimas. Patvirtinus naują standartą, atitinkamai pertvarkomas ir mokymo programos turinys.[139] Šiuo metu yra įteisinta 70 profesinio rengimo standartų, kurie buvo parengti 2005-2008 m. ESF projekto *Nacionalinės profesinio rengimo standartų sistemos plėtra* metu.

2001 m. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtinta *Mokymo kokybės vertinimo profesinėse mokyklose tvarka*, kurioje nustatyta, kad *mokykla pati kuria **vidinę kokybės laidavimo sistemą***.[140] Įsakymas griežtai reglamentuoja mokymo programų vertinimą, tačiau nurodymas užtikrinti vidinę kokybę tėra rekomendacinio pobūdžio.

---

[138] Pusvaškis R. Profesinis mokymas – veiklos, problemos ir jų sprendimo būdai / Užsakovas: Švietimo ir mokslo ministerija. – 2009. – URL: http://www.smm.lt/prtm/p_reng/docs/2009-05-27%20Profesinis%20mokymas%20-%20veiklos,%20problemos%20ir%20ju%20sprendimo%20b8dai.pdf [žiūrėta 2010-11-04]

[139] LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. ISAK-771/A1-91 dėl profesinio rengimo standarto struktūros ir profesinio rengimo standartų rengimo, atnaujimo ir įteisinimo nuostatų patvirtinimo. – 2003. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2003-05-30-ISAK-771-A1-91.htm [žiūrėta 2010-11-05]

[140] LR švietimo ir mokslo ministro 2001 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. 73 dėl mokymo kokybės vertinimo profesinėse mokyklose tvarkos pakeitimo. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01-01-18-73.htm [žiūrėta 2010-11-05]

Tyrimų duomenys rodo, kad tiek formalaus, tiek neformalaus mokymo institucijos skiria rimtą dėmesį kokybės užtikrinimui, tačiau pats kokybės vertinimo procesas nėra formalizuotas. Dauguma profesinių mokyklų naudoja atskirus vidinės kokybės užtikrinimo elementus, taiko kokybės ciklą, tačiau procesas nėra formalizuotas; silpniausios kokybės užtikrinimo ciklo grandys — vertinimas ir jo rezultatais pagrįstas kokybės gerinimas. Taip pat tyrimai parodė, kad pilnai įdiegtos vidinės kokybės užtikrinimo sistemos nėra įdiegusi nei mokymo įstaiga.[141]

Todėl 2010 m. ŠMM paskelbė išankstinį kvietimą teikti valstybės projektų aprašymus pagal priemonę *Aukščiausios kokybės formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų teikimas* pagal programos veiklų grupė *Vidinių profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimas profesinio mokymo įstaigose*. Bendra finansavimo suma **6 mln. Lt**. Kalbant apie išorinio vertinimo sistemą, 2011-2013 m. KPMPC įgyvendina **Profesinio mokymo kokybės išorinio** vertinimo sistemos kūrimo projektą, kurio vertė 4 mln.

Didelis dėmesys ES skiriamas profesinio mokymo kokybei. Vienas iš Kopenhagos deklaracijoje išskirtų prioritetų yra remti bendras profesinio rengimo kokybės užtikrinimo iniciatyvas, kuriomis būtų nustatyti **bendrieji profesinio mokymo kokybės vertinimo principai** (žr. 1.1.2. skyrelį).

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (buvęs Profesinio mokymo metodikos centras) 2005 m., naudodamas ESF lėšas, pradėjo įgyvendinti projektą *Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas*, kurio pagrindinis tikslas — sukurti vieningos pirminio ir tęstinio (įskaitant neformalųjį) profesinio mokymo kokybės užtikrinimo modelį, kuris atitiktų ES strategines nuostatas kokybės srityje. Kokybės standartą sudaro *standartas profesinio mokymo programai vertinti* ir *standartas profesinio mokymo institucijai vertinti*. Programai vertinti išskirtos 5 sritys: 1) programa ir materialieji ištekliai jai įgyvendinti; 2) personalas; 3) mokymo procesas; 4) programos įgyvendinimo rezultatai; 5) programos kokybės užtikrinimas. Profesinio mokymo įstaigos veiklos vertinimo kriterijai sugrupuoti į 6 sritis: 1) valdymas; 2) ištekliai; 3) parama mokiniui: priimant, mokantis ir baigiant instituciją; 4) mokymas ir mokymasis; 5) rezultatai; 6) institucijos veiklos kokybės užtikrinimas.[142]

Kaip pažymi E2, profesinio mokymo kokybės standartas neturėtų būti griežtai reglamentuojamas, nes kriterijai ir rodikliai skirtingose situacijoje gali turėti skirtingą reikšmę. Pirmiausiai kokybės standartas turėtų būti paskata plėtoti kokybės užtikrinimo sistemą Lietuvoje.

---

[141] Baranauskas J. ir kt. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studija. – 2006. – URL: projektai.pmmc.lt/get.php?f.1019 [žiūrėta 2010-11-05]

[142] KPMPC. Profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių rinkinys (kokybės standartas). – 2008. – URL: projektai.pmmc.lt/get.php?f.1329 [žiūrėta 2010-11-05]

Kalbant apie profesinio mokymo kokybės gerinimą, būtina paminėti, jog šiuo metu kuriama Lietuvos kvalifikacijų sandara, kuri per EKS susieja Lietuvos nacionalinę kvalifikacijų sistemą su kitų ES šalių kvalifikacijų sistemomis ir sandaromis. Kuriama Profesinio mokymo kreditų sistema turėtų padėti stiprinti ryšį tarp bendrojo lavinimo, profesinio mokymo ir aukštojo mokslo sistemų.

Kalbant apie profesinio mokymo turinio tobulinimą, kuriamos modulinės profesinio mokymo programos sudarys galimybę kvalifikaciją įgyti dalimis. 2010 m. KPMPC pradėjo vykdyti projektą *Kvalifikacijų formavimas ir modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas*, kuriam finansuoti skirta iki 9,97 mln. Lt ES ir biudžeto lėšų. Kaip teigia E1, modulis — savarankiška profesinio mokymo programos dalis, bus nukreiptas į konkrečių kompetencijų įgijimą ir suteiks dalinę profesinę kvalifikaciją. Modulinis mokymas sudarys galimybę mokiniui pačiam pasirinkti mokymosi tipą: ar iš karto baigti visą programą, ar įgijus kompetencijų pradėti dirbti ir mokymą tęsti vėliau. Atsiras galimybė skirtingus modulius rinktis skirtingose mokyklose. Šiam projektui didelę reikšmę skiria E2, nurodydamas, kad *perėjimas prie modulinės profesinio mokymo sistemos leis padidinti profesinio mokymo paslaugų kokybę ir sudarys galimybes visų amžiaus grupių asmenims dalyvauti mokymesi visą gyvenimą*. Šiam projektui pritaria ir E4, teigdamas, kad dabartinė profesinio mokymo sistema veikdama principu, kad tik pilnai užbaigus mokymo programą, suteikiama kvalifikacija, yra neefektyvi: *Šiuo metu labai daug jaunų žmonių įsidarbina pagal nepilnai įgytą specialybę, taip išeina, kad jų mokymui skirtos lėšos buvo iššvaistytos.*

Profesijos pedagogų kvalifikacijos lygis yra lemiamas profesinio mokymo kokybės veiksnys. Šiuo metu Lietuvoje vykdoma visuotinė mokytojų atestacija — profesinio mokymo įstaigų pedagogų kompetencijos ir praktinės veiklos įvertinimas bei kvalifikacinių kategorijų suteikimas.[143] Nuo 2010 m. Ugdymo plėtotės centras vykdo ES projektą *Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas*, kuriam skirta **iki 20 mln. Lt** ES ir biudžeto lėšų. Patirtis rodo, kad atestacija yra labai veiksminga priemonė skatinti pedagogų kvalifikacijos, o tuo pačiu ir profesinio mokymo kokybės augimą. Tačiau pasiruošimas atestacijai yra pernelyg biurokratizuotas.

Profesijos mokytojai savo kvalifikaciją gali tobulinti Pedagogų profesinės raidos centre, kurio mokymo nuostatos atitinka ES kvalifikacijų tobulinimo sistemą. VDU, KTU, VPU ir VGTU suteikia galimybę dalyvauti profesinės pedagogikos magistrantūros programose. Galimybę kelti kvalifikaciją mokyklos lygmenyje suteikia dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, pavyzdžiui, Leonardo da Vinči programos mainų projektuose.

[143] LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. ISAK-3216 dėl mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatų patvirtinimo. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332784&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-11-06]

Tačiau, kaip pažymi E2, mokytojai nėra motyvuoti kelti savo kvalifikaciją, nes dabartinis atlyginimo susiejimas su kvalifikacija yra ydingas dalykas: *vienodos kvalifikacijos, bet pasiekiantys skirtingų darbo rezultatų, mokytojai dažniausiai gauna vienodus atlyginimus*. E2 taip pat pripažįsta, kad dažnai mokytojai kvalifikacijos tobulinimo kursuose dalyvauja siekdami gauti didesnį atlyginimą, o ne siekdami dirbti geriau.

Kaip pažymi E4, verslas pradeda suprasti, kad aukšta profesijos mokytojų kvalifikacija yra aukštos kvalifikacijos specialistų garantas, todėl, kaip teigia E4, Lietuvos pramoninkų konfederacija pradėjo vykdyti projektą *Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimas Lietuvos įmonėse*, kurio tikslas yra parengti sistemą, pagal kurią kolegijų dėstytojai ir profesinių mokyklų mokytojai galėtų atlikti praktikas Lietuvos įmonėse.

Mokyklos pačios imasi iniciatyvos tobulinti praktinį mokymą, pavyzdžiui, 2007 m. buvo vykdomas Leonardo da Vinči programos projektas *Praktinio mokymo vidinės kokybės užtikrinimo sistemos kūrimas profesinio mokymo institucijose* (koordinatorius — Vilniaus statybininkų rengimo centras). Tokias mokyklų savarankiškas iniciatyvas remia E2.

Siekiant profesinio mokymo kokybės, **stiprinami profesinio mokymo ir aukštojo mokslo ryšiai.** Baigusiems profesines mokyklas pagerintos stojimo sąlygos į aukštąsias mokyklas: stojantiems į universitetinių studijų programas ir baigusiems tos pačios švietimo srities profesinio mokymo programas su pagyrimu arba turintiems ne mažesnį kaip vienerių metų darbo stažą pagal įgytą kvalifikaciją papildomai suteikiamas 1 balas; stojantiems į koleginių studijų programas — 2 balai. Tai didina asmenų, baigusiųjų profesines mokyklas, galimybės įstoti į valstybės biudžeto finansuojamas studijų vietas. 2010 m. įvesta galimybė stojantiems į valstybės finansuojamas vietas būti išlaikiusiems du brandos egzaminus ir baigiamąjį kvalifikacijos egzaminą (vietoje trijų brandos egzaminų).[144]

Taip pat atkreiptina, kad nemaža dalis profesinių mokyklų bendradarbiauja su aukštojo mokslo įstaigomis (universitetais ir kolegijomis) rengiant studijų programas, kuriose numatytas profesinio mokymo programos tęstinumas. E2 kaip pavyzdį pateikia Alantos technologijos ir verslo mokyklą, kuri bendradarbiauja su Utenos kolegija. Baigusieji šią profesinę mokyklą gali rinktis sutrumpintas studijas Utenos kolegijoje (įgyjamas profesijos bakalauro laipsnis).

Siekiant gerinti profesinio mokymo kokybę stiprinamas ryšys su darbdaviais. Tikslinga tęsti profesinio mokymo įstaigų pertvarkymą į VšĮ.

[144] LR švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 28 d. įsakymas Nr.V-138 dėl geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiųjų eilės sudarymo 2009 metais tvarkos aprašo patvirtinimo. – URL: http://www.vvtakademija.lt/dokumentai/Stojantiems/kiti_teisiniai_dokumentai/isakymas%20v-138.pdf [žiūrėta 2010-11-06]

Remiantis 2007 m. atliktais tyrimais, tiek profesinių mokyklų absolventai, tiek darbdaviai profesinio pasirengimo kokybę vertina teigiamai. Nors didžioji dalis teigiamai vertina teorinį pasirengimą, tačiau vis tik egzistuoja pakankamai didelis neatitikimas tarp teorinio ir praktinio pasirengimo.[145] Ekspertų paprašius pakomentuoti, E1 pripažino, kad nors gamybinės praktikos ir organizuojamos realioje darbo aplinkoje, tačiau pasigendama didesnės darbdavių iniciatyvos: *labai dažnai darbdaviai praktikantams paveda visus pagalbinius darbus, neturinčius nieko bendro su jų būsima kvalifikacija*. E4 tokį atsainų darbdavių požiūrį komentuoja taip: *problema tame, kad darbdaviai į praktikantus nežiūri kaip į būsimus darbuotojus. Iš to kyla ir mažesnis dėmesys praktikantams.*

Apibendrinant galima teigti, kad nors Lietuvoje ir kuriami vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmai, tačiau realiai profesinio rengimo sistemoje jie neveikia. Didelis dėmesys skiriamas profesijos mokytojų įgūdžių ir kompetencijų didinimui, tačiau dėl pernelyg biurokratizuoto pasiruošimo atestacijai, procesas vyksta gana vangiai. Tačiau atkreiptina, kad svarbus žingsnis link vieningos profesinio mokymo kokybės vertinimo sistemos sukūrimo Lietuvoje buvo žengtas, visas profesinio rengimo funkcijas perduodant ŠMM. Teigiamos įtakos profesinio mokymo kokybei turi ES lėšomis finansuojamos programos: Leonardo da Vinči programa, Grundvig.

2.5.5. Neformaliojo mokymosi pripažinimas profesinio mokymo sistemoje

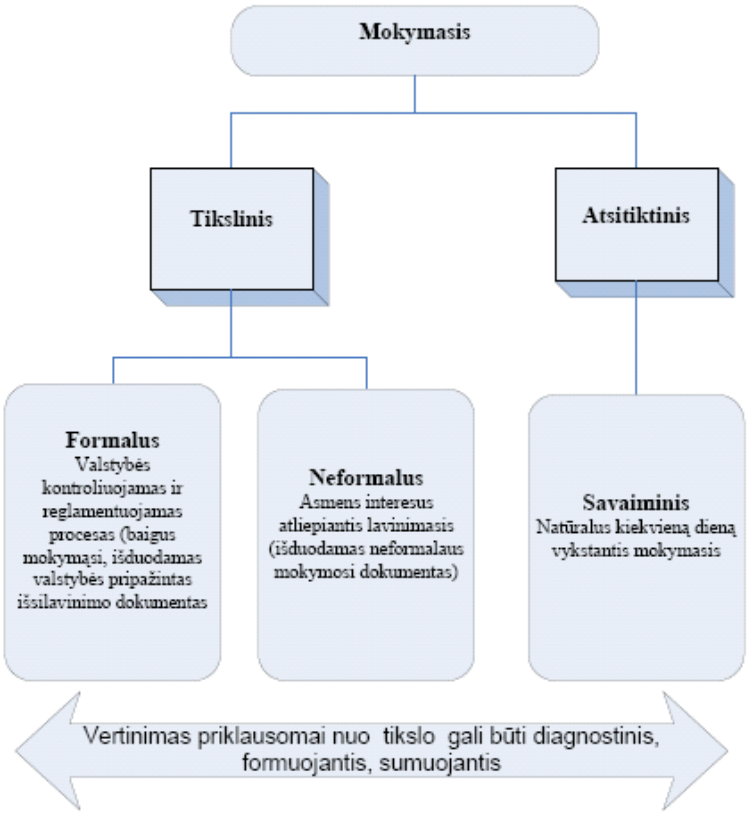
Profesinio rengimo sistemoje egzistuoja mechanizmai, leidžiantys pripažinti gebėjimus, įgytus mokantis pagal neformaliojo mokymosi programas ar darbo patirties būdu. Anot Laužacko, įvertinimas — tai vertinimo rezultatas, kuris mokymosi procese fiksuojamas įvairiai — pažymys, kompetencijos ar kvalifikacijos pripažinimas išduodant pažymėjimą ar diplomą ir t.t.[146] Įvertinimas siejamas su terminu *vertybė* ir žymi tam tikros vertės priskyrimą arba sprendimo priėmimą.[147] Taigi įvertinimas — sprendimo apie vertę priėmimas, siekiant pagerinti atliekamą veiklą, šiuo atveju — asmens mokymąsi, tiek formalųjį, tiek neformalųjį.

Organizuojant neformaliuoju būdų įgytų kompetencijų vertinimą ir pripažinimą, keliamas ir metodologinis klausimas: kaip ir kokiu būdu reikia vertinti. Metodikos pasirinkimas yra svarbus, kadangi neformalusis mokymas pasižymi tokiomis savybėmis: 1) asmuo dažniausiai nesuvokia, turintis vieną ar kitą kompetenciją (jos tik numanomos, tad reikalinga metodika, kuri leistų asmeniui aiškiai suvokti savo

[145] Andriušaitienė D. ir kt. Bedarbių ir asmenų, įspėtų apie atleidimą, profesinio rengimo plėtra: mokymo paslaugų efektyvumo įvertinimas / Užsakovas: LDB. – 2007. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/MoksliniaiTyrimai/UserDispForm.aspx?ID=4 [žiūrėta 2010-11-06]
[146] Laužackas R. ir kt. Profesinio rengimo metodologija. – Kaunas: VDU leidykla, 2005. – p. 28. ISBN 978-3-7000-0754-8
[147] Kraujutaitytė L. Vertinimas nuolatinio institucinio mokymo(-si) procese // Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos. – Kaunas: VDU leidykla, 2003. – Nr. 6. – p. 213-214. – ISSN 1392-6241

gebėjimus; 2) neformalus ir savaiminis mokymas vyksta skirtinguose kontekstuose; 3) kompetencijos yra įgyjamos mokantis skirtingais būdais.[148]

Vertinimo vieta mokymo ir mokymosi procese gali turėti skirtingus tikslus ir paskirtį. Formaliojo mokymosi kontekste vertinimas yra nuolat planuojama mokymo ir mokymosi proceso dalis. Kalbant apie neformalųjį mokymąsi, pirmiausiai reikėtų atsižvelgti į mokymosi būdų specifiškumą (žr. 8 pav.). Neformaliajam mokymuisi būdinga veikla, susijusi su asmeniniais interesais ir poreikiais, kurie dažniausiai kyla dirbant. Neformaliojo mokymosi pripažinimas ypač aktualus žmonėms, turintiems žemą išsilavinimą, bei mažiau aprūpintiems ekonomiškai ir socialiai. Ypač reikšmingas ilgą laika esantiems be darbo, nekvalifikuotiems, vienišiems tėvams, etninių mažumų grupėms. Neformaliai įgytų pasiekimų vertinimas nėra taip nuosekliai planuojamas, kaip formaliojo mokymosi metu, nors abiem atvejais vertinimo tikslai turi buti aiškiai apibrėžti, t.y., svarbu nusakyti, ko tikimasi vertinant, kas bus vertinama.

Šaltinis: Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai, 2008

9 pav. **Formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi santykis ir vertinimo pobūdis**

Vertinimu pedagoginėje praktikoje siekiama atskleisti, ar mokymasis buvo sėkmingas ar ne, ir perteikti, ko norima išmokyti. Pagal savo tikslus vertinimas gali būti *norminis*, *kriterinis*, *formuojantis*,

[148] Bjornavold J. Making Learning Visible. Identification, assessment and Recognition of Non-formal learning in Europe // Vocational training, 2000. – Nr. 22. – URL: http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED447347.pdf [žiūrėta 2010-11-07]

diagnostinis, sumuojantis. *Norminio vertinimo* metu matuojami vertinamo pasiekimai, lyginant su kitu atitinkamos grupės atstovais, siekiant išskirti aukštesnę ar žemesnę normą grupėje. *Kriteriniu vertinimu* vadinamas toks vertinimas, kai pasiekimai yra vertinami pagal iš anksto sudarytą vertinimo skalę ar standartą. Tiek kriterinis, tiek norminis vertinimai dažniau sutinkami formaliojo mokymosi praktikoje. *Formuojantis vertinimas* taikomas, kai norima įvertinti patį mokymosi turinį. Šiuo vertinimu nustatoma mokymosi pažanga, suteikiama informacija apie tobulėjimo galimybes, siekiama mokymosi efektyvumo. *Diagnostinis vertinimas* naudojamas siekiant nustatyti besimokančiųjų sunkumus, matuoti pažangą per tam tikrą laiką, teikti informaciją, kaip tobulinti jų mokymąsi. *Sumuojantis vertinimas* naudojamas apibendrinti besimokančiųjų rezultatus. Naudodamasis vertinimo rezultatais besimokantis gali nustatyti savo pažangą, tačiau kitaip nei formuojančio vertinimo, jo rezultatai negali būti pakoreguoti, pilnai ar iš dalies pripažįstami ankstesnio mokymosi rezultatai. Vertinant žinias, įgytas besimokant tiek formaliai, tiek neformaliai ar savaiminiu būdu, taikomas tiek diagnostinis, tiek formuojantis, tiek sumuojantis vertinimas. Diagnostiniu vertinimu nustatomas pasiekimų lygis. Šio vertinimo metu diskutuojama apie asmens poreikius ir galimybes tobulinti savo turimas kompetencijas ar įgyti naujų. Sumuojančiu vertinimu priimamas sprendimas dėl kompetencijų ar kvalifikacijos. Šis sprendimas priimamas susumavus įvairių pasiekimų įvertinimo rezultatus.[149]

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija nurodo, kad neformaliojo švietimo sistemoje įgytas žinias ir įgūdžius galima įteisinti išlaikius egzaminą eksterno būdu. Išlaikiusiems egzaminą, išduodamas kvalifikacijos pažymėjimas arba profesinio mokymo diplomas. Ketinantiems tęsti mokymąsi pagal pasirinktą profesinio mokymo programą, ankstesni pasiekimai užskaitomi mokymosi pasiekimus įvertinus pagal atitinkamame profesinio rengimo standarte ir profesinio mokymo programoje nustatytus mokymosi pasiekimų vertinimo reikalavimus.[150]

Tačiau Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, neformaliuoju būdų įgytų kompetencijų pripažinimo klausimas vis dar lieka atviras. Išlieka paties neformaliojo mokymosi pripažinimo įtaka asmens profesinei karjerai, jo socialiniam statusui. Tik pradedama dirbti neformaliojo mokymosi įvertinimo metodikos srityje. 2003 m. grupė mokslininkų atliko tyrimą, kurio metu nustatė, kad profesinio rengimo įstaigos, įstatymiškai turinčios teisę pripažinti neformaliuoju ir savaiminiu būdu įgytas žinias, nėra tinkamai susipažinusios su tokia galimybe. Taip pat nurodoma, kad ir patys darbdaviai nėra iki galo susipažinę su galimybe siųsti savo darbuotojus į profesinio mokymo įstaigas, kur jiems būtų suteikta kompetencija.[151]

---

[149] Vertinimo samprata. Mokymosi pasiekimų vertinimas. – 2008. – URL*:* www.leonardodavinci-projekte.org/prj/.../METODAI_LT_ETAP_2008.doc [žiūrėta 2010-11-09]

[150] Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Suaugusiųjų neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimas. – 2010.

[151] Teresevičienė M. ir kt. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi identifikavimo, vertinimo, pripažinimo tendencijos Europoje ir Lietuvoje // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – Kaunas: VDU, 2008. – Nr. 6. – ISSN 1392-6241

Laužackas iškelia socialinės partnerystės aspektą — sprendžiant neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo bei pripažinimo klausimus, svarbus ir socialinių partnerių funkcijų ir atsakokybių praktinis įdiegimas pirminio profesinio mokymo sistemoje, kur dėmesys turi būti skiriamas profesinio rengimo standartų rengimui ir atnaujinimui.[152]

Tyrimų rezultatus patvirtina E4: *darbo rinka skatina mokytis neformaliai. Tik kaip įvertinti tas žinias, kaip reglamentuoti, yra problema.* E3 papildo teigdamas, kad *šiuo metu Lietuvoje nėra aiškios sistemos, kuri leistų įforminti neformaliai įgytas kompetencijas, todėl žmonės neturi motyvacijos mokytis.* E1 iškelia idėją, kad neformaliuoju būdų įgytos kompetencijos galėtų būti formalizuojamos per šiuo metu kuriamą modulinį mokymą. Tačiau pažymi, kad kvalifikacija nebūtų suteikiama, o tik pripažįstamos tik tam tikros kompetencijos: *diplomas tikrai nebus suteikiamas — ne tas atvejis. Bet yra galimybė mokytis trumpesnį laiką*.

Toliau pateikiama informacija apie Lietuvoje šiuo metu vykdomus ES projektus, susijusius su neformalaus mokymosi identifikavimu, įvertinimu ir pripažinimu profesinio rengimo sistemoje:

- *Švietimo sistemos organizacijų administracinio personalo neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimas*. Projektu siekiama spręsti žmogiškųjų išteklių plėtros problemą, vertinant ir pripažįstant neformaliuoju ir savaiminiu būdu įgytą patirtį. Pripažinus šias kompetencijas, darbuotojai galėtų tikslingiau planuoti savo kvalifikacijos tobulinimą ir/ar tęstines studijas. Parengta neformaliai įgytų mokymosi pasiekimų ir kompetencijų pripažinimo metodika bei mokymosi pasiekimų ir kompetencijų pripažinimo procedūros aprašas. Vykdytojai — Vytauto Didžiojo universitetas ir Norvegijos nacionalinis suaugusiųjų mokymo institutas[153].
- *Neformaliu būdu įgytų kompetencijų vertinimas ir pripažinimas*. Tarptautinis Nordplus 2008-2011 m. projektas. Šiame projekte dalyvauja partneriai iš Danijos, Latvijos, Lietuvos ir Grenlandijos. Projekto partneriai: Eurofortis SIA, Local Government Training Centre of Southern Latgale, Piareersarfik Qeqertarsuaq, VšĮ Socialinių mokslų kolegija, *Folk High School Performers House*, Panevėžio suaugusiųjų švietimo centras. Vilniaus statybininkų rengimo centras. Projektu siekiama sukurti sistemą, skirtą įvertinti ir pripažinti neformaliu būdų įgytas kompetencijas. Ši sistema padėtų pripažinti darbo vietoje įgytas kompetencijas ar savarankiškai išlavintus įgūdžius. Projektas vykdytas 2008-2010 m.[154]

---

[152] Laužackas R. Neformalaus mokymosi organizuojant profesinį rengimą: socialinės partnerystės aspektas. – Vilnius: Acta paedagogica Vilnesia, 2005. – p. 76. – ISSN 1392-5016

[153] Švietimo sistemos organizacijų administracinio neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimas. – URL: http://evf.vdu.lt/node/131 [žiūrėta 2010-11-12]

[154] Neformaliu būdų įgytų kompetencijų vertinimas ir pripažinimas. – URL: http://www.smk.lt/lt/news/42/212/Neformaliu-budu-igytu-kompetenciju-vertinimas-ir-pripazinimas/d,konferencijos [žiūrėta 2010-11-12]

- *Suaugusiųjų mokymo vertinimas ir įgytų kompetencijų pripažinimas*. Tarptautinis Nordplus 2008-2011 m. projektas. Projektą vykdo MJK-instituuti (Helsinkis) kartu su Socialinių mokslų kolegija ir Local Governments Training Centre of Latvia. Projektu siekiama efektyvinti suaugusiųjų švietimą užtikrinant kokybę ir siekiant didinti profesinio rengimo prestižą. Projektas vykdytas 2008-2009 m. [155]

- *Inovatyvūs neformalaus mokymosi pripažinimo metodai ir procedūros turizmo sektoriuje*. Tarptautinis Leonardo da Vinči programos Naujovių perkėlimo projektas, kurį remia ES Mokymmosi visą gyvenimą programa. Projektą vykdo Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai, Norton Rastock College, Vytauto Didžiojo universitetas, Tietgen Skolen, Kauno prekybos ir verslo mokykla. Pagrindinis projekto tikslas — įvertinti ir pritaikyti šiuo metu egzistuojančias procedūras, kurios leistų pripažinti neformaliojo mokymosi pasiekimus, pasinaudojus 5 ES šalių patirtimi. Projekto metu sukurta elektroninė testavimo programa, parengta neformaliuoju būdų įgytų kompetencijų vertinimo samprata ir metodai, apmokyti vertintojai profesinėse mokyklose, įmonėse, kolegijose. Projektas vykdytas 2007-2009 m. [156]
- *Andragogų praktikų kompetencijos tobulinimas verslumo kontekste*. Projektas įgyvendintas pagal 2004-2006 m. BPD 2 prioriteto *Žmogiškųjų išteklių plėtra* 2.4. priemonę *Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas*. Projektą vykdo Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, Vilniaus darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyba, remia ESF. Projekto įgyvendinimo metu parengtas andragogų-verslumo kompetencijų vertintojo kriterijų sąrašas, vertintojo parengimo metodika ir programa, parengta vertinimo medžiaga. Atsakingos LR institucijos pripažino ir įvertino naujas andragogines kompetencijas, verslo ugdymo modelį, taikomą neformaliojo suaugusiųjų švietimo srityje. Projekto vykdytojų teigiama, kad šiuo metu apie 70 proc. andragogų savo programose taiko verslumo ugdymo modelį. Projektas vykdytas 2006-2008 m.[157]
- *Mokymosi visą gyvenimą plėtra per neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimą*. Tarptautinis Leonardo da Vinči programos projektas, kurį remia ES Mokymosi visą gyvenimą programa. Projektą įgyvendina Vytauto Didžiojo universiteto Studijų kokybės centras, Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai, Kauno prekybos ir verslo mokykla, Slovėnijos Respublikos Profesinio mokymo centras, Odense koledžas ir Dortmundo socialinių tyrimų institutas. Projekto metu

[155] Suaugusiųjų mokymo vertinimas ir įgytų kompetencijų pripažinimas. – URL: http://www.smk.lt/lt/news/43/212/Suaugusiuju-mokymo-vertinimas-ir-igytu-kompetenciju-pripazinimas/d,konferencijos [žiūrėta 2010-11-12]
[156] Inovatyvūs neformalaus mokymosi pripažinimo metodai ir procedūros turizmo sektoriuje . – URL: http://chamber.lt/LT/Pradzia/Projektai/Ivykdyti/Inovatyvus-neformalaus-mokymosi-pripazinimo-metodai-ir-proceduros-turizmo-sektoriuje [žiūrėta 2010-11-12]
[157] Mokymosi visą gyvenimą plėtra per neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimą. – URL: www.lssa.smm.lt/Andragogu_praktiku_kvalifikacijos_kelimas%20.doc [žiūrėta 2010-11-12]

modifikuota modulinė mažmeninės prekybos komersanto programa, sukurta neformalaus ir savaiminio mokymosi vertinimo metodika, parengtas gidas vertintojams (vertintojo kompetencijoms vertinimo metodai), parengto praktinės rekomendacijos neformalaus mokymosi vertinimui ir pripažinimui. Projektas įgyvendintas 2003-2005 m.[158]

- *Andragogų praktikų tęstinio kvalifikacijos tobulinimo modelio sukūrimas ir įgyvendinimas*. Projektas įgyvendintas pagal 2004-2006 m. BPD 2 prioriteto *Žmogiškųjų išteklių plėtra* 2.4. priemonę *Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas*. Projektą įgyvendino Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Projektu siekiama skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, plėtojant suaugusiųjų formaliojo ir neformaliojo švietimo žmogiškąjį kapitalą. Įvertinti kokybiniai ir kiekybiniai suaugusiųjų švietimo sistemos poreikiai Lietuvoje, įtraukiant į procesą vietos savivaldybių atstovus, švietimo įstaigas, nevyriausybines organizacijas bei sukurtas andragogų-praktikų kvalifikacijos tobulinimo ir kompetencijos įvertinimo modelis, užtikrinantis nuolatinio lavinimosi prieinamumą bei kokybę suaugusiųjų švietėjams. Projektas vykdytas 2005-2008 m.[159]
- *Profesijos mokytojų neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimas ir pripažinimas ES šalyse*. Projekto vykdytojas — Vytauto Didžiojo universitetas, remia — CEDEFOP (Europos profesinio rengimo plėtotės centras) programa. Projektas vykdytas 2004-2006 m.

Apibendrinant galima teigti, kad vykdant tarptautinius ir nacionalinius, ESF projektus, sukurta nemažai procedūrų, skirtų neformaliai įgytiems pasiekimams vertinti tik tam tikrose praktinėse srityse, o ne akademinėse studijose, pavyzdžiui, verslumo, andragogų praktikų kompetencijoms vertinti. Kadangi Lietuvoje nėra aiškios neformalaus mokymosi būdų įgytų kompetencijų pripažinimo sistemos, projektų įgyvendinimo metu sukurtos procedūros turi ribotą taikymo galimybę. Taip pat institucijos sukūrusios tokias procedūras, dažniausiai susiduria su finansiniais sunkumais: valstybės vaidmuo šioje srityje apsiriboja teisiniu reguliavimu ir pavienių neformaliojo švietimo sričių finansavimu. Kaip teigia Stasiūnaitienė, nors Lietuva ir yra pasiekusi formalių rezultatų, kuriant teisinę neformalaus mokymosi pasiekimų pripažinimo bazę, tačiau vis dar lieka toje Europos šalių grupėje, kurios dar tik planuoja įgyvendinti pripažinimo procesus.[160]

---

[158] Mokymosi visą gyvenimą plėtra per neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimą. – URL: http://chamber.lt/LT/Pradzia/Projektai/Ivykdyti/Mokymosi-visa-gyvenima-pletra-per-neformalaus-ir-savaiminio-mokymosi-pripazinima [žiūrėta 2010-11-12]

[159] Andragogų praktikų tęstinio kvalifikacijos tobulinimo modelio sukūrimas ir įgyvendinimas. – URL: www.lssa.smm.lt/docs/**Andragogai**_projekto_santrauka.doc *[žiūrėta 2010-11-13]*

[160] Stasiūnaitienė E. Neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų mokymosi pasiekimų vertinimo kompetencijų svarba profesijos pedagogams // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – Kaunas: VDU, 2009. – p. 23. – ISSN 1392-6241

2.5.6. Profesinio mokymo politikos įgyvendinimo Lietuvoje ekspertų vertinimas

Ekspertų buvo paprašyta pateikti savo pastabas dėl profesinio mokymo sistemos tobulinimo perspektyvų. Kalbėta apie profesinių mokyklų mokytojų kompetencijas ir jų kvalifikacijos kėlimo galimybes. Taip pat aptarti klausimai dėl suaugusiųjų profesinio tęstinio mokymo, bedarbių profesinio perkvalifikavimo ir šios sistemos didesnio lankstumo, aktyvesnio profesinio mokymo ir aukštojo mokslo sistemų bendradarbiavimo praktinio mokymo srityje.

Profesinio mokymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje ekspertai vertina gana įvairiai. Dauguma ekspertų akcentuoja vientisos profesinio mokymo sistemos nebuvimą. Šiame darbe minėta, kad dauguma procesų dar tik įsibėgėja, pvz., nacionalinė kvalifikacijų sandara priimta tik 2010 m., sektorinių praktinio mokymo centrų koncepcija dar tik kuriama, pereinama prie modulinio mokymo.

Kaip teigia E2, prastas profesinio mokymo įvaizdis paveldėtas iš sovietinių laikų, kai į profesines mokyklas buvo siunčiami tik nepažangūs mokiniai. Tačiau, jo teigimu, situacija pasikeitė iš esmės: 2010 m. į profesines mokyklas įstojo daugiau mokinių nei buvo planuota. Vertindamas situaciją E1 nurodo, kad teigiamos įtakos profesinio mokymo sistemos plėtotei turėjo aktyvesnis darbdavių dalyvavimas mokymo procesuose. E5 pastebi, kad ES fondų lėšos veikia kaip paskatinamasis veiksnys ir padeda pagrindines ES švietimo idėjas įgyvendinti profesinio mokymo sistemoje Lietuvoje.

Kalbant apie tęstinį profesinį mokymą, ekspertai išreiškė nuomonę, kad didžiausia problema, su kuria susiduriama organizuojant tęstinį profesinį mokymą, yra mokymosi kultūros nebuvimas. Kaip teigia E3, *šiuo metu Lietuvoje nėra aiškios sistemos, kuri leistų įforminti neformaliai įgytas kompetencijas, todėl žmonės neturi motyvacijos mokytis*. Tačiau jo manymu, požiūris į mokymąsi ir jo teikiamą naudą galėtų pasikeisti formalizuojant neformaliai įgytas žinias ir kompetencijas. E1 pažymi, kad perėjimas prie modulinės profesinio mokymo sistemos ne tik sudarytų galimybes visų amžiaus grupių asmenims dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procesuose, bet leistų padidinti profesinio mokymo paslaugų kokybę.

Ekspertų nuomonės išsiskyrė kalbant apie priemones, skatinančias bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo asmenų mokymo sistemos lankstumą. E2 ir E3 siūlo įvesti *krepšelio* finansavimo principą, kuris sudarytų galimybę patiems asmenims pasirinkti mokymo įstaigą, kas leistų padidinti konkurenciją tarp mokymo paslaugas teikiančių institucijų. Tačiau E4 tam pritaria tik iš dalies, teigdamas, kad asmens pasirinkimą pirmiausiai turėtų sąlygoti darbo rinkos poreikiai: *Jei jis nuspręs įgyti kvalifikaciją, kuri neturi paklausos rinkoje, nuo to geriau nebus nei jam, nei darbdaviams, nei valstybei — pinigai į balą*. Tačiau sutinka, kad bedarbių ir įspėtų apie atleidimą asmenų mokymas vis dar yra viena problematiškiausių profesinio mokymo sričių.

Kalbant apie profesinių mokyklų mokytojų kompetencijas ir jų kvalifikacijos kėlimo galimybes, ekspertai sutinka, kad tai vienas profesinio mokymo kokybę lemiančių veiksmų. E2 pripažįsta, kad Lietuvoje nacionalinė kvalifikacijos tobulinimo strategija yra nenuosekli, taip pat menkai kontroliuojama kvalifikacijos tobulinimo kursų kokybė, ribotas bendradarbiavimas tarp institucijų. E1 teigia, kad *dažnai pedagogai kursuose dalyvauja tik formaliai, nes to reikalauja pasiruošimas atestacijai*. E5 manymu, ne visada tikslingai naudojamos kvalifikacijos tobulinimui skirtos lėšos. Tačiau E1 gana teigiamai vertina ŠMM pastangas šioje srityje: *Lietuvoje vykdoma visuotinė mokytojų atestacija įgauna pagreitį, Ugdymo plėtotės centro projektas turėtų duoti apčiuopiamos naudos* (ES projektas *Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas* — darbo autorės pastaba).

Dauguma ekspertų išreiškė nuomonę, kad mokymosi tęstinumas profesinio mokymo sistemoje vis dar yra nepakankamas, t.y., būtina tobulinti priemones, užtikrinančias sąlygas asmenims pereiti iš profesinio mokymo į aukštąjį mokslą. E1 kelia idėją suartinti profesinį mokymą ir bendrąjį lavinimą vidurinio ugdymo lygmeniu. Jis remiasi Švedijos pavyzdžiu, kur bendrąjį lavinimą ir profesinį mokymą teikia ta pati įstaiga: mokiniai mokydamiesi pagal abiejų tipų programas rengiasi aukštojo mokslo studijoms. E2, E5 teigiamai vertina ŠMM sprendimą profesinių mokyklų absolventams, stojantiems į aukštąsias mokyklas, pridėti papildomų balų.

Apibendrinant galima teigti, kad dauguma ekspertų akcentuoja vientisos profesinio mokymo sistemos nebuvimą, tačiau atsižvelgiant į tai, kad dauguma procesų dar tik pradedami įgyvendinti, ekspertai pripažįsta, kad ateityje jie turėtų įsibėgėti. Tačiau ir toliau būtina plėtoti socialinę partnerystę, tobulinti praktinio mokymo kokybės užtikrinimo, neformaliuoju būdų įgytų kompetencijų pripažinimo sistemas.

IŠVADOS

Įvertinus pirmoje ir antroje darbo dalyse aptartą profesinio mokymo politikos įgyvendinimą ES ir Lietuvoje bei atsižvelgus į ekspertų interviu rezultatus, galima daryti tokias išvadas:

1. Nepaisant ES strateginiuose švietimo politikos dokumentuose įtvirtintų ambicingų tikslų sukurti bendrą profesinio mokymo sistemą ES, matyti, kad dokumentų ir strategijų tikslai menkai siejasi su realiai Lietuvoje įgyvendinama profesinio mokymo politiką. Tai rodo, kad bendra profesinio mokymo politika Lietuvoje įgyvendinama tik formaliai.
2. Lietuva pagal mokinių, įgijusių pagrindinį išsilavinimą ir mokslus tęsiančių profesinio mokymo įstaigose, nuo ES vidurkio atsilieka dvigubai. Ekspertų nuomone, tai susiję su neigiamu profesinio mokymo įvaizdžiu, kurį sąlygojo sovietmečiu vyraujantis požiūris į profesinį mokymą, o taip pat motyvacijos stoka bei mokymo turinio neatitikimas darbo rinkos poreikiams.
3. Įvertinus Lietuvos profesinio mokymo teisinį reglamentavimą Švietimo, Profesinio mokymo, Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymų kontekste, galima teigti, kad lieka nemažai neišspręstų klausimų: nėra aiškiai apibrėžtas aukštųjų mokyklų, nevyriausybinių organizacijų vaidmuo, nesukurti neformaliuoju mokymosi būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo mechanizmai, neaiškus socialinių partnerių vaidmuo.
4. Šiuo metu Lietuvoje egzistuojanti 5 išsilavinimo lygių sistema neišsprendžia kvalifikacijų tęstinumo tarp pirminio ir tęstinio profesinio mokymo problemos, taip pat tokia sistema netenkina darbdavių poreikių; aukštojo mokslo, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo kvalifikacijos nėra suderintos tarpusavyje; profesinio mokymo kvalifikacijų reikalavimai neatitinka ES šalių praktikos.
5. Profesinio mokymo valdymą Lietuvoje riboja tai, kad nėra pakankamai išplėtotas bendradarbiavimo principas tarp atskirų sistemos segmentų. Tiekėjo lygmenyje dialogo iniciatoriai daugiausiai yra mokymo įstaigos. Norint plėsti socialinę partnerystę būtina pertvarkyti socialinių partnerių veiklos modelius ir skatinti jų bendradarbiavimą.
6. Nors valstybė siekdama pagerinti profesinio mokymo patrauklumą ir kokybę, taiko įvairius profesinio mokymo finansavimo mechanizmus (tiesioginis finansavimas, mokestinės lengvatos verslui ir privatiems asmenims ir kt.), tačiau galima teigti, šios priemonės yra neefektyvios, nes mokymosi apimtys šalyje išlieka itin mažos.
7. ES Struktūrinių fondų lėšos yra puiki galimybė papildomai finansuoti profesinio mokymo sistemos gerinimo mechanizmus Lietuvoje. Tačiau visapusiškai sėkmingai įsisavinti ES Struktūrinių fondų paramą profesinio mokymo srityje, trukdo finansavimo sutelkimas didžiuosiuose šalies miestuose, sudėtingos projektų administravimo procedūros bei projektų vykdytojų kompetencijos trūkumas.

8. Nors Lietuvoje ir kuriami vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmai, tačiau profesinio mokymo sistemoje jie neveikia. Didelis dėmesys skiriamas profesijos mokytojų kompetencijų didinimui, tačiau didžioji dalis teikiamų kursų yra skirti pedagoginei kvalifikacijai kelti. Nesukurta profesijos mokytojų dalykinės kvalifikacijos tobulinimo sistema. Vykdoma mokytojų atestacija pernelyg biurokratizuota.
9. Profesinio mokymo priežiūrą vykdančių institucijų veikla orientuota nustatyti, ar profesinio mokymo įstaigos laikosi teisės aktuose numatytų reikalavimų, tik retais atvejais išsamiai domimasi mokymosi kokybės būkle.
10. Lietuvoje nėra aiškios neformalaus mokymosi būdu įgytų kompetencijų pripažinimo sistemos, todėl sukurtos vertinimo ir pripažinimo procedūros, turi ribotą taikymo galimybę. Institucijos sukūrusios tokias procedūras, dažniausiai susiduria su finansiniais sunkumais: valstybė šioje srityje apsiriboja teisiniu reguliavimu ir pavienių neformaliojo švietimo sričių finansavimu.
11. Darbe iškelta hipotezė, kad Lietuvos gyventojų dalyvavimo profesiniame mokyme apimtys tiesiogiai priklauso nuo šalyje egzistuojančios profesinio mokymo organizacinės sistemos, **pasitvirtina**: šiandien profesinio mokymo sistema susiduria su kokybės užtikrinimo sunkumais, mokymas neatitinka darbo rinkos poreikių, žema profesijos mokytojų kvalifikacija, neefektyviai naudojamos profesiniam mokymui skiriamos lėšos, nėra aiškios neformalaus mokymosi būdu įgytų kompetencijų pripažinimo sistemos, todėl galima tvirtinti, kad profesinio mokymo organizacinė sistema šalyje yra neefektyvi, kas sąlygoja žemą, lyginant su kitomis ES valstybėmis, Lietuvos gyventojų aktyvumą profesiniame mokyme. Kadangi sistema tobulinama: šiuo metu Lietuvoje kuriamos modulinės profesinio mokymo programos, plėtojama praktinio mokymo vidinės kokybės užtikrinimo sistema, o profesinio mokymo įstaigos pertvarkomos į VšĮ, kasmet didėja ir besimokančiųjų skaičius.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant paskatinti jaunimą ir suaugusiuosius siekti profesinio išsilavinimo ir tokiu būdu pagerinti savo užimtumo perspektyvas, būtina tobulinti profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemą, ypač stiprinti moksleivių orientavimą ir konsultavimą dar bendrojo lavinimo mokyklose, kad būtų atsisakyta nuostatos, jog tik prasčiau besimokantys mokiniai renkasi profesinę kryptį.
2. Ekspertų teigimu, profesinio mokymo politikos sėkmė didžia dalimi priklauso nuo galimybių įvertinti ir pripažinti neformaliai įgytas kompetencijas. Todėl būtina paspartinti nacionalinės kvalifikacijų sistemos įgyvendinimą siekiant efektyvaus vertinimo ir pripažinimo mechanizmų funkcionavimo profesinio mokymo sistemoje.

LITERATŪRA

1. A Memorandum on Lifelong Learning. – 2000. – URL: http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf [žiūrėta 2010-08-17]
2. Andriušaitiene D. ir kt. Bedarbių ir asmenų, įspėtų apie atleidimą, profesinio rengimo plėtra. Mokymo paslaugų efektyvumo įvertinimas. – 2007. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/Mokymo%20paslaugos3.pdf [žiūrėta 2010-09-30]
3. Andriušaitienė D. ir kt. Bedarbių profesinio mokymo naudos tyrimas, įvertinant profesinio mokymo programų vykdymo efektyvumą bei praktinio mokymo kokybę. – 2007. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/prof_mok.pdf [2010-10-01]
4. Andriušaitienė D. ir kt. Darbo rinkos profesinio mokymo ekonominis ir socialinis efektyvumas bei rekomendacijos profesinio mokymo vykdymo efektyvumo didinimui bei praktinio mokymo kokybės gerinimui / Užsakovas: Darbo ir socialinių tyrimų institutas. – 2008. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/prof_mok.pdf [žiūrėta 2010-10-12]
5. Bagdžiūnienė D. ir kt. Bedarbių profesinio mokymo naudos tyrimas, įvertinant mokymo programų vykdymo efektyvumą bei praktinio mokymo kokybę / Užsakovas: LDB. – 2009. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/MoksliniaiTyrimai/UserDispForm.aspx?ID=7 [žiūrėta 2010-10-12]
6. Baltoji knyga: profesinis rengimas (iki aukštojo universitetinio lygmens) – Vilnius: Spauda, 1999. – ISBN 986-9343-2-X
7. Baranauskas J. ir kt. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studija. – Vilnius: Profesinio mokymo metodikos centras. – 2006. – URL: http://projektai.pmmc.lt/get.php?f.1019 [žiūrėta 2010-09-26]
8. Bjornavold J. Making Learning Visible. Identification, assessment and Recognition of Non-formal learning in Europe // Vocational training, 2000. – Nr. 22. – URL: http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED447347.pdf [žiūrėta 2010-11-07]
9. Blažienė A. K. Europos Sąjungos direktyviniai dokumentai, nagrinėjantys neformalųjį tęstinį suaugusiųjų švietimą // Santalka. Filosofija. Edukologija. – Vilnius: Vilnius Gedimino technikos universitetas, 2008. – Nr. 4. – ISSN 1822-430X. – URL: http://www.coactivity.vgtu.lt/upload/filosof_zurn/santalka_t16_no4_12-18_blaziene.pdf [žiūrėta 2010-08-12]

10. Busch A. Education for Sustainable Development in the EU-Education Programmes Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci. – Institute for Environmental & Sustainability Communication. – 2007. – URL: http://www.bne-portal.de/coremedia/generator/unesco/en/04__The_20UN_20Decade_20in_20Germany/06__Publications_20and_20documents/ESD_20in_20the_20EU_20Education_20Programmes.pdf [žiūrėta 2010-09-10]
11. Commission of the European Union. The contrete future objectives of education systems. – 2001. – URL: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2001&nu_doc=59 [žiūrėta 2010-09-29]
12. Communication for the Commission „Making a European Area of Lifelong Learning a Reality". – 2001. – 42 p. URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF [žiūrėta 2010-08-15]
13. Communication to the Spring European Council. Working together for growht and jobs, A new start for the Lisbon Strategy. – 2005. – URL: http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/Document_Centre/OP_Resources/COM2005_024_en.pdf [žiūrėta 2010-09-14]
14. Detali tolesnio darbo, siekiant įgyvendinti Europos švietimo ir mokymo sistemos tikslus, programa. – Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2002. – URL: http://www.pmmc.lt/PMIT/doc/programa_EDUC.pdf [žiūrėta 2010-09-10]
15. Education & Training. The Bologna Process - Towards the European Higher Education Area. – 2009. – URL: http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc1290_en.htm [žiūrėta: 2010-09-15]
16. ESF. Europos Socialinio fondo paramos agentūra. – URL: http://www.esf.lt/lt/ddd/esf [žiūrėta 2009 08 14]
17. EURES. Europos darbo mobilumo portalas. – URL: http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?acro=eures&lang=lt&catId=1&parentId=0 [žiūrėta 2010-09-26]
18. Europa press releases. Life learning: a new education and training programme to buil the Knowledge Society. – 2006. – URL: http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1478&guiLanguage=de [žiūrėta 2010-09-17]
19. European Centre for the Development of Vocational Training. In the finishing straight: From Copenhagen to Bordeaux. – 2009. – URL:

http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/515/8027_en.pdf [žiūrėta: 2010-09- 15]

20. Europos Bendrijos švietimo (Socrates) ir profesinio mokymo (Leonardo da Vinci) sričių veiksmų programų atrojo etapo (2000-2006 m.) ir daugiametės (2004-2006 m.) veiksmingos infomacijos ir komunikacijos technologijų (IKT) integracijos į Europos švietimo ir mokymo sistemas programos (e. mokymosi programa) įgyvendinimo ir poveikio galutinė ataskaita. – 2009. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0159:FIN:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-17]
21. Europos Komisijos komunikatas *Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu.* – Briuselis, 2006. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0614:FIN:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-10]
22. Finansų ministerija: spartėja ES struktūrinės paramos įsisavinimas. – 2007 birželio 7 d. – URL: http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_000145 [žiūrėta 2010-10-01]
23. Fokienė A. ir kt. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų pripažinimas: patirtis ir tendencijos. – Kaunas: VDU leidykla, 2009. – ISBN 978-9955-12-540-2
24. Gurskienė O. Europos šalių kvalifikacijų sistemų lyginamoji analizė / Lietuvos kvalifikacijų sistemos metodologija: kolektyvinė monografija. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2008. – URL: http://www.lkt.gov.lt/files/LKS%20metodologija.pdf [žiūrėta 2010-09-21]
25. Inovatyvūs neformalaus mokymosi pripažinimo metodai ir procedūros turizmo sektoriuje . – URL: http://chamber.lt/LT/Pradzia/Projektai/Ivykdyti/Inovatyvus-neformalaus-mokymosi-pripazinimo-metodai-ir-proceduros-turizmo-sektoriuje [žiūrėta 2010-11-12]
26. Institut de recherche pour le développement. Analyse de l‘impact des actions de mobilité de Leonardo da Vinci sur les jeunes en formation, les jeunes travailleurs et travailleuses et l‘influence fes facteurs socio-économiques. – 2007, 98 p. – URL: http://ec.europa.eu/education/pdf/doc218_fr.pdf [žiūrėta 2010-09-17]
27. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Šiauliai: Liucijus, 2007, – p. 265. – ISBN 9986-948-65-7
28. KPMPC. Profesinis mokymas Lietuvoje 2008 m. – 2009. – URL: http://www.kpmpc.lt/Skelbimai/11-20-VET%20in%20Lithuania-country-report2009-LT.pdf [žiūrėta 2010-10-01]
29. KPMPC. Profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių rinkinys (kokybės standartas). – 2008. – URL: projektai.pmmc.lt/get.php?f.1329 [žiūrėta 2010-11-05]
30. Kraujutaitytė L. Vertinimas nuolatinio institucinio mokymo(-si) procese // Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos. – Kaunas: VDU leidykla, 2003. – Nr. 6. – p. 213-214. – ISSN 1392-6241

31. Lasonen J., Gordon J. Improving the attractiveness and image of VET. – 2008. – URL: http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Projects_Networks/ResearchLab/ForthcomingRepot/Volume-3/01-Lasonen.pdf [žiūrėta 2010-09-26]
32. Laužackas R., Danilevičius E. Pirminio vidurinio profesinio rengimo reformos tyrimas // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – Nr. 9. – Kaunas: VDU, 2005. – p. 30-37. – ISSN 1392-6241
33. Laužackas R. Darbo rinka ir profesinis rengimas kaip jos valdymo veiksnys // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. – Kaunas: VDU leidykla, 1995. – Nr. 1. – p. 77-85. – ISSN 1392-1142
34. Laužackas R. Neformalaus mokymosi organizuojant profesinį rengimą: socialinės partnerystės aspektas. – Vilnius: Acta paedagogica Vilnesia, 2005. – 76 p. – ISSN 1392-5016
35. Laužackas R. ir kt. Profesinio rengimo metodologija. – Kaunas: VDU leidykla, 2005. – 98 p. ISBN 978-3-7000-0754-8
36. Laužackas R. Profesinio rengimo plėtra žinių visuomenės ir konkurentabilios ekonomikos amžiuje // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002. – Nr. 5. – p. 12-16. – ISSN 1392-6241
37. Laužackas R. ir kt. Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi. Monografika. – Kaunas: VDU leidykla, 2005. – 115 p. – ISBN 9955-12-075-4
38. Laužackas R ir kt. Profesinio rengimo reforma Lietuvoje. Parametrai ir rezultatai. – Kaunas: VDU, 2004. – 90 p. – ISBN 9955-12-002-9
39. Lietuvos statistikos departamentas. Dalyviai formaliajame ar neformaliajame švietime, požymis: mokymosi priežastis. – 2007. – URL: http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024 [žiūrėta 2010-10-01]
40. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency conclusions. – URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm# [žiūrėta 2010-08-16]
41. Luobikienė I. Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. – Kaunas: KTU, 2000. – 189 p. – ISBN 9986137756
42. Luobikienė I. Sociologinių tyrimų metodika. – Kaunas: Technologija, 2006. – 135 p. – ISBN 9955092815
43. Mickienė R. Teorinės socialinės partnerystės profesiniame rengime koncepcijos // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – VDU: Kaunas, 2007. – Nr. 13. – p. 13-21. – ISNN 1392-6241
44. Mokymosi visą gyvenimą Europos kvalifikacijų sąranga (EKS). – 2006. – p. 10. – URL: http://www.socdialogas.lt/upload_docs/files/Europos_kvalifikaciju_sarangos_mokymuisi_visa_gyvenima_kurimas__EP_ir_ET_rekomendacija_KOM(2006)_479_Galutinis.doc [žiūrėta 2010-09-20]

45. Mokymosi visą gyvenimą plėtra per neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimą. – URL: www.lssa.smm.lt/Andragogu_praktiku_kvalifikacijos_kelimas%20.doc [žiūrėta 2010-11-12]
46. Muskens G. Inclusion and education in European countries. – 2009. – URL: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/inclusion/conclusions_en.pdf [žiūrėta 2010-09-20]
47. Proposal for a Council decision on Guidelines for Member States employment policies for the year 2001. – 2000. URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2001:029E:0189:0197:EN:PDF [žiūrėta 2010-08-15]
48. Pusvaškis R. Profesinio mokymo sistemos tobulinimas: LPK konsultacinio posėdžio dėl profesinio mokymo sistemos tobulinimo perspektyvų pranešimų medžiaga. – Vilnius. – 2010.
49. Pusvaškis R. Profesinis mokymas – veiklos, problemos ir jų sprendimo būdai / Užsakovas: Švietimo ir mokslo ministerija. – 2009. – URL: http://www.smm.lt/prtm/p_reng/docs/2009-05-27%20Profesinis%20mokymas%20-%20veiklos,%20problemos%20ir%20ju%20sprendimo%20b8dai.pdf [žiūrėta 2010-11-04]
50. Serban M., Ciolan L. Widening participation in technical and vocational education and training // Vocational Training: European Journal. – 2008. – Nr. 36. – 126 p. – URL: http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/423/36_en_serban.pdf [žiūrėta 2010-10-01]
51. Sigitas Žilionis. Nacionalinės kvalifikacijų sistemos kūrimas / Užsakovas: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba. – URL: www.kompetencija.lt/ppt/sigitas_zilionis.ppt [žiūrėta 2010-10-04]
52. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Švietimo įstaigų statistinių tyrimų metodika. – 2008. – URL: www.stat.gov.lt/uploads/docs/2008-030%20metodika.doc [žiūrėta 2010-10-01]
53. Suaugusiųjų mokymo vertinimas ir įgytų kompetencijų pripažinimas. – URL: http://www.smk.lt/lt/news/43/212/Suaugusiuju-mokymo-vertinimas-ir-igytu-kompetenciju-pripazinimas/d,konferencijos [žiūrėta 2010-11-12]
54. Švietimo ir mokymo sistemos modernizavimas siekiant bendrų ES 2010 metams užsibrėžtų tikslų. Pasirengimas bendrai Europos Komisijos/Tarybos 2006 metų ataskaitai. – 2007. – URL: www.smm.lt/svietimo_ir_mokymo_sistemos_modernizavimas./EC_LLL_report_final_lietkalba_red.pdf [žiūrėta 2010-09-26]
55. Švietimo sistemos organizacijų administracinio neformalaus ir savaiminio mokymosi pripažinimas. – URL: http://evf.vdu.lt/node/131 [žiūrėta 2010-11-12]

56. Tabellini G. et all. Supply-side Reforms in Europe: Can the Lisbon Strategy be Repaired? // Swedish Economic Policy review. 2006, – Nr. 13 (1) – URL: http://www.eui.eu/Documents/RSCAS/Research/EFN/Reports/Annex2004Autumn/Annex5autumn2004.pdf [žiūrėta 2010-09-20]
57. Tamošiūnas T ir kt. Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste: Tyrimo ataskaita // Užsakovas: Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, 2004. – Vilnius. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/suaugusiuju_testinio_mokymo_ataskaita.doc [žiūrėta 2010-08-16]
58. Tenzer N. A New Deal for the Lisbon Strategy // Centre d'étude et de réflexion pour l'action politique. – 2005. – URL: http://www.qype.fr/commentary/tenzer3/English [žiūrėta 2010-09-14]
59. Teresevičienė M. ir kt. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi identifikavimo, vertinimo, pripažinimo tendencijos Europoje ir Lietuvoje // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. – Kaunas: VDU, 2008. – Nr. 6. – ISSN 1392-6241
60. The Copenhagen Declaration. – 2002. – URL: http://ec.europa.eu/education/pdf/doc125_en.pdf [žiūrėta 2010-09-27]
61. The Helsinki Communiqué. – 2006. URL: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/helsinkicom_en.pdf [žiūrėta 2010-08-15]
62. The Institute for Employment Research. Follow-up pf the Copenhagen process. – 2009. – URL: http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/ier/research/current/copen/ [žiūrėta 2010-09-20]
63. The Maastricht Communiqué. – 2004. – URL: http://www.pmmc.lt/refernet/docs/final_tekstas-Maastricht%20.pdf. [žiūrėta 2010-09-14]
64. Vertinimo samprata. Mokymosi pasiekimų vertinimas. – 2008. – URL: www.leonardodavinci-projekte.org/prj/.../METODAI_LT_ETAP_2008.doc [žiūrėta 2010-11-09]
65. Viešosios politikos ir vadybos institutas. ES struktūrinės paramos, skirtos pagal Lietuvos 2004-2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą darbo jėgos kompetencijai didinti, efektyvumo vertinimas: rezultatai, kiekybiniai ir kokybiniai pokyčiai, rekomendacijos ateičiai. Galutinė ataskaita. – 2008. – URL: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/BPD_vertinimo_ataskaitos/SADM_26.pdf [žiūrėta 2010-11-03]
66. Viešosios politikos ir vadybos institutas. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje. – 2007. – p. 10. – URL:

http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/VPVI%20studija%20Neformalusis%20svietimas.pdf [žiūrėta 2010-08-16]

67. V. Nakrošis. Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: atvirojo koordinavimo metodo taikymo analizė. – Vilnius: VU TSPMI, 2008. – 251 p. ISBN 978-9955-33-378-4
68. Vokietijos profesinio rengimo tyrimų institutas. Profesinio rengimo kreditų perkėlimo ir skaičiavimo sistemos įgyvendinimas ir plėtra. – URL: http://www.include.ecvet.de/ecvet/downloads/ECVET_Brochure_LT.pdf [žiūrėta 2010-09-24]

TEISĖS AKTAI

69. Commission of the European Union. The contrete future objectives of education systems. – 2001. URL: http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2001&nu_doc=59 [žiūrėta 2010-09-12]
70. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/EB 2005 m. rugsėjo 7 d. dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0022:0142:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-10]
71. Europos Sąjungos Tarybos 2008 m. gegužės 22 d. išvados dėl suaugusiųjų mokymosi. URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:140:0010:0013:EN:PDF [žiūrėta 2010-09-10]
72. Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. liepos 5 d. reglamentas Nr. 1081/2006 dėl Europos socialinio fondo ir panaikinantis reglamentą Nr. 1748/1999. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0012:0012:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-22]
73. Europos Parlamento ir Tarybos 2008 balandžio 23 d. Rekomendacija Nr. 2008/C 111/01 dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo.– URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:LT:PDF [žiūrėta 2010-10-03]
74. Europos Parlamentas ir Tarybos 2009 m. birželio 18 d. rekomendacija 2009/C 155/01 dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo. – URL: http://eur-

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:155:0001:0010:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-10]

75. Europos Tarybos 2007 m. lapkričio 17 d. rezoliucija 2007/C 290/01 dėl naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007G1204(01):LT:NOT [žiūrėta 2010-10-02]
76. Europos Tarybos 2007 m. lapkričio 17 d. rezoliucija 2007/C 290/01 dėl naujų gebėjimų naujoms darbo vietoms. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007G1204(01):LT:NOT [žiūrėta 2010-09-17]
77. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. gruodžio 15 d. sprendimas Nr. 2241/2004/EB dėl bendros Bendrijos sistemos siekiant užtikrinti kvalifikacijų ir gebėjimų skaidrumą (Europasas). – URL: http://europass.cedefop.europa.eu/img/dynamic/c1399/type.FileContent.file/EuropassDecision_lt_LT.PDF [žiūrėta 2010-09-23]
78. Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. lapkričio 15 d. sprendimas Nr. 1720/2006/EB nustatantis veiksmų programą mokymosi visą gyvenimą srityje. – URL: http://eur-lex.europa.eu/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:327:0045:0068:LT:PDF [žiūrėta 2010-09-17]
79. LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=369348&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-10-30]
80. LR mokslo ir studijų įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-09-20]
81. LR neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=60192&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-08-15]
82. LR pelno mokesčio įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=362798&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-11-01]
83. LR profesinio mokymo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=374973&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-08-15]

84. LR švietimo ir mokslo ministro 2001 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. 73 dėl mokymo kokybės vertinimo profesinėse mokyklose tvarkos pakeitimo. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01-01-18-73.htm [žiūrėta 2010-11-05]
85. LR švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 28 d. įsakymas Nr.V-138 dėl geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiųjų eilės sudarymo 2009 metais tvarkos aprašo patvirtinimo. – URL: http://www.vvtakademija.lt/dokumentai/Stojantiems/kiti_teisiniai_dokumentai/isakymas%20v-138.pdf [žiūrėta 2010-11-06]
86. LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymas Nr. ISAK-3216 dėl mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatų patvirtinimo. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332784&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-11-06]
87. LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-2332 dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/pasirengimas/NPO.pdf [žiūrėta 2010-09-22]
88. LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. ISAK-1039 dėl sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimo kocepcijos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/pasirengimas/sektoriniu%20centru%20kurimo%20koncepcija(galutinis).pdf [žiūrėta 2010-10-18]
89. LR švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1463 dėl sektorinių praktinio mokymo centrų plėtros programos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/pasirengimas/SPMC%20programa.pdf [žiūrėta 2010-10-18]
90. LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. ISAK-771/A1-91 dėl profesinio rengimo standarto struktūros ir profesinio rengimo standartų rengimo, atnaujinimo ir įteisinimo nuostatų patvirtinimo. – 2003. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2003-05-30-ISAK-771-A1-91.htm [žiūrėta 2010-11-05]
91. LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministrės 2001 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. 821/64 dėl Lietuvos profesinio išsilavinimo lygių. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_82164.htm [žiūrėta 2010-10-13]
92. LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 203 m. lapkričio 19 d. įsakymas Nr. ISAK-1635/A1-180 dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-11-19-ISAK-1635-A1-180.htm [žiūrėta 2010-09-22]

93. LR švietimo įstatymas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-07-15]
94. LR užimtumo rėmimo įstatytas. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376233&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2010-09-20]
95. LR Vyriausybės 2008 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 193 dėl ilgalaikės pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/naujienos/docs/ekofin/Ilgalaike%20DU%20programa.pdf [žiūrėta 2010-10-30]
96. LR Vyriausybės 2010 spalio 15 d. nutarimas Nr. 535 dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo. – URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/ICG/Desktop/kvalifikaciju%20sandarac_l.htm [žiūrėta 2010-10-19]
97. LR Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimas Nr. 1270 dėl nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos. – URL: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/lisabona.php [žiūrėta: 2010-10-01]
98. LR Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. 82 dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/2005-01-24-82.htm [žiūrėta 2010-10-16]
99. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatos. – 2004. URL: www.smm.lt/ti/docs/strategija2003-12.doc [žiūrėta 2010-10-18]

Vilkelytė I. Profesinio mokymo politikos įgyvendinimas Europos Sąjungoje. Lietuvos patirtis / Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. G. Kazėnas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2010. – 96 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta profesinio mokymo sistemos būklė Lietuvoje, nustatyta, kokios priežastys lemia profesinio mokymo paslaugų neatitikimą darbo rinkos ir ūkio poreikiams, bei pateikti siūlymai sistemai tobulinti. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu aprašomos profesinio mokymo bei neformaliojo mokymosi sąvokos, apibrėžiamas jų teisinis reglamentavimas ES švietimo politikos dokumentuose, aptariamos profesinio mokymo politikos įgyvendinimo priemonės ES bei analizuojamos ES gyventojų dalyvavimo profesiniame rengime apimtys ir mokymosi motyvacija. Antroje darbo dalyje, remiantis ekspertų interviu metu gautais tyrimo rezultatais, pateikiama profesinio mokymo politikos įgyvendinimo Lietuvoje analizė, apibrėžiamas profesinio mokymo ir neformaliojo mokymosi teisinis reglamentavimas, profesinio mokymo institucinė, kvalifikacijų sistemos, didelis dėmesys skiriamas profesinio mokymo politikos įgyvendinimui praktiniame lygmenyje, čia pateikiamas profesinio mokymo kokybės vertinimas, socialinių partnerių (darbdavių) vaidmuo, aptariamas finansinis prieinamumas bei neformaliojo mokymosi vertinimo ir pripažinimo priemonės,

Pagrindiniai žodžiai: profesinio mokymo politika, pirminis profesinis mokymas, tęstinis profesinis mokymas, neformalusis mokymasis.

Vilkelytė I. Implementation of vocational education policy in EU: Lithuanian experience / Master‘s thesis in European Union Policy and Administration. Supervisor - G. Kazėnas. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2010. – 96 p.

ANNOTATION

This paper covers the analysis of the condition of vocational education system in Lithuania, analyze it‘s peculiarities and perspective. MA thesis consists of two parts. The first part describes the definitions of vocational training and informal learning from the theoretical point of view, defines their legal framework in the official EU legislature regarding education; discusses the implementation of vocational training measures in EU as well as discusses the scale and motivation of EU citizens participating in the vocational training programs. The second part of the thesis focuses on the analysis of the implementation of vocational training policy in Lithuania. The analysis is based on the data provided by the experts during their interviews. The legal framework of vocational training as well as informal learning is defined. The institutional aspects as well as the system of qualifications is analyzed, a lot of attention is paid to the implementation of the policy on the practical level. The evaluation of the quality of vocational training is presented. The role of social partners, financial accessibility as well as informal learning assessment and recognition are discussed.

Key words: the policy of vocational education training, initial vocational education, continual vocational training, non-formal learning.

Vilkelytė I. Profesinio mokymo politikos įgyvendinimas Europos Sąjungoje. Lietuvos patirtis / Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. G. Kazėnas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2010. – 96 p.

SANTRAUKA

Šiame darbe analizuojama, kaip Lietuvoje įgyvendinama profesinio mokymo politika.

Siekimas integruotis į europines profesinio mokymo struktūras bei prisitaikyti prie nuolat kintančios darbo rinkos kelia naujus reikalavimus profesiniam mokymui Lietuvoje. Tačiau ilgą laiką profesinio mokymo problemų sprendimai buvo komplikuoti dėl nepakankamo šios srities problemų suvokimo: didžiosios dalies Lietuvos gyventojų turima kvalifikacija neatitinka darbo rinkos reikalavimų; lyginant su išsivysčiusiomis Europos Sąjungos šalimis, nepakankamai išplėtota profesinio mokymo sistema. Tik nedidelė dalis suaugusiųjų dalyvauja profesinio mokymosi programose, o įsitvirtinti darbo rinkoje sunku dėl neformaliojo mokymosi pripažinimo stokos.

Darbe siekiama atskleisti ir įvertinti profesinio mokymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje, išanalizuoti jos ypatumus ir perspektyvas. Šio darbo objektas – profesinio mokymo politika Lietuvoje. Darbe keliami uždaviniai: atskleisti profesinio mokymo sistemos reikšmę ir priemones ES, gyventojų dalyvavimo profesinio mokymo procesuose ypatumus ir motyvaciją, atlikti profesinio mokymo situacijos Lietuvoje analizę ir įvertinti profesinio mokymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje, remiantis strateginiais šalies švietimo politikos dokumentais, atlikti ekspertų interviu ir pateikti siūlymus dėl profesinio mokymo sistemos tobulinimo Lietuvoje. Nagrinėjant pasirinktą temą buvo atlikta kokybinė profesinio mokymo politikos Lietuvoje vertinimo analizė: remiamasi ekspertų interviu.

Magistro baigiamasis darbas susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje teoriniu aspektu aprašomos profesinio mokymo bei neformaliojo mokymosi sąvokos, apibrėžiamas jų teisinis reglamentavimas ES švietimo politikos dokumentuose, aptariamos profesinio mokymo politikos įgyvendinimo priemonės ES bei analizuojamos ES gyventojų dalyvavimo profesiniame rengime apimtys ir mokymosi motyvacija. Antroje dalyje, remiantis ekspertų interviu metu gautais tyrimo rezultatais, pateikiama profesinio mokymo politikos įgyvendinimo Lietuvoje analizė, apibrėžiamas profesinio mokymo ir neformaliojo mokymosi teisinis reglamentavimas, profesinio mokymo institucinė, kvalifikacijų sistemos, didelis dėmesys skiriamas profesinio mokymo politikos įgyvendinimui praktiniame lygmenyje, čia pateikiamas profesinio mokymo kokybės vertinimas, socialinių partnerių (darbdavių) vaidmuo, aptariamas finansinis prieinamumas bei neformaliojo mokymosi vertinimo ir pripažinimo priemonės.

Vilkelytė I. Implementation of vocational education policy in EU: Lithuanian experience / Master‘s thesis in European Union Policy and Administration. Supervisor - G. Kazėnas. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2010. – 96 p.

SUMMARY

This paper examines the implementation the vocational education policy in Lithuania. The aim to integrate into the European vocational education structures as well as the need to adapt to a constantly changing labor market has created new requirements for the vocational education in Lithuania. However for quite a long time decisions related to vocational education have been complicated due to lack of understanding of problems related to this area. The majority of the Lithuanian labor force does not meet the current requirements of the labor market. Compared to other countries in the European Union the system of vocational education in Lithuania hasn‘t been developed sufficiently. Only a small part of adults take part in the vocational training programs and lack of recognition of the informal learning make it difficult to establish in the labor market.

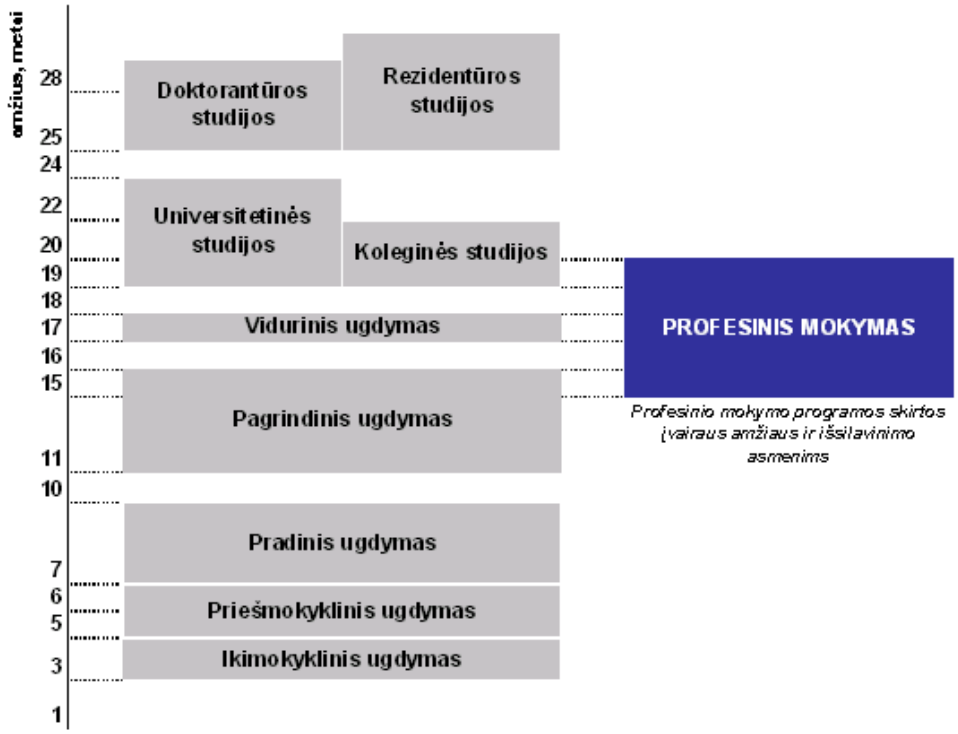
The main object of this paper is the policy of vocational training in Lithuania. The paper aims to evaluate the implementation of the vocational training policy in Lithuania, to analyze it‘s peculiarities and perspective. The following objectives set by the thesis: to investigate the means and the importance of the system of vocational training the EU; to investigate the importance and motivation behind public participation in the processes of vocational training; to thoroughly analyze current situation regarding vocational training in Lithuania; to analyze strategic documents related with the educational system in the country as well as propose suggestions on how the vocational training system in Lithuania could be improved. The research has been done by qualitative analysis of the vocational training policy in Lithuania based on the interviews of the experts.

MA thesis consists of two parts. The first part describes the definitions of vocational training and informal learning from the theoretical point of view, defines their legal framework in the official EU legislature regarding education; discusses the implementation of vocational training measures in EU as well as discusses the scale and motivation of EU citizens participating in the vocational training programs. The second part of the thesis focuses on the analysis of the implementation of vocational training policy in Lithuania. The analysis is based on the data provided by the experts during their interviews. The legal framework of vocational training as well as informal learning is defined. The institutional aspects as well as the system of qualifications is analyzed, a lot of attention is paid to the implementation of the policy on the practical level. The evaluation of the quality of vocational training is presented. The role of social partners, financial accessibility as well as informal learning assessment and recognition are discussed.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Lietuvos švietimo sistemos schema

Šaltinis: LR švietimo ir mokslo ministerija, 2010